Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomických věd

Spotřeba potravin v ČR

Bc. Nela Drobková

Diplomová práce
2017

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: **2016/2017**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Bc. Nela Drobková**
Osobní číslo:	**E15767**
Studijní program:	**N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor:	**Ekonomika veřejného sektoru**
Název tématu:	**Spotřeba potravin v ČR**
Zadávající katedra:	**Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování:

Cílem práce je analýza struktury a množství výroby a spotřeby potravinářských produktů vč. dovozů a vývozů a analýza zajištění spotřeby obyvatelstva těmito produkty. Popis problematiky spotřeby potravin v ČR a potravinové soběstačnosti ČR. Nástroje státních orgánů na ovlivňování produkce a distribuce. Komparace ČR a vybraných států EU a USA.
Osnova:
- Analýza struktury a množství výroby a spotřeby potravinářských produktů vč. dovozů a vývozů.
- Analýza zajištění spotřeby obyvatelstva. Potravinová soběstačnost ČR.
- Nástroje státních orgánů na ovlivňování produkce.
- Komparace ČR a vybraných států EU a USA.

Rozsah grafických prací: -

Rozsah pracovní zprávy: **cca 50 stran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HES,A a kol. Chování spotřebitele při nákupu potravin. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. 156 s. ISBN 978-80-87197-20-2
KOUDELKA, J. Segmentujeme spotřební trhy. Praha: Professional Publishing, 2005. 145 s. ISBN 80-86419-76-2
KOUDELKA, J. Spotřební chování. Praha: Oeconomica, 2010. 158 s. ISBN 978-80-245-1698-1
ZAHRÁDKA, P. Spotřební kultura: historie, teorie a výzkum. Praha: Academia, 2014. 438 s. ISBN 978-80-200-2372-8.

Vedoucí diplomové práce: **prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání diplomové práce: **4. září 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **28. dubna 2017**

L.S.

doc. Ing. Romana Provazníková, Ph.D.
děkanka

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 4. září 2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval/a samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil/a, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako Školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 6. 2017 Bc. Nela Drobková

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce prof. RNDr. Bohuslavu Sekerkovi, CSc. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování diplomové práce.

ANOTACE

Obsahem této práce je vysvětlení pojmu zemědělství, jeho vztah k veřejnému sektoru, jeho výrobní faktory a možnosti financování. Dále je zde popsáno spotřebitelské chování na trhu s potravinami a druhy podpor určené agrárnímu sektoru a venkovu. Následuje zachycení problematiky potravinové soběstačnosti v ČR.

Další část je zaměřena na analýzu množství spotřeby potravinářských produktů vč. velikosti dovozů a vývozů v rámci ČR. Součástí práce je také porovnávání velikosti spotřeby vybraných druhů potravin v jednotlivých státech: České republice, Slovensku, Rakousku, Německu, Polsku a následně je zde analyzován vývoj spotřeby vybraných potravin v USA.

KLÍČOVÁ SLOVA

Spotřeba potravin, potravinová soběstačnost, zemědělství, spotřebitelské chování, spotřebitel

TITLE

Consumption of food in the Czech Republic.

ANNOTATION

The content of this work is to explain the concept of agriculture, its relationship with the public sector, the factors of production and financing options. Further disclosed is the consumer behaviour in the food market and the types of support for agrarian sector and rural areas. Follow by the capture of the issues of food self-sufficiency in the Czech Republic.

The next part is focused on analyzing the amount of consumption of food products incl. the size of imports and exports within the Czech Republic. The work also includes comparisons of the consumption of selected foods in individual countries: Czech Republic, Slovak Republic, Austria, Germany, Poland, and then is analyzed trends in consumption of selected foods in the USA.

KEYWORDS

Food consumption, food self-sufficiency, agriculture, consumer behaviour, consumer

OBSAH

ÚVOD ..... **- 11 -**

1 ZEMĚDĚLSTVÍ V Č R ..... **- 12 -**

1.1 VZTAH ZEMĚDĚLSTVÍ K VEŘEJNÉMU SEKTORU ..... - 13 -
1.2 VÝROBNÍ FAKTORY V ZEMĚDĚLSTVÍ ..... - 14 -
1.3 FINANCOVÁNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ ..... - 15 -

2 SPOTŘEBITELSKÉ CHOVÁNÍ NA TRHU POTRAVIN ..... **- 17 -**

2.1 MODELY CHOVÁNÍ SPOTŘEBITELŮ ..... - 17 -
2.2 FAKTORY PŮSOBÍCÍ NA ROZHODOVÁNÍ SPOTŘEBITELE PŘI NÁKUPU POTRAVIN. ..... - 22 -

3 PODPORY AGRÁRNÍHO SEKTORU A VENKOVA ..... **- 33 -**

3.1 PODPORY V RÁMCI POLITIKY ROZVOJE VENKOVA A RYBÁŘSTVÍ ..... - 33 -
3.1.1 Program rozvoje venkova ČR na období 2014 - 2020 ..... *- 33 -*
3.1.2 Operační program Rybářství na období 2014 - 2020 ..... *- 34 -*
3.1.3 Operační program Výzkum a vývoj pro inovace ..... *- 34 -*
3.2 PŘÍMÉ PLATBY ..... - 34 -
3.2.1 Přímé platby ze zdrojů EU ..... *- 34 -*
3.2.2 Přechodné vnitrostátní podpory ..... *- 35 -*
3.2.3 Ostatní přímé platby ..... *- 35 -*
3.2.4 Kontrola podmíněnosti ..... *- 35 -*
3.3 NÁRODNÍ PODPORY A OPATŘENÍ ..... - 36 -
3.4 PODPORY TRŽNÍCH CEN A ORGANIZACE TRHU ..... - 36 -

4 POTRAVINOVÁ SOBĚSTAČNOST ..... **- 37 -**

4.1 MÍRA POTRAVINOVÉ SOBĚSTAČNOSTI ..... - 39 -
4.1.1 Rostlinné komodity ..... *- 39 -*
4.1.2 Živočišné komodity ..... *- 40 -*
4.2 BUDOUCNOST ČESKÉ POTRAVINOVÉ SOBĚSTAČNOSTI ..... - 42 -

5 VÝVOJ VÝROBY A SPOTŘEBY U ZÁKLADNÍCH SKUPIN POTRAVIN ..... **- 43 -**

5.1 ROSTLINNÁ PRODUKCE ..... - 43 -
5.1.1 Obiloviny ..... *- 43 -*
5.1.2 Cukrová řepa - cukr ..... *- 46 -*
5.1.3 Brambory ..... *- 48 -*
5.1.4 Olejniny ..... *- 50 -*
5.1.5 Chmel ..... *- 52 -*
5.1.6 Ovoce ..... *- 55 -*
5.1.7 Zelenina ..... *- 57 -*
5.1.8 Réva vinná – víno ..... *- 59 -*
5.2 ŽIVOČIŠNÁ PRODUKCE ..... - 61 -
5.2.1 Skot – mléko, hovězí maso ..... *- 61 -*
5.2.2 Prasata – vepřové maso ..... *- 65 -*
5.2.3 Drůbež – drůbeží maso, vejce ..... *- 67 -*
5.2.4 Ovce, kozy – skopové maso ..... *- 70 -*
5.2.5 Rybářství ..... *- 71 -*
5.2.6 Včelařství ..... *- 73 -*

6 MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ SPOTŘEBY VYBRANÝCH DRUHŮ POTRAVIN ..... **- 75 -**

6.1 POROVNÁNÍ SPOTŘEBY OVOCE ..... - 76 -
6.2 POROVNÁNÍ SPOTŘEBY ZELENINY ..... - 77 -
6.3 POROVNÁNÍ SPOTŘEBY MLÉKA A MLÉČNÝCH VÝROBKŮ ..... - 78 -
6.4 POROVNÁNÍ SPOTŘEBY VAJEC ..... - 79 -
6.5 POROVNÁNÍ SPOTŘEBY MASA ..... - 80 -
6.6 POROVNÁNÍ SPOTŘEBY VEPŘOVÉHO MASA ..... - 81 -
6.7 POROVNÁNÍ SPOTŘEBA SLADKOVODNÍCH RYB ..... - 82 -

ZÁVĚR ..... **- 83 -**

POUŽITÁ LITERATURA ..... **- 86 -**

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Velikost půdního fondu ČR v roce 1995 a 2015 ..... - 14 -
Tabulka 2: Výdaje na podporu cen a organizace trhu (mil. Kč) ..... - 36 -
Tabulka 3: Míra soběstačnosti rostlinných komodit (v %) ..... - 39 -
Tabulka 4: Míra soběstačnosti živočišných komodit (v %) ..... - 40 -
Tabulka 5: Bilance výroby a spotřeby obilovin ..... - 45 -
Tabulka 6: Bilance výroby a spotřeby cukru ..... - 47 -
Tabulka 7: Bilance výroby a spotřeby brambor ..... - 50 -
Tabulka 8: Bilance výroby a spotřeba řepky olejné ..... - 51 -
Tabulka 9: Plochy chmelnic a sklizeň chmele ..... - 54 -
Tabulka 10: Bilance výroby a spotřeby čerstvého ovoce ..... - 56 -
Tabulka 11: Bilance výroby a spotřeby čerstvé zeleniny ..... - 59 -
Tabulka 12: Bilance výroby a spotřeby vína ..... - 61 -
Tabulka 13: Bilance výroby a spotřeby mléka ..... - 63 -
Tabulka 14: Bilance výroby a spotřeby hovězího masa ..... - 64 -
Tabulka 15: Bilance výroby a spotřeby vepřového masa ..... - 66 -
Tabulka 16: Bilance výroby a spotřeby drůbežího masa ..... - 68 -
Tabulka 17: Bilance výroby a spotřeby vajec ..... - 69 -
Tabulka 18: Bilance výroby a spotřeby skopového a kozího masa ..... - 71 -
Tabulka 19: Produkce ryb z rybníků a dalších rybochovných zařízení ..... - 73 -
Tabulka 20: Produkce medu a zahraniční obchod ..... - 74 -
Tabulka 21: Spotřeba ovoce v USA ..... - 76 -
Tabulka 22: Spotřeba zeleniny v USA ..... - 77 -
Tabulka 23: Spotřeba mléčných výrobků v USA ..... - 78 -
Tabulka 24: Spotřeba vajec v USA ..... - 79 -
Tabulka 25: Spotřeba masa v USA ..... - 80 -
Tabulka 26: Spotřeba vepřového masa v USA ..... - 81 -
Tabulka 27: Spotřeba ryb v USA ..... - 82 -

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Graf - zastoupení jednotlivých typů nakupujících v české populaci ..... - 22 -
Obrázek 2: Faktory ovlivňující chování spotřebitele ..... - 22 -
Obrázek 3: Faktory ovlivňující nákup potravin ..... - 24 -
Obrázek 4: Graf - míra soběstačnosti rostlinných komodit (v %) v jednotlivých letech .... - 40 -
Obrázek 5: Graf - míra soběstačnosti živočišných komodit v jednotlivých letech ..... - 41 -
Obrázek 6: Graf - spotřeba ovoce ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011 ..... - 76 -
Obrázek 7: Graf - spotřeba zeleniny ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011 ..... - 77 -
Obrázek 8: Graf – spotřeba mléka ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011 ..... - 78 -
Obrázek 9: Graf - spotřeba vajec ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011 ..... - 79 -
Obrázek 10: Graf - spotřeba masa ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011 ..... - 80 -
Obrázek 11: Graf - spotřeba vepřového masa ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011 - 81 -
Obrázek 12: Graf - spotřeba ryb ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011 ..... - 82 -

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

aj.	a jiné
a. s.	Akciová společnost
BSE	Bovinní spongiformní encefalopatie lidově "nemoc šílených krav"
BTPM	Bez tržní produkce mléka
CPV	Ceny průmyslových výrobců
CZV	Ceny zemědělských výrobců
ČOI	Česká obchodní inspekce
ČR	Česká republika
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
ENRF	Evropský námořní a rybářský fond
EU	Evropská unie
g	gram
GDA	Obecná denní dávka
ha	hektar
hl	hektolitr
j. hm.	jatečná hmotnost
Kč	Koruna česká
Kg	kilogram
Ks	kusů
l	litr
MF	Ministerstvo financí
Mil.	milion
MJ	Měrná jednotka
ml.	mililitr
mld.	miliarda
např.	například
o. p. s.	Obecně prospěšná společnost
p. b.	procentní bod
PGZLF	Podpůrný a garanční zemědělský a lesnický fond
POP	bod nákupu
POS	místo prodeje
PRV	Program rozvoje venkova ČR

PVP	Přechodné vnitrostátní podpory
SAPS	Zjednodušená přímá platba na plochu
SOT	Společná organizace trhu
SR	Státní rozpočet
s. r. o.	Společnost s ručením omezeným
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
t	tuna
tis.	tisíc
tj.	to je
tzn.	to znamená
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
USA	Spojené státy americké
VCS	Dobrovolné podpory vázané na produkci
vč.	včetně
VDJ	Velká dobytčí jednotka
ž. hm.	živá hmotnost
€	Euro
%	procent

ÚVOD

Potraviny a jejich spotřeba plní v životě člověka důležitou roli. Přičemž potraviny neslouží pouze k nasycení a přežití, ale z potravin se stává výrobek každodenní spotřeby, který jedinci přináší potěšení, požitek a významným způsobem působí na jeho zdraví. Celková výkonnost člověka, jeho zdravotní i duševní stav, přítomnost nejrůznějších civilizačních chorob, ale také délka života spočívá do značné míry právě na správné, kvalitní a dostatečné výživě.

Výroba potravin je základním odvětvím zpracovatelského průmyslu nejen v České republice, ale také v celé Evropské unii. Zásadní roli při zabezpečení výživy obyvatelstva hraje potravinářská výroba. Jejím cílem je výroba a prodej potravin, které jsou kvalitní, cenově dostupné a především zdravotně nezávadné. Potravinářský průmysl navazuje přímo na zemědělství, se kterým je svázán. Zpracovává suroviny, které pak uvádí do oběhu na různém trhu.

Ve spotřebě potravin došlo v posledních letech k zásadním změnám. Na ty mělo vliv zejména rozšíření nabídky potravinářských výrobků související s příchodem nadnárodních obchodních společností, vzrůstající zájem o zdravý životní styl, reklama a propagace, změna ve vývoji příjmu obyvatelstva, nebo rozšíření a strukturální změny v rámci distribučních sítí. Na přelomu tisíciletí se pak jednalo o vstup a následně zvyšující se konkurenci v rámci společného potravinového a agrárního trhu Evropské unie.

Potravinová soběstačnost je základním klíčem pro přežití státu. Slouží pro zajištění schopnosti země vyprodukovat a zabezpečit v případě potřeby dostatek potravin pro obživu každého obyvatele. Ovlivňují ji faktory jako dostatek kvalitní půdy a financování. Z tohoto důvodu je potřeba vhodně ošetřovat půdu, aby bylo možné zajistit dostatek potravin i budoucím generacím. Dále pak finanční oblast přispívá k potravinové soběstačnosti státu. Avšak závislost českých zemědělců na dotacích a cizích finančních zdrojích může být riskantní a může vést k ohrožení jejich existence.

Cílem práce je analyzovat množství spotřeby potravinářských produktů vč. velikosti dovozů a vývozů v rámci České republiky. Dále porovnat velikost spotřeby vybraných druhů potravin v jednotlivých státech: České republice, Slovensku, Rakousku, Německu, Polsku a následně analyzovat vývoj spotřeby vybraných druhů potravin v USA.

1 ZEMĚDĚLSTVÍ V ČR

Zemědělství, které je také velmi často označováno jako agrární sektor, je klíčovým odvětvím národního hospodářství. Základním posláním agrárního sektoru je zajištění produkce potravin mírného pásma, produktivní zajištění osídlení venkova a udržování krajiny jako nejdůležitější součásti přírodního prostředí. Hospodářská vyspělost určitých států a liberalizace světového obchodu vedla k tomu, že zemědělství už není jen producentem základních potravin, ale také plní tzv. mimoprodukční funkci. Prvotní zemědělství se rozdělilo na dílčí specializované činnosti, k jiným odvětvím se vytvořily specifické vztahy a vznikly relativně samostatné části ekonomiky, které se označují např. jako zemědělsko-potravinářský komplex, zemědělsko-průmyslový komplex, agrárně-potravinářský komplex, agrokomplex aj.

Agrární sektor je na jedné straně významnou integrální součástí národního hospodářství a na straně druhé si zachovává svoje vlastní specifické postavení. Agrární sektor působí jako důležitý faktor, jak v ekonomice vlastní, tak i mezi různými zeměmi, především v rámci EU.

Klasickou strukturu agrárního sektoru představuje: zemědělská prvovýroba (živočišná výroba a rostlinná výroba), potravinářský průmysl, krmivářský průmysl, služby pro potravinářství a zemědělství, nákup, zásobování, rostlinářská a veterinární služba, zájmové organizace, aplikovaný výzkum, dodavatelská a odběratelská odvětví pro výrobky chemického a strojírenského průmyslu aj.

V současné době lze mezi hlavní složky infrastruktury českého zemědělství zařadit [1]:

- **Ministerstvo zemědělství** – koordinuje hospodářskou politiku resortu a její vazbu s institucemi a ostatními odvětvími národního hospodářství.
- **Agrární komora ČR** – představuje sdružení podnikatelů, fyzických a právnických osob. Jejím hlavním posláním je podpora podnikatelských aktivit v zemědělství, lesnictví a potravinářství.
- **Pozemkový fond ČR** – jedná se o právnickou osobu, která je zřízená podle zákona. Působnost pozemkového fondu vymezuje zákon č. 229/91 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a k jinému zemědělskému majetku. Fond spravuje nemovitosti, které jsou ve vlastnictví státu, především zemědělský půdní fond. Mezi významné úkoly patří restituce zemědělského majetku. Ministr zemědělství stojí v čele pozemkového fondu.

- **Plodinová burza Brno** – soustřeďuje poptávky a nabídky po zemědělských komoditách, je indikátorem cenových a produkčních trendů u zemědělských komodit.

České zemědělství se společně s lesnictvím svým podílem na hrubé přidané hodně v národním hospodářství přibližuje průměru zemí bývalé evropské patnáctky. Má za sebou stoletími prověřenou tradici, která nejen zaručovala očekávanou soběstačnost našeho národa v základních potravinách, ale také tuto středoevropskou část světa proslavila v zahraničí. Komodity, které se v agrárním exportu dlouhodobě uplatňují, jsou zejména živá zvířata, mléko, cukr, obiloviny a slad. [26]

1.1 Vztah zemědělství k veřejnému sektoru

V zemědělství ČR v současné době existují především soukromé ekonomické subjekty (např. akciové společnosti, samostatní farmáři), které svým chováním připomínají ostatní podniky, protože jejich cílem je provozovat činnost za účelem dosažení zisku. Kvůli poslání produkovat dostatek cenově dostupných potravin pro každého občana a plnění významných mimoprodukčních funkcí, které jsou v zájmu občanů, je nezbytné, aby existovaly dostatečně funkční vazby mezi orgány veřejného sektoru a zemědělskými subjekty. Stát má vliv na ekonomiku příslušných subjektů v zemědělství především [1]:

- Systémem vybírání daní.
- Regulací cen vybraných zemědělských produktů – stanový nejnižší výkupní cenu za konkrétní zemědělské výrobky, jako např. u mléka.
- Poskytováním různých mimořádných finančních podpor a dotací pro rozvoj konkrétního odvětví zemědělské výroby – především za účelem zajištění rozvoje specifického regionu aj.

Hlavními mimoprodukčními funkcemi zemědělství jsou:

- Efektivní využití a péče o krajinu – více než 50 % území představuje zemědělská půda jako jeden z nejcennějších přírodních státních zdrojů.
- Podíl na zajištění dobré kvality životního prostředí – především ovzduší.
- Zlepšení rekreačních možností obyvatel – i zahraničním turistům.
- Zajištění realizace různě zaměřených zájmových činností – např. chov ryb, pěstování některých druhů rostlin, speciální chovy zvířat aj.
- Podíl na posilování a udržování národních tradic – např. pěstování chmele.
- Zajišťování využívání sluneční energie pomocí její fixace do hmoty rostlin např. výroba potravinových a jiných průmyslových surovin spolu s biopalivy aj.

Zabezpečením základních potravin z vlastních zdrojů je zajištěna, jak jistota potřebné velikosti produkce, tak i jejich stabilní cena. I přestože většina států si určité potraviny dováží (většinou na rozšíření sortimentu) a určité vyváží (v ČR nejčastěji dochází k vývozu sladu, chmele a cukru), převážnou část základních surovin si však konkrétní země zajišťuje z vlastních zdrojů (např. zeleninu, ovoce, maso, mouku, mléku, vejce, tuky aj.).

Předpokladem ekonomické stability a relativní nezávislosti státu je potravinová soběstačnost, která je základní strategickou záležitostí každého státu. [1]

1.2 Výrobní faktory v zemědělství

Základním výrobním faktorem v zemědělství je půda, která představuje důležité národní bohatství, a proto je potřeba ji chránit. Celková bilance zemědělské produkce je rámcově vyhodnocená v následující tabulce. V roce 2015 celková roční ztráta produkce v rostlinné výrobě, která byla způsobena změnami ploch v důsledku převedení zemědělské půdy na zastavěnou, lesní nebo ostatní plochy, dosáhla přibližně 212 mil. Kč. [24]

Tabulka 1: Velikost půdního fondu ČR v roce 1995 a 2015

Druh pozemku	Výměra (ha)	
	1995	2015
Orná půda	3 158 166	2 971 957
Chmelnice	11 437	10 149
Vinice	15 670	19 811
Zahrada	158 443	163 785
Ovocný sad	50 283	45 613
Trvalý travní porost	886 955	1 000 620

Zdroj: upraveno podle [24]

Na 1 obyvatele ČR tak připadá cca 0,28 ha orné půdy. Díky tomu patří ČR mezi státy s podprůměrnou výměrou zemědělské půdy připadající na 1 obyvatele. Důvodem snižování kvality zemědělské půdy je zejména postupné zvyšování obsahu toxických látek z prašných spadů ze znečištěného ovzduší a ve formě minerálních hnojiv a reziduí z různých pesticidů.

Specifické vlastnosti půdy jsou [1]:

- Nezaměnitelnost s jiným výrobním prostředkem.
- Nerozmnožitelnost.
- Nikdy nedochází k úplnému opotřebení půdy – pokud se správným způsobem využívá.

- Je živým organismem – probíhají zde procesy biologické, fyzikální a chemické.
- Půda je nejenom výrobní, ale také pracovní prostředek.

Mezi další produkční faktory zemědělství patří práce. Zvláště v rostlinné výrobě jsou práce v zemědělství ovlivněny sezónností. Zaměstnanost v zemědělství se každým rokem snižuje, ale k snižování dochází stále mírnějším tempem. Úbytek pracovníků v zemědělských podnicích meziročně dosahoval 1,2 % a jejich počet v roce 2015 poklesl zhruba na 100,9 tis. Podíl pracovníků v zemědělství na celkové zaměstnanosti v národním hospodářství ČR poklesl na 2,0 %. [24]

Mezi specifičnosti trhu práce v zemědělství patří [24]:

- Charakter práce v zemědělství – pracovníci potřebují v určitých fázích pracovního procesu vysokou odbornost a dále musí být univerzálněji zaměřeni.
- Nižší mobilita pracovních sil – jsou vázány vlastními hospodářskými nemovitostmi, vlastním obydlím, zvláště provozními budovami a půdou.
- Nerovnoměrnost v potřebě práce – během pracovního dne, týdne a roku.
- Automatizace výrobního procesu a omezená možnost mechanizace – produktivita práce je tím nižší.
- Přímý vliv terénních a povětrnostních vlivů při výrobním procesu – zvláště v rostlinné výrobě.
- Vysoká nerovnoměrnost mezi pracovními zdroji a pracovními příležitostmi mezi jednotlivými oblastmi státu.

Peněžní, tak i zbožní kapitál, se v zemědělství označuje jako majetek. Z účetního pohledu jsou aktiva majetkem, která jsou členěna na peněžní a nepeněžní (budovy, pozemky, zvířata). Podle stupně likvidnosti, doba potřebná k jejich přeměně na peněžní prostředky, aktiva členíme na krátkodobá (neboli oběžná), jenž mají délku provozního cyklu kratší než 1 rok (např. drůbeže, hodnota polních plodin) a na dlouhodobá (neboli neoběžná) s délkou provozního cyklu přesahují 1 rok (např. skot, ovocné sady aj.).

1.3 Financování zemědělství

Financování tzv. zemědělsko-potravinářského komplexu bylo do roku 1989 uskutečňováno prostřednictvím centrálního státního řízení ekonomiky. Ústředním cílem bylo zabezpečit plnění ve výrobě zemědělských produktů mírného pásma a řešení dopadů tzv. diferenciální renty, tzn. přerozdělovat důchod především ve prospěch podniků, které hospodaří v horších přírodních podmínkách na úkor podniků, které hospodaří v podmínkách lepších.

Po roce 1989 se dotační politika koncentrovala na podporu transformace, privatizace a restrukturalizace zemědělství při zabezpečení efektivnosti vložených dotačních prostředků. Došlo ke snížení objemu poskytovaných dotací. Po roce 1989 byl vývoj celkových ekonomických výsledků v zemědělství zásadně ovlivněn vývojem cen výrobních vstupů a výstupů. Ceny vstupů kopírovaly inflaci, kdežto ceny za zemědělské výroby (výstupy) silně zaostávaly za cenami vstupů. Dotační politika se zprvu zaměřovala především na pomoc novým soukromým subjektům.

Od roku 1992 dochází k pasivnímu saldu agrárního zahraničního obchodu. Dovozy se v rozhodující míře začínají podílet na růstu dovozu tzv. nekompetitivních druhů zeleniny a ovoce. U komoditní struktury vývozu dochází ke snížení tradičních exportů (sladu, cukru a chmele) ve prospěch produktů živočišné výroby, mezi kterými vévodí živá jatečná zvířata, mlékárenské výrobky a mléko. Soustavně však dochází ke zvyšování pasivního salda agrárního zahraničního obchodu. Největší podíl na dovozu má zelenina a ovoce.

Agrární komora byla zřízena na podporu podnikatelských aktivit v zemědělství, lesnictví a potravinářství. Ochraňuje a prosazuje jejich zájmy a zajišťuje potřeby jejich členů. Mezi dva fondy, které byly vytvořeny na zajištění kvalifikovaného transferu finančních prostředků ze státního rozpočtu na podporu zemědělství, patří:

- Státní zemědělský intervenční fond.
- Podpůrný a garanční zemědělský a lesnický fond.

Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) zajišťuje zabezpečení regulace trhu s určitými produkty živočišné a rostlinné výroby a výrobků, které vznikly jejich zpracováním, vč. forem regulace jejich prvovýroby. Mezi hlavní cíle zabezpečování regulace trhu řadíme stabilizaci na trhu zemědělských komodit a zmenšení důsledků větších výkyvů v cenách a poptávce po těchto komoditách, u kterých trvá delší dobu přizpůsobení nabídky. Z pohledu přizpůsobení nabídky poptávce byly komodity s krátkým produkčním cyklem ponechány působení trhu.

Podpůrný a garanční zemědělský a lesnický fond (PGZLF) má za cíl přesun dotačních prostředků ze SR k určitým subjektům v zemědělství, potravinářství a lesnictví. V rámci PGRLF se pravidelně ohlašují dotační programy, které vedou ke snížení nedostatků vlastních finančních zdrojů jak na financování investic, tak i na financování provozu. [24]

2 SPOTŘEBITELSKÉ CHOVÁNÍ NA TRHU POTRAVIN

Ještě donedávna znali prodejci spotřebitele a jejich potřeby daleko lépe, než jak je tomu v dnešní době. Dříve se vyskytovaly častokrát pouze malé obchody a majitelé, respektive prodejci tak mohli být se svými zákazníky v přímém kontaktu. Dnes, kdy dominují zvláště velké obchodní řetězce, se přímý kontakt mezi spotřebitelem a prodejcem výrazně zhoršil. Pro výrobce potravin je však znalost spotřebitele a především jeho preferencí klíčovým předpokladem k uplatnění jeho výrobků na trhu. Obchodní řetězce proto musí provádět rozsáhlé průzkumy, které se týkají situace na trhu, očekávání spotřebitelů, jejich přání, požadavků a potřeb.

Během dvaceti let se uskutečnily významné změny ve spotřebě potravin, a to jak ve struktuře, tak i v objemu. Na tyto změny měly vliv různé faktory. Mezi hlavní faktory, které ovlivňující spotřebu a poptávku po potravinách, patří [33]:

- vývoj spotřebitelských cen potravin a nepotravinářských výrobků i služeb,
- vývoj příjmů obyvatelstva,
- reklama a propagace,
- nabídka a dostupnost výrobků na trhu ve vztahu k rozvoji distribuční sítě.

Mimo uvedené faktory na spotřebu potravin působí také např. rozsah samozásobení, vývoj kvality, stupeň nasycenosti potřeb atd. Největší vliv na spotřebu potravin měl především vývoj spotřebitelských cen potravin a průmyslového zboží i služeb ve vztahu k vývoji příjmů, tedy koupěschopná poptávka. V současné době je nicméně patrná tendence ke snižování vlivu cen na spotřebu potravin. [33]

2.1 Modely chování spotřebitelů

V dnešní době se dost hovoří o vytváření nových hodnotových postojů, které jsou založeny na principu trvale udržitelného rozvoje. Mezi nedílnou součást těchto změn můžeme zařadit také uplatňování a vytváření způsobů rozhodování jedinců v oblasti spotřebitelské volby. Nejedná se jen o problematiku volby optimálního spotřebního koše, ale také o volbu v oblasti nemateriální spotřeby, tedy služeb, trávení volného času a také vytváření preferencí ve vztahu k ekologicky vyhovujícím spotřebním statkům. [28]

Každý spotřebitel se snaží maximalizovat celkový užitek ze zvolené kombinace statků a služeb při minimálních nákladech reprezentovaných cenami zvolených statků. Výběr z existujících možností je prováděn během určitých omezení subjektu (např. výše jeho

důchodu). V rámci vývoje teorií volby spotřebitele byly postupně vypracovány čtyři modely [28]:

- modely hledání,
- modely tvorby očekávání,
- dostačující modely,
- hierarchické modely odezvy zákazníka.

Modely hledání – tento model analyzuje chování subjektu během situace, ve které má určitou představu, kterou konečnou variantu si chce vybrat, nicméně neví, která z nich vede k jakému výsledku. Hledání představuje detailní zkoumání a prohlížení možných (už předem vymezených) alternativ volby. Hledající má za cíl zjistit, jaký výsledek je možné očekávat při vybrání jedné z nich.

Pokud má spotřebitel možnost vybrat si kteroukoliv dostupnou alternativu, kterou si již prohlédl, jeho cílem zjistit, jaký počet prohlídek jedné alternativy je za daných podmínek optimální. Výhoda z další prohlídky by měla přesahovat náklady, které je nutné na tuto prohlídku vynaložit. Pokud tomu tak není, tak by hledání mělo být zastaveno a výběr proveden na základě doposud získaných znalostí. Jedná se o maximalizaci funkce rozdílu výnosů a nákladů, kde nezávisle proměnná představuje počet prohlídek.

Modely tvorby očekávání – model analyzující chování spotřebitelského subjektu v situaci, kde přinejmenším jeden z údajů, který vstupuje do procesu jeho rozhodování, mu není znám. Nicméně je schopen si odvodit určitou představu (odhad či predikci) o hodnotě tohoto chybějícího parametru. Obsahem této představy je pojem „očekávání“.

Tyto modely je možné rozdělit podle toho, zda [28]:

- Obsahují prvky učení z existujících chyb v očekávání, nebo ne.
- Hodnotě neznámého parametru se přiřazují pouze dva pravděpodobností odhady 0 a 1, vedou tedy ke skutečnému očekávání, nebo jí přiřazují více pravděpodobnostních odhadů, jedná se o tzv. smíšené očekávání.
- Podle toho, jaké poznatky vstupují do tvorby očekávání subjektu (adaptivní, regresní, racionální).

Dostačující modely – snahou toho modelu je analyzovat chování hledajícího jedince nejenom z hlediska finální situace (výsledku), ale i z hlediska jeho průběhu.

Hlavním znakem těchto modelů je, že jedinec je spokojen s volbou, která vede k výsledkům, jenž považuje za dostačující. To znamená, že daný výběr je lepší než určitá stanovená úroveň, pod kterou by jeho celkový užitek neměl spadnout. Nicméně tento model

neodpovídá principu maximalizace užitku při minimalizaci nákladů. Tato minimální akceptovatelná úroveň ve skutečnosti zachycuje představu subjektu o svých možnostech v určité situaci a o rozumně náročných požadavcích, které může pokládat na dosažený výsledek volby.

Druhým znakem těchto modelů je předpoklad nedokonalé informovanosti. To má za následek, že provádí svůj výběr za předpokladu, že se nalézá v jiné, jednodušší situaci, kterou si ve skutečnosti stanoví sám podle svých schopností.

V dostačujícím modelu jsou lidé charakterizováni jako osoby, které nejsou maximalisté, často jim stačí málo, aby byli spokojeni.

Hierarchické modely odezvy zákazníka – modely jsou označované také za tzv. modely postupu hlavní myšlenky u zákazníka, pomáhají stanovit priority v cílech komunikace. Všechny požadují tři kategorie reakcí [28]:

- poznávací (kognitivní);
- citové (afektivní);
- chování (konativní, určité úsilí).

Všichni zákazníci pochopitelně všemi popsanými kroky neprocházejí, popřípadě ne ve zmiňované hierarchické posloupnosti, protože existují i nákupy impulzivní, které uvedené procesy zkracují, současně se však mohou v modelu vracet o několik kroků zpět, než konečnou koupi uskuteční.

Ten, kdo dokáže těmto modelům dobře porozumět, může pak efektivněji komunikovat se svými zákazníky a vycházet jim vstříc poskytnutím takových informací a podnětů, které jim pomohou projít jednotlivými fázemi.

Mezi hierarchické modely odezvy zákazníka patří [28]:

- Modely černé skříňky – zaměřují se na reakci lidí na určité podněty. Škála vnějších a vnitřních podmětů ovlivňující lidské chování zde není důležitá.
- Modely osobní proměnné – skládají se z několika osobních proměnných (např. postoje, názory a záměry). Jedná se o modely **lineárně sčítací** (zde se určí počet vlastností, které určitý produkt má, tento počet se vynásobí hodnotou, kterou jednotlivé vlastnosti přidělíme – model nám ukáže, které vlastnosti zákazník vidí za důležité a jakou váhu jim přikládá); **modely prahové** (zákazníci si vybírají na základě určitých prahových hodnot jednotlivých rozhodovacích kritérií) a **modely výměnné** (zákazník si vybírá produkt na základě kompenzačního mechanismu –

kdy horší úroveň jedné vlastnosti může být nahrazena lepší úrovní u vlastnosti jiné).

- Modely komplexní – do modelů složitého chování se snaží zabudovat i proměnné týkající se vnímání, paměti, získávání informací, názorů, vlivu skupiny apod. (model Howarda a Shetha).

Spotřebitele můžeme rozdělit do několika skupin, které se liší svým nákupním chováním. Spotřebitelé jsou diferencováni podle příjmových, věkových, vzdělanostních a ostatních charakteristik např. místa bydliště. V průběhu času se tyto rozdíly prohlubují.

V rámci studie Shopper Typology CEE vznikla typologie, která pro segmentaci používá rozdělení nakupujících do tří os [28]:

- nákupní mobility – tendence k nakupování autem;
- cenové citlivosti;
- náročnosti na „nákupní komfort“.

Formuluje 8 typů nakupujících, kteří se odlišují nejenom v uvedených charakteristikách, ale především řadou dalších demografických a sociálních vlastností, nákupními postoji a zvláště preferencemi řetězců a formátů. Mezi tyto typy nakupujících patří [28]:

- ekonom,
- mobilní pragmatik,
- velkorysý zákazník,
- náročný nakupující,
- komunikativní hospodyně,
- šetřivý zákazník,
- nenáročný konzervativec,
- pohodlný oportunista.

Ekonom – jedná se o zákazníka, který vykazuje malou konzervativnost. Nakupuje méně často, ale za to ve větším objemu. Upřednostňuje kvalitní prodejny nabízející širokou nabídku produktů.

Mobilní pragmatik – jedná se o zákazníka, který má jasnou prioritu – nakupovat ve velkém a za rozumné ceny. Oproti ostatním typům nakupujících má největší tendence nakupovat autem ve větším objemu. Typické je i značně neimpulzivní a racionální nakupování, které je spojené s nízkou mírou konzervativnosti.

Velkorysý zákazník – jedná se o zákazníka, který je typický velmi nízkou cenovou citlivostí, ale zároveň i nízkou náročností. Charakteristická je pro něj vysoká impulzivnost. Zlevněnému zboží moc nevěří. Své preference rozděluje mezi diskonty a hypermarkety.

Náročný nakupující – je charakteristický pro svou nízkou konzervativnost. Zvláště pokud se jedná o výběr co nejkvalitnější prodejny a dojmi z nakupování. Upřednostňuje velkoplošné prodejny, a pokud jde o výběr té nejlepší varianty, tak raději navštíví vzdálenější prodejnu. Jedná se o silně impulzivního zákazníka, který častokrát kupuje i neplánované výrobky i takové, bez kterých by se mohl obejít. Rád zkouší jak nové značky, tak i nové výrobky.

Komunikativní hospodyně – pro toho zákazníka je typické to, že je velmi málo impulzivní a současně je také vysoce konzervativní, pokud se jedná o volbu místa nákupu. Jedná se o náročného zákazníka a jeho vysoké nároky se projevují především na dostupnosti prodejny veřejnou dopravou, důrazem na věrnostní systém a na obsluhující personál.

Šetřivý zákazník – tento zákazník se jednoznačně orientuje na cenu, což se projevuje především ve využívání různých cenových akcí. Najednou pak dokáže nakoupit i větší objem zlevněného zboží. Charakteristický je pro nejnižší impulzivitu ve srovnání s ostatními typy zákazníků. Upřednostňuje nezávislé prodejny, menší řetězce či sítě spotřebitelských družstev.

Nenáročný konzervativec – je typický pro výrazně definovaný nákupní konzervatismus ve spojení s mimořádně nízkou mobilitou. Preferuje menší prodejny, nakupuje v menších objemech a necestuje za nákupy. Nakupování věnuje co nejméně času. Inzerci, reklamě řetězců ani cenovým akcím moc nevěří.

Pohodlný oportunista – jedná se o výrazně konzervativní typ zákazníka. V porovnání s ostatními typy nakupujících nejméně věří reklamě a inzerci řetězců. Naopak nejčastěji z nemobilních typů příležitostně koupí neplánovaný výrobek či něco, co právě nepotřebuje. Upřednostňuje menší řetězce, nezávislé prodejny a sítě spotřebitelských družstev.

Zastoupení jednotlivých typů nakupujících v české populaci v roce 2015 ukazuje následující obrázek č. 1.

Obrázek 1: Graf - zastoupení jednotlivých typů nakupujících v české populaci

Zdroj: upraveno podle [28]

2.2 Faktory působící na rozhodování spotřebitele při nákupu potravin.

Chování spotřebitele je při nákupu zboží (nákupní chování) ovlivněno celu řadou faktorů. Mezi faktory, které ovlivňují společenské nákupy, patří [27]:

- kulturní,
- společenské,
- osobní,
- psychologické.

Následující obrázek č. 2 zobrazuje vlivy, které vzájemně spolupůsobí na spotřebitele a v konečném důsledku ovlivňují jeho rozhodování a chování.

Obrázek 2: Faktory ovlivňující chování spotřebitele

Zdroj: [27]

Kulturní faktory - na chování spotřebitele mají kulturní faktory nejvýznamnější a nejsilnější vliv. Specialisté na marketing musí chápat roli, kterou hraje kultura, subkultura a společenská třída. Kulturní faktory jsou přestavovány myšlenkami, hodnotami a postoji, kterou jsou všeobecně přijímány konkrétní homogenní skupinou a dále jsou přenášeny dalším generacím.

Společenské faktory - na nákupní proces působí mnoho činitelů, které souvisejí se životem ve společnosti. Mezi společenské faktory ovlivňující chování spotřebitele patří referenční skupiny, rodina, role a společenský status.

Osobní faktory - jsou spojeny s osobností zákazníka a s jeho životním stylem. Životní styl do určité míry tvoří na jedné straně krok vedoucí k individuálním predispozicím spotřebitele, na druhé straně můžeme vidět spřízněnost se subkulturními pohledy. Avšak na jeho utváření se ve velké míře podílí sociální prostředí. [35] Každý člověk má jedinečnou osobnost, která ovlivňuje jeho nákupní chování. Mezi osobní faktory řadíme věk a fáze života, zaměstnání, ekonomická situace, životní styl, osobnost a vnímání sebe sama.

Psychologické faktory - nákupní rozhodnutí je také ovlivněno důležitými psychologickými faktory jako je motivace, vnímání, učení, přesvědčení a postoje. [27]

Podněty ovlivňující spotřebitele a působící na jeho chování, mohou být podle vztahu ke kupujícímu rozděleny na interní a externí.

- Interní faktory zahrnují psychologické rysy jako motivaci, potřeby, vnímání, osobnost, učení a postoje.
- Externí faktory jsou zejména demografické a sociálně-kulturní faktory, jako například ekonomické faktory, společenské hodnoty, referenční skupiny a média. Mezi demografické faktory je zahrnován zejména věk kupujícího, jeho pohlaví, zaměstnání, úroveň vzdělání, sociální třída, místo bydliště a etnická skupina.

Kromě obecných hledisek jsou i další vlivy, které působí na spotřebitelské nákupní rozhodování ve vztahu k potravinám. Přehled faktorů, které ovlivňují nákup potravin, je zobrazen v následujícím obrázku č. 3.

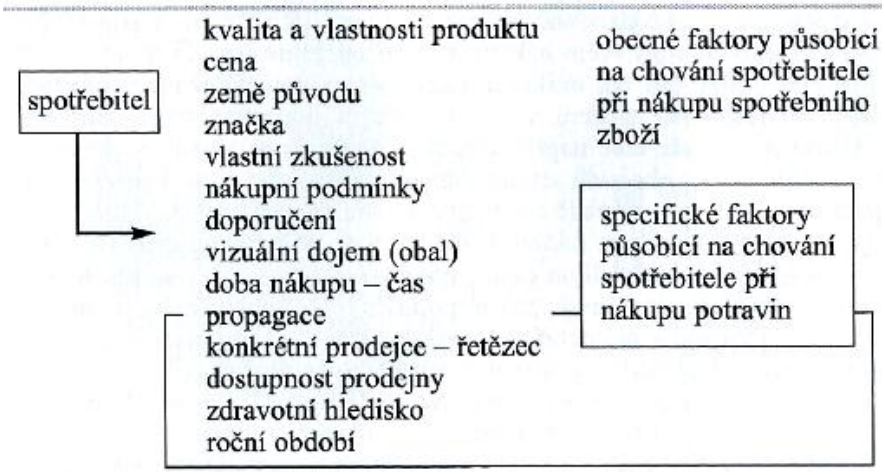

Obrázek 3: Faktory ovlivňující nákup potravin

Zdroj: [28]

Kvalita a vlastnosti produktu

V dnešní době je při výběru potravin a jiného potravinářského zboží důležitým aspektem vlastnosti a kvalita konzumovaných potravin. Stále více lidí věnuje pozornost sledování situace kolem šíření nemocí zvířat a jejich vztahu k potravinám i přesto, že úroveň jakosti a bezpečnosti v české obchodní síti je považovaná za bezpečnou. Vnímání potenciálně nebezpečných potravin (snížení spotřeby telecího a hovězího masa vzhledem k hrozbám výskytu BSE v České republice a v Evropě, strach spotřebitelů z výskytu ptačí chřipky) je faktorem, který při rozhodování spotřebitelů o nákupu hraje významnou roli.

Při nákupu dá často spotřebitel přednost výrobku, který se jej snaží přesvědčit o své konkrétní přednosti (zdravotní či výživová tvrzení o potravinách, která se používají na trzích v celé EU). Jedná se o předpoklad nebo konstatování, že potravina obsahuje určité prospěšné výživové vlastnosti, jako např. potravina s „nízkým obsahem tuku“, „bez přidaného cukru“, nebo s „vysokým obsahem vlákniny“. Zdravotní tvrzení může být použité buď v reklamě o zdravotním prospěchu potraviny, která se dostavuje po konzumaci určité potraviny (např. potravina dokáže posilovat přirozenou obranyschopnost organismu, či potravina zvyšuje schopnost učit se apod.) nebo může být použité na etiketách. Spotřebitel by si měl ale dát pozor, protože ne všechna tato tvrzení a „doporučení“ jsou pravdivá. Protože spotřebitel nemá možnost si objektivně žádnou z uvedených doplňkových informací ověřit, proto Evropská komise navrhla novou normu pro použití zdravotních a výživových tvrzení, která má zajistit, aby spotřebitelé dostávali prostřednictvím těchto tvrzení přesnou a pravdivou informaci založenou na spolehlivých vědeckých důkazech. Pokud by si spotřebitelé, např. z důvodu úspory času nebo nezájmu, nepročetli při svém nákupu informace, kterou jsou na

obalech výrobků uvedeny, může dojít k tomu, že jim unikne řada mnohdy velmi důležitých informací, např. ve vztahu ke složení výrobku (obsah potravinových „náhražek“) nebo prošlé datum trvanlivosti, které může souviset i s kvalitou zboží (především v případě zboží s krátkou dobou trvanlivosti nebo v případě čerstvého zboží). [28]

Cena

Ačkoliv se význam jednotlivých faktorů, které působí na nákupní rozhodování, posunuje, cena a především pak různé výprodeje a slevové akce, stále patří mezi nejvýznamnější hlediska pro většinu spotřebitelů (i s ohledem na současný růst cen jsou spotřebitelé pořád cenově citliví). Kromě ceny však zákazníci začínají klást důraz také na kvalitu nabízeného produktu, čerstvost zboží, čas strávený nakupováním, doprovodné služby a další. Při stále se objevujících kauzách poukazující na prodej zkažených potravin a potravin s prošlou trvanlivostí, se čerstvot a kvalita dostávají stále více do popředí. Avšak stále velká část spotřebitelů není ochotna za zdravotně nezávadné a kvalitní produkty zaplatit vyšší cenu, která je s nimi pochopitelně spojena. Určitě se tedy nenaplní předpoklad, že by spotřebitelé začali zcela odmítat méně kvalitní a laciné výrobky. [28]

Země původu

V případě potravin je především země původu velmi důležitým údajem, podle kterého se většina spotřebitelů o nákupu rozhoduje. V porovnání se začátkem 90. let 20. století, kdy zákazníci raději nakupovali zboží zahraničního původu, dnes se opět prosazuje preference tuzemských potravin. Z tohoto důvodu se také zákazníci v průběhu nákupu zajímají také o údaj o výrobci daného produktu. Proto by pro spotřebitele nesmělo dojít k nejasnosti, pokud jde o místo původu a zemi výroby. [28]

Komise EU projednává pravidla pro označování země výroby a místa původu potravin. Na konci roku 2011 vstoupilo v platnost nařízení č. 1169/2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům, které mění dosavadní pravidla určená pro označování potravin. Pravidla pro označování potravin daná tímto nařízením se používají od 13. prosince 2014, s výjimkou ustanovení týkající se povinného uvádění výživových údajů, které se budou používat až od 13. prosince 2016. Od 31. ledna 2013 zveřejnila Evropská komise dokument, který shrnuje základní otázky a odpovědi s cílem poskytnou pomoc všem subjektům, kteří jsou zapojeni do potravinářského řetězce. Tento dokumentu obsahuje údaje týkající se např. dostupnosti a umístění povinných údajů o potravinách, povinná velikost písma, vybrané povinné údaje – označování složek, označování alergenů, údaj o čistém množství potravin, datum zmrazení potravin a další. [34]

Značka

Spousta spotřebitelů se při svém nákupu orientuje podle značek zboží a na základě toho pak preferuje výrobky od konkrétního výrobce nebo označené konkrétní preferovanou obchodní značkou (ochrannou známkou). Z tohoto důvodu patří značka mezi důležitá hlediska působící na nákupní rozhodování.

Mnoho výrobců se snaží prostřednictvím různých symbolů a značek přesvědčit zákazníky k nákupu právě svého výrobku, které deklarují či mají deklarovat např. zdravotně nezávadné, bezpečné a kvalitní výrobky. Některé z těchto značek však nejsou certifikována žádným dozorovým orgánem a výrobce jimi označuje své výrobky i přesto, že není splněn požadavek nezávislého posouzení pravdivosti informací spojených s daným symbolem. Příkladem takto nedůvěryhodné značky může být např. značka „ekologicky nezávadné“ či značka "ekologie ku prospěchu“. Na druhé straně však existují i značky, kde stát, jako pověřená instituce, je garantem dodržování požadované kvality (Program česká kvalita). V tomto případě má spotřebitel jistotu, že takto značený výrobek doopravdy splňuje stanovené parametry (např. označení Bio – Produkt ekologického zemědělství je přísně vyhrazen zákonem o ekologickém zemědělství. Zelená „zebra“, logo Bio – Produkt ekologického zemědělství, který zaručuje, že biopotraviny jsou skutečně pravé a pocházejí z domácí ekofarmy).

V tomto případě však může dojít k problému velmi malé informovanosti zákazníků o významu jednotlivých značek. I přesto, že v posledních několika letech došlo k výrazné propagaci značky Klasa, které vedlo ke zvýšení povědomí spotřebitelů o tomto symbolu a jeho obsahu, stále ovšem existují značky, u kterých spotřebitel nedokáže určit jejich náplň.

Spotřebitelé v odvětví potravin mohou využívat pro svou orientaci při nákupu potravin také označení GDA, tj. detailní informace o obsahu živin a energie v jedné porci a o jeho podílu na doporučeném denním množství. Tento program podporuje Ministerstvo zdravotnictví ČR a Potravinářská komora ČR. Prostřednictvím srozumitelných informací na nově označených výrobcích se může spotřebitel jednodušeji řídit radami nutričních terapeutů, které se týkají právě doporučeného denního příjmu energie a živin. [28]

Vlastní zkušenost

Pokud se zákazník při nákupu rozhoduje o konkrétním potravinářském produktu, preferuje obvykle výrobek, který dobře zná a se kterým má dobrou zkušenost (pokud se nejedná o vyzkoušení neznámého a nového výrobku, o kterém se dozvídá prostřednictvím probíhající reklamní kampaně). Tedy na základě dlouhodobých zkušeností se může zákazník v některých případech spolehnout na svoji intuici a instinkt. [34] V tomto případě kupující dává přednost výběru známého zboží. V prodejně zákazník o svém nákupu moc nepřemýšlí a automaticky v regálu sáhne po zboží, se kterým je spokojen. Jde tedy o rutinní zvyklostní nákup osvědčeného zboží. Tento jev se můžeme nazývat jako tzv. „nákupní slepota“. [28]

Nákupní podmínky

Každá maloobchodní prodejní jednotka se v rámci svého provozu podílí na tvorbě nákupního prostředí. Nákupní prostředí je tvořeno pracovníky, zbožím, zařízením, stavbou, plochami, provozními operacemi včetně samotných zákazníků. Do souboru prvků nákupního prostředí se nejčastěji řadí dispoziční řešení prodejny (store layout), design prodejny (store design), zákazníci, personál a prezentace zboží. Do nákupních podmínek je řazena i úroveň poskytovaných služeb, široký výběr, pohodlnost nakupování a další.

Jedním z nástrojů komunikačního mixu, které významně působí na konečného spotřebitele při rozhodování o koupi zboží, je místo prodeje a jeho úprava. Cílem každého obchodu je, aby bylo zboží umístěné na správném místě tak, aby zákazníka toto zboží upoutalo a motivovalo jej k jeho koupi. Prezentace zboží je v hypermarketech či supermarketech považována za nepostradatelný nástroj marketingové propagace, s cílem zaujmout a motivovat zákazníka ke koupi nabízených produktů. Pro prezentaci se využívají různé prostředky, mezi nejčastěji používané patří POS (plastové či papírové reklamní materiály), plakáty různých provedení a rozměrů, POP (boxy, stojany apod.), prezentace formou ochutnávek, podpora prodeje formou výhodných balení (30% navíc), akcí typu 2 + 1 zdarma či vzorky zdarma apod.

I když každá prodejna se snaží využívat všeobecných pravidel pro prodej sortimentu a pro prezentaci, často záleží i na podmínkách jednotlivých prodejen (velikost prodejní plochy a prodejního prostoru). Jak je zboží v regálech uspořádáno (použité techniky prezentace zboží), tak i nepřehlednost v regálech či nepořádek na prodejní ploše je vizitkou společnosti. Jak tuto vizitku zákazník vnímá, může ovlivnit, zdali se do obchodu opět vrátí či nikoliv.

Za slabé místo lze považovat neochotný a nekvalifikovaný personál. Právě zaměstnanci obchodu přicházejí do kontaktu se zákazníky, proto by se měli chovat tak, aby svým chováním podpořili snahu obchodu o přívětivé nákupní prostředí.

Významnou roli při nákupu potravin hraje také místo nákupu ve smyslu využití konkrétního typu provozní jednotky (hypermarket, diskont, specializovaná prodejna, stánkový prodej). Rozdílné prodejny poskytují zákazníkům rozdílnou kulturu nákupu, ale také i rozdílné nákupní podmínky. Jako nejbezpečnější pro nákup potravin jsou považovány z hlediska čerstvosti a kvality zboží malá pekařství, prodejny s pultovým prodejem, řeznictví, naopak nejhůře jsou hodnoceny při kontrolách dozorových orgánů tržnice a bufety s rychlým občerstvením. Během kontrol příslušných dozorových orgánů v oblasti potravin jsou u stánkového prodeje na tržištích mnohdy odhaleny vážné nedostatky v dodržování předpisů, které se týkají bezpečnosti, hygieny a označování potravin.

Častým nedostatkem při nákupu potravin ve stánkovém prodeji je uchovávání potravin v nevhodných podmínkách. Spotřebitelé si v tomto případě mnohdy ani neuvědomují, že potraviny či různé výživové doplňky vystavěné na slunci mohou být zdrojem vážných zdravotních problémů. Stánkový prodej patří dlouhodobě ve statistikách ČOI mezi nejproblémovější místa, ačkoliv procentuální podíl porušování zákona o ochraně spotřebitele a ostatních souvisejících předpisů klesá. Proměnlivost a nepřehlednost stánkového prodeje je příčinnou, proč je v této oblasti procento kontrolních zjištění ČOI daleko vyšší než je tomu v kamenných obchodech. [28]

Doporučení

Stejně jako v případě aplikace nástrojů na propagaci může na rozhodnutí spotřebitele působit i nezávislé neplacené doporučení od známého člověka. Tato rada může i v některých případech mít dokonce větší vliv než jakákoliv cílená reklama. Tento způsob reference „osvědčeného“ produktu je označován za tzv. referenční marketing. Zákazník je přirozeně nedůvěřivý a v mnoha případech nedůvěřuje ani placenému obchodnímu sdělení. Referenční marketing lze považovat za dobrou příležitost, kdy si mezi sebou lidé navzájem doporučují již „vyzkoušené“ a „ověřené“ výrobky s vysokým stupněm objektivity (zahrnuty jsou i poskytnuté negativní zkušeností s určitým subjektem, produktem apod.). Tato doporučení lze využít jako nezávislé hodnocení nezaujaté osoby. Tyto informace ovšem nemusejí být úplně spolehlivé, ale na spotřebitelské chování mohou mít nezanedbatelný vliv. [28]

Vizuální dojem (obal)

Mezi jednu ze základních funkcí obalu v obchodí činnosti patří funkce komunikační a propagační. Obal by měl působit atraktivně tak, aby u zákazníka vzbudil pozornost a vedl ho i k neplánované koupi. Dále by měl poskytovat informace o výrobku, jeho vlastnostech a složení. Význam obalu je pro úspěšný prodej obrovský. Při uvedení výrobku na trhu je

nezbytné stanovit správnou koncepci obalu (grafické řešení, tvar, barva, použitý materiál, použitý text a další důležité parametry).

Dojem, jakým obal zapůsobí na kolemjdoucího zákazníka (především v případě hledajícího a nerozhodnutého zákazníka), rozhoduje z velké míry o jeho zakoupení nebo o jeho odmítnutí ve prospěch jiného výrobku. Obzvláště při impulzivní nákupu je upoutání pozornosti považováno za důležité. Obal (jeho design) a celkové uspořádání může zákazníka buď přesvědčit o nákupu, nebo naopak od nákupu odradit. Prodejci by rozhodně význam obalu a jeho působení na zákazníka neměly podceňovat. [28]

Dostupnost prodejny a čas strávený nakupováním

V současné době nabývají čím dál většího významu, v oblasti vývoje maloobchodní sítě, menší prodejny v blízkosti bydliště (docházková vzdálenost), které nabízejí čerstvé zboží (čerstvé masné a mléčné výrobky, pečivo, ovoce a zeleninu), které jsou určené pro každodenní nákupy. Většina spotřebitelů stále více preferuje nákup většiny spotřebního zboží ve velkoplošných provozních jednotkách maloobchodu typu např. hypermarket či supermarket, kde mohou za příznivé ceny ve větším objemu nakoupit potřebné zboží pro domácnost, avšak při nákupu čerstvého zboží denní potřeby zákazníci upřednostňují raději menší a specializované obchody, které mají v blízkosti svého bydliště. Jeden z důvodu je například snadná dostupnost a úspora času, ale také osobní přístup personálu a nákup bez dlouhého čekání ve frontě i za cenu o něco vyšších nákladů a omezené množství nabídky zboží. S ohledem na životní styl velké části obyvatel tyto lokální prodejny zvláště ve městech prodlužují nákupní dobu často i do večerních hodin, čímž tak rozšiřují okruh svých zákazníků. [28]

Propagace

V rámci propagace mohou prodejci využít širokou škálu nástrojů, které se na komunikaci se zákazníkem podílejí. Jakýkoliv nástroj propagace (public relations, podpora prodeje, osobní prodej, reklama a další) má své specifické vlastnosti, které do značné míry mají vliv na jeho uplatnění v určité situaci. Všechny tyto prostředky mohou ovlivnit rozhodnutí spotřebitele směrem k nákupu konkrétního výrobku.

Podpora prodej nejčastěji mívá formu krátkodobých obchodních podnětů stimulujících odběratele nebo spotřebitele ke koupi služby či výrobku. Obzvlášť se jedná o různé formy cenových zvýhodnění – bonusy, kupony, rabaty. Mezi nástroje podpory prodeje, které mohou v místě nákupu bezprostředně ovlivnit nákupní rozhodnutí, patří např. ochutnávky,

merchandising a způsoby prezentace nabízeného zboží a další). Prodejci využívají podporu prodeje tehdy, pokud se snaží o dosažení silné a rychlé odezvy spotřebitele.

Ačkoli je reklama všeobecně vnímána jako něco negativního, část zákazníků je působením reklamy při svém nákupu ovlivněna. Jestliže si zákazník vybírá z nabídky různých a pro něj stále neznámých výrobků, podvědomě upřednostní raději produkt, který je přinejmenším částečně zapsán v jeho podvědomí.

Osobní prodej se realizuje prostřednictvím ústní konverzace mezi zákazníkem a obchodním zprostředkovatelem. Jeho účelem je představit službu nebo výrobek potenciálnímu zákazníkovi (či skupině zákazníků) se záměrem uskutečnit prodej. [28]

Zdravotní hledisko

Jeden z faktorů, podle kterého se při výběru potravin zákazník rozhoduje, je i zdravotní aspekt. Každý nakupující má největší zájem na tom být zdravý a dodržovat přinejmenším v základních bodech zdravý životní styl. Protože si zákazníci uvědomují, jaký vliv mají potraviny na jejich zdraví, stále více dávají přednost produktům pocházející z ekologického zemědělství. Populárnost a spotřeba biopotravin v ČR v posledních letech roste (Certifikovanou biopotravinu spotřebitel pozná podle národního loga BIO a kódu příslušné kontrolní organizace, kterými jsou ABCERT, KEZ o. p. s., BIOKONT CZ, s. r. o. a GmbH, Národní logo BIO je ve vlastnictví státu. Biopotraviny mohou být označeny rovněž logem EU, protože od roku 2009 je povinné pro veškeré členské státy EU). Roste také počet spotřebitelů, kteří nakupují u českých výrobců, ačkoliv zároveň roste i podíl biopotravin z dovozu. [28]

V ČR se spotřeba biopotravin podle nejnovějších dostupných dat v roce 2015 zvedla o čtyři procenta. Každý spotřebitel snědl biopotraviny v průměru za 191 korun, celkově za ně Češi utratili 2,02 miliardy korun. Podíl biopotravin nicméně činil stále pouze 0,72 procenta na celkové spotřebě potravin v ČR. [35] Jeden z důvodů, proč stále převažuje prodej tzv. „neekologických“ výrobků, je ekonomické hledisko. V porovnání s „běžnými“ potravinami je u bio potravin a ostatních produktů zdravé výživy očividná jejich vysoká cena. Sortiment zboží v bio kvalitě v obchodních řetězcích není v porovnání se specializovanými obchody moc široký, řetězce konkurují specializovaným prodejnám zejména cenou. [28]

Jeden z vlivů, který má dopad na rozhodnutí spotřebitele ohledně upřednostňování zdravých a kvalitních biopotravin, je také informovanost o principech ekologického zemědělství a jeho dopadech na zdravotní stránku konzumentů výrobků zdravé výživy. Kupující musí mít dostatek informací, aby se mohl rozhodnout a zvážit všechny možné

dopady svého výběru. Stát je důvěryhodným a nezávislým subjektem, který se může na tomto zprostředkování podílet. [28]

Ministerstvo zemědělství připravuje soutěž na propagaci biopotravin, jejímž cílem je zvýšit jejich odbyt. Měla by se vypsat v roce 2017 a stát bude přibližně 30 milionů korun. Státní zemědělský intervenční fond bude vybírat firmu, která tuto kampaň uskuteční. Podle manažerky PRO-BIO Svazu ekologických zemědělců Kateřiny Urbánkové takovou sumu stát dosud do kampaně za biopotraviny nikdy neinvestoval. Například na propagaci značky Klasa dal stát za dva roky okolo desetinásobku této sumy. Ministerstvo dále připravuje i tříletý projekt na přechod konvenčních farem na ekologické zemědělství, mohlo by na něj poskytnout až 12 milionů korun.

Vláda v roce 2015 odsouhlasila plán na rozvoj ekologického zemědělství do roku 2020. Počítá například s tím, že by podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů měl do konce roku 2020 činit tři procenta. Podle ekologů není plán rozvoje příliš ambiciózní, především ve zvyšování podílu půdy, na které se v ekologickém režimu hospodaří. Ta v ČR zabírá plochu kolem 500 000 hektarů, tedy přibližně 12 procent zemědělské půdy. [42]

Konkrétní prodejce – řetězec

Určitá část spotřebitelů se při svém nákupu orientuje na základě konkrétních prodejců. Každý obchodní řetězec reprezentuje určitý obchodní koncept, způsob prodeje. Každý tento koncept je charakteristický například nákupním prostředím, šířkou a hloubkou sortimentu, poskytovanými službami, podmínkami prodeje a jeho celkovou kulturou prodeje. Zákazník si vybírá takový druh obchodu, který se nejvíce přibližuje jeho potřebám a který nejlépe splňuje jeho požadavky na podmínky a na formu prodeje. Každý řetězec (značka) má charakteristické určité vlastnosti, a pokud se spotřebitel s těmito atributy ztotožní, dává potom tomuto konkrétnímu řetězci v nákupu přednost (i když získat si loajálního zákazníka není lehké a ani to není za všech okolností možné). Jestliže se mezi obchodem a zákazníkem vytvoří vztah založený na důvěře, pro daného prodejce to může znamenat účinnou konkurenční výhodu (důvěra např. ve správnou manipulaci s potravinami či ve správném postupu skladování, odběr zboží od kvalitních prověřených dodavatelů, dodržování doby trvanlivosti, odpovídající hygienické podmínky prodeje, nepoužívání nekalých a klamavých obchodních postupů).

Mezi negativní charakteristika dnešního českého maloobchodního prostředí patří právě využívání různých forem klamavých obchodních praktik např. ve vztahu k ceně nebo se může jednat o uvedení nesprávných údajů na obalu výrobku ve vztahu k výživovým hodnotám a obsahu. Státní zemědělská a potravinářská inspekce je pověřena dozorem nad

potravinářským zbožím a potravinami. Její hlavní prioritou je dohled nad bezpečností potravin, kde klade důraz na kontrolu jakosti a odhalování klamavého označení. Cílem těchto kontrol je chránit ekonomické zájmy spotřebitelů a poctivých podnikatelů pomocí nastavení rovných podmínek. [28]

Roční období

Na kupujícího může mít vliv i dané roční období. Na skladbu nakupovaného zboží může působit i to, zdali se jedná o letní nebo zimní období. Preference spotřebitelů se totiž v každé části roku liší. Například v letním období roste zájem o chlazené výroby, nápoje, ovoce a zeleninu. Naopak v zimní sezóně převažují výrobky s vyšším obsahem tuku a energeticky vydatnější, ve spojení s Vánoci pak spotřebitel nakupuje výrobky dražší a luxusnější. Proto i tento faktor musí brát prodejce v úvahu, pokud se chtějí co nejvíce přiblížit požadavkům a potřebám zákazníků.

Na rozhodování o nákupu a chování spotřebitele má vliv celá řada faktorů, které vycházejí z vnějšího prostředí. Zde byly popsány ty, které souvisejí s nákupem potravinářských produktů. [28]

3 PODPORY AGRÁRNÍHO SEKTORU A VENKOVA

Zemědělskou dotační politiku v ČR lze rozdělit na dvě základní skupiny podle zdroje finančních prostředků. Po vstupu České republiky do EU jsou zemědělcům poskytnuty evropské dotační programy (zpravidla částečně kofinancované z rozpočtu státu ČR), které jsou pak vhodně doplněny národními dotačními programy (oproti evropským dotačním programům jsou tyto programy zcela hrazeny z rozpočtu státu ČR). Státní zemědělský intervenční fond vyplácí a administruje evropské dotační programy společně s národními doplňkovými platbami. [25]

3.1 Podpory v rámci politiky rozvoje venkova a rybářství

3.1.1 Program rozvoje venkova ČR na období 2014 - 2020

Program rozvoje venkova ČR na období 2014 – 2020 navazuje na předchozí Program rozvoje venkova na období 2007 – 2013 a nadále získává prostředky na zemědělství a venkov z EAFRD. Finální znění základního programového dokumentu bylo schváleno evropskou komisí dne 26. 5. 2015.

Celkový rozpočet programu podle schváleného PRV 2014 – 2020 je 3 mld. €. ČR v roce 2016 požádala Evropskou komisi, aby v programu bylo navýšeno kofinancování z národních zdrojů (ve výši 35 % celkových prostředků). Do českého zemědělství se tímto způsobem dostane 3,5 mld. € (a to 1,2 mld. € z rozpočtu ČR a 2,3 mld. € z rozpočtu EU).

V PRV 2014 – 2020 se nově opatření rozdělují na základní úroveň intervencí, které hlavním a vedlejším účinkem vedou k jednotlivým prioritním oblastem. [24]

- **1 Priorita** - podpora předávání inovací a poznatků v zemědělství, lesnictví a venkovských oblastech.
- **2 Priorita** - zvýšení konkurenceschopnosti veškerých druhů zemědělské činnosti ve všech regionech a životaschopnosti zemědělských podniků a podpora udržitelného obhospodařování lesů a inovativních zemědělských technologií.
- **3 Priorita** - podpora zpracovávání zemědělských produktů a jejich uvádění na trh, včetně organizace potravinového řetězce, řízení rizik v zemědělství a dobrých životních podmínek zvířat.
- **4 Priorita** - zlepšení, zachování a obnova ekosystémů souvisejících s lesnictvím a zemědělstvím.

- **5 Priorita** - podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku v zemědělském, lesnickém a potravinářském odvětví a podpora účinného využívání zdrojů.
- **6 Priorita** - podpora snižování chudoby, sociálního začleňování a hospodářského rozvoje v oblastech venkova.

Svým charakterem jsou podpory na rozvoj venkova buď plošné nebo investiční. Žadatel může podat žádost o plošnou podporu každoročně do 15.5 v rámci jednotné žádosti. Žádosti o investiční podporu jsou vyhlašovány v rámci výzvy na příjem projektů. [25]

3.1.2 Operační program Rybářství na období 2014 - 2020

Odvětví akvakultury bude v období 2014 – 2020 zřetelně ovlivněno uplatňováním principů Společné rybářské politiky. Pro členské země bude hlavním zdrojem investic Evropský námořní a rybářský fond.

Operační program Rybářství 2014 – 2020 byl schválen Evropskou komisí dne 2. 6. 2015. Jeho hlavní priority jsou zaměřeny na zachování udržitelné produkce tržních ryb z tradiční akvakultury v ČR, na investování do recirkulačních zařízení za cílem zvýšit tuzemskou produkci a na investování do konkurenceschopnosti tradiční akvakultury. Současně je tento operační program zaměřen na podporu forem hospodaření, která vede k zlepšování či zachování stavu životního prostředí a biologické rozmanitosti a podporu transferu vědeckých poznatků do podniků akvakultury (procesní a produktové inovace). V novém programovém období je také velká pozornost kladena především na zvýšení podílu zpracovaných ryb, podpoře konzumace ryb a propagaci akvakultury. [24]

3.1.3 Operační program Výzkum a vývoj pro inovace

V roce 2015 přispěl také na podporu agrárního výzkumu a inovací operační program Výzkum a vývoj pro inovace z rezortu MŠMT. Pokud porovnáme údaje roku 2015 s předchozím rokem, tak výdaje byly nižší o celých 280 mil. Kč. [24]

3.2 Přímé platby

Jedná se takový typ podpor, které se poskytují českému zemědělství až po vstupu ČR do EU. V roce 2015 byl zahájen tzv. vícesložkový model přímých plateb.

3.2.1 Přímé platby ze zdrojů EU

Mezi přímé platby ze zdrojů EU patří [25]:

- jednotná platba na plochu (SAPS);

- ozelenění přímých plateb (Greening);
- platba pro mladé zemědělce;
- oddělená platba za cukr (SSP);
- oddělená platba za rajčata (STP);
- dobrovolná podpora vázaná na produkci;
- kompenzace finanční disciplíny.

Žádost o tento typ podpor je možné podat do 15.5, a to formou tzv. jednotné žádosti.

3.2.2 Přechodné vnitrostátní podpory

Zemědělské podniky mohou o tento druh podpor, které jsou vypláceny z národních zdrojů, žádat od roku 2013. Žadatelé pak na základě těchto podpor mohou získat dotace na chmel, brambory pro přežvýkavce, výrobu škrobu, na chov koz, ovcí, krav a na zemědělskou půdu. [24]

3.2.3 Ostatní přímé platby

Žadatelům na vybrané zemědělské komodity byly vypláceny platby z národních zdrojů v rámci dotačních programů stanovených v „Zásadách“ na základě zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství. Od roku 2015 je zde zařazen pouze dotační program na podporu včelařství. Dotace na zazimované včelstvo činila 180 Kč. Pomocí této dotace bylo v součtu podpořeno celkem 592 400 včelstev a podpora činila celkem 79 800 000 Kč. [24]

3.2.4 Kontrola podmíněnosti

Vyplácení přímých plateb a dalších environmentálních podpor PRV a některých opatření SOT s vínem je „podmíněno“ splněním určitých podmínek, které se týkají udržování půdy v dobrém environmentálním a zemědělském stavu, dodržováním povinných požadavků v oblasti životního prostředí, veřejného zdraví, zdraví zvířat a rostlin a dodržovat dobré životní podmínky zvířat.

Za předpokladu, že by žadatel o podporu tyto podmínky kdykoli v průběhu daného roku nedodržel, může mu být buď snížena, nebo v krajním případě neposkytnuta výplata daných podpor. Pomocí kontrolovaných požadavků je ověřováno plnění těchto povinností. Jejich metodu a formu kontroly podle stanoveného legislativního rámce každá země EU určí podle vlastních národních potřeb. [24]

3.3 Národní podpory a opatření

Národní dotace ze státního rozpočtu ČR administrované Ministerstvem zemědělství ČR lze po vstupu do EU členit do tří základních směrů [24]:

- Podpory různých charakterů vyhlašované formou Zásad, které jsou každoročně schvalovány ministrem zemědělství.
- Podpory určené pro lesní hospodářství.
- Podpory určené pro vodní hospodářství.

3.4 Podpory tržních cen a organizace trhu

Do těchto podpor lze zahrnout podpory jak cen spotřebitelů, tak i cen výrobců. Prostředky vyplácené v letech 2015 jsou uvedeny v tabulce č. 2.

Tabulka 2: Výdaje na podporu cen a organizace trhu (mil. Kč)

Komodita	2015		
	Celkem	z toho	
		ČR	EU
Mléko			
Školní mléko	59,6	48,4	11,3
Zvláštní opatření na podporu trhu v odvětví mléka a mléčných výrobků - soukromé skladování	0,9	0	0,9
Jat. skot a hovězí maso - subvence na vývoz	0	0	0
Vejce a drůbeží maso - subvence na vývoz	0	0	0
Víno			
Restrukturalizace a přeměna vinic	114,4	0	114,4
Podpory v rámci SOT vínem	28,6	0	28,6
Včelařské produkty - zlepšení výroby	64,7	32,3	32,3
Ovoce a zelenina			
Organizace producentů ovoce a zeleniny	76,8	1,3	75,6
Ovoce a zelenina do škol	183,6	39,1	144,5
Mimořádná opatření v odvětví ovoce a zeleniny	14,4	0	14,4
Propagace zemědělských produktů	51,2	19,2	32
Zemědělské BPS a výtopny na biomasu	4 557	4 557	0
Celkem	5 151	4 697	454

Zdroj: upraveno podle [24]

Celkové výdaje na podporu cen a organizaci trhu v roce 2015 činily 5 151 mil. Kč. Podpory na provoz bioplynových stanic pak představovali největší výdajovou položku. Naopak exportní subvence v roce 2015 nebyly vypláceny vůbec. [24]

4 POTRAVINOVÁ SOBĚSTAČNOST

Zabezpečením základních potravin z vlastních zdrojů je zajištěna nejen jistota potřebné velikosti produkce, ale i jejich stabilní cena. Přestože si většina států dováží některé potraviny (obvykle na rozšíření sortimentu) a některé vyváží (v ČR je to tradičně vývoz sladu, chmele a donedávna i cukru), velkou část základních potravin (zeleninu, ovoce, mouku, maso, vejce, mléko, tuky aj.) si zabezpečuje daná země z vlastních zdrojů. Je zapotřebí vyzdvihnout, že potravinová soběstačnost je základní strategická záležitost, která je zapotřebí k dosažení relativní nezávislosti a ekonomické stability státu, a tím vede ke zvýšení mezinárodní autority daného státu. [1]

Potravinovou soběstačnost lze chápat jako aktuální poměr mezi domácí produkcí a domácí spotřebou určité agrární komodity v daném čase. Je základním klíčem pro přežití státu. Tvůrci zemědělské politiky ČR doposud sledují především tuto kategorii, která v první řadě vyžaduje zájmy výrobců nežli spotřebitelů. [13]

Potravinová soběstačnost patří mezi specifická témata. Potraviny nelze považovat za „obyčejnou“ komoditu, poněvadž jsou potřebné pro samotné živobytí.

Pojem "potravinová soběstačnost" můžeme jednoduše přeložit jako schopnost určité země vyprodukovat a zabezpečit v případě potřeby dostatek potravin pro obživu každého obyvatele. V současné době je to bohužel téměř nemožné. Potraviny se běžně dováží z jiných zemí, včetně potravin, které je schopen stát vyprodukovat sám. Důvodem takového chování je hlavně malá podpora farmářů a zemědělců, kteří jsou přinuceni produkovat potraviny za vyšší ceny, nežli jsou ceny zahraničních konkurentů.

Dovoz potravin ze zahraničí do zemí, kde jsou potraviny produkovány místními producenty, se může zdát jako nelogické. Efektivnější možností je podporovat zemědělství, které bere v úvahu specifickou produkci každého regionu a každé země. Obchodní politiky způsobují to, že všichni nemají zajištěn dostatečný přístup k potravinám. Živobytí menších farmářů ohrožují zemědělské politiky, které podporují orientaci na export, vysoké vstupy a liberalizaci obchodu.

Takové zemědělství pak nenaplňuje vizi udržitelného rozvoje a klade minimální důraz na požadavky životního prostředí. Zvyšování exportu z rozvinutých zemí, liberální orientace chudých zemí a mezinárodní závazky redukce ochranných opatření přispěly v některých rozvojových zemích k následujícím negativním následkům [15]:

- **Upuštění od pěstování základních plodin** – získat příjmy pro stát nutí přijmout politiku exportního modelu zemědělství. Větších exportních hodnot dosahuje především u luxusní plodiny – káva, tabák, kakao, cukrová třtina. Pro vlastní spotřebu základních surovin musejí státy často tyto suroviny dovážet.
- **Vyšší závislost na dovozech** – dumpingové praktiky bohatých států a vývoz jejich přebytků za nižší ceny tvoří velkou konkurenci lokálním trhům. Mnoho farmářů díky tomu musela ukončit jejich zemědělskou činnost. Stát se pak stává mnohem více závislý na dovozu.
- **Rozpad národní suverenity** – zásahy mezinárodních organizaci (Mezinárodní měnový fond, Světová banka) oslabují národní suverenitu státu.
- **Oslabení veřejné kontroly** – úspory na veřejném financování představují obrovské škrty veřejných výdajů na vzdělání, zdravotnictví, ale rovněž i na zemědělství.
- **Zranitelnost příjmů** – při zaměření zemědělství na pěstování obvykle maximálně tří vývozních plodit se export stává rizikem. Pokud dojde k náhlému poklesu ceny některé z komodit nebo při klimatických výkyvech nemá země možnost velkou ztrátu kompenzovat.
- **Nerovnoměrná distribuce příjmů** – ekonomické výhody, které mohou plynout z otevření trhu pro běžné obyvatelstvo chudých zemí, vlastně nic nepřinášejí. Dochází pouze k prohlubování rozdílů mezi vrstvou bohatých a zbytkem populace.
- **Nízká přidaná hodnota** – vysoké tarifní bariéry vedou k tomu, že chudé země přestávají zpracovávat suroviny na produkty s vyšší přidanou hodnotou.
- **Nerealizovatelnost ochrany** – chudé země jsou závislé na dovozech potravin ze zahraničí, proto nemohou chránit svůj trh.

Současný jev je založen na vertikálním propojování potravinového řetězce. Privatizace a liberalizace vedou ke zvýšení koncentrace potravinářského trhu. Pomocí dalších faktorů (úspora na dopravě, nové technologie) jsou nadnárodní společnosti vítězi liberalizačního procesu.

Vzhledem k tomu, že je tržní síla koncentrovaná, mají společnosti obrovský vliv na konkurenci – nastavují standardy pro zemědělský sektor a ovlivňují ceny. Velké množství malých dodavatelů stojí proti několika velkým společnostem. I přesto, že je hodně farmářů, nejsou však dobře organizování a nemají možnost mít vliv na cenu.

- **Nad veřejnými zájmy převažuje zisk privátních společností** – velké nadnárodní společnosti mají vliv na rozhodnutí WTO (Světová obchodní organizace) a lobují volný trh.
- **Nadnárodní společnosti kontrolují přidanou hodnotu** – velké společnosti na jedné straně určují cenu, za kterou zemědělci konečný produkt prodají spotřebiteli, na straně druhé určují cenu, kterou zemědělci zaplatí.
- **Malí farmáři jsou outsidery** – přísné nastavení standardů pro výkup produktů vede k tomu, že malí farmáři se potýkají s problémem se s těmito požadavky vyrovnat. Tyto standardy nastavují velké společnosti.

4.1 Míra potravinové soběstačnosti

Míra potravinové soběstačnosti se spočítá jako podíl domácí spotřeby na celkové produkci určité komodity.

4.1.1 Rostlinné komodity

V následující tabulce č. 4 je uvedena míra potravinové soběstačnosti rostlinné komodity od roku 2015 a odhadovaný vývoj míry soběstačnosti do roku 2030.

Tabulka 3: Míra soběstačnosti rostlinných komodit (v %)

	2015	**2020**	**2025**	**2030**
ZELENINA	42	43	55	75
OVOCE	57	59	63	70
BRAMBORY	80	85	87	100

Zdroj: upraveno podle [16]

Nejméně uspokojivá míra soběstačnosti je u zeleniny. Zelenina dosahuje dlouhodobě nízkých hodnot míry soběstačnosti a roce 2015 došlo opět k jejímu poklesu na 42 %. Důsledkem tohoto snížení je zejména pokles hektarových výnosů (sucho) i produkčních ploch, a tím i domácí výroby. Naopak dovoz i vývoz se zvýšil.

Také u ovoce nebyla ČR v roce 2015 plně soběstačná. Míra soběstačnosti v tomto roce dosahovala pouze 57 %. Důsledkem nižších hodnot je na jedné straně vyšší spotřeba a na straně druhé nižší domácí výroba. [24]

ČR není ani u brambor soběstačná, kdy produkce nedosahuje úrovně domácí spotřeby. V roce 2015 dosahovala míra soběstačnosti 80 %.

Pro větší přehlednost je na následujícím obrázku č. 4 zobrazena velikost míry soběstačnosti rostlinných komodit v roce 2015 a její předpokládaný vývoj až do roku 2030.

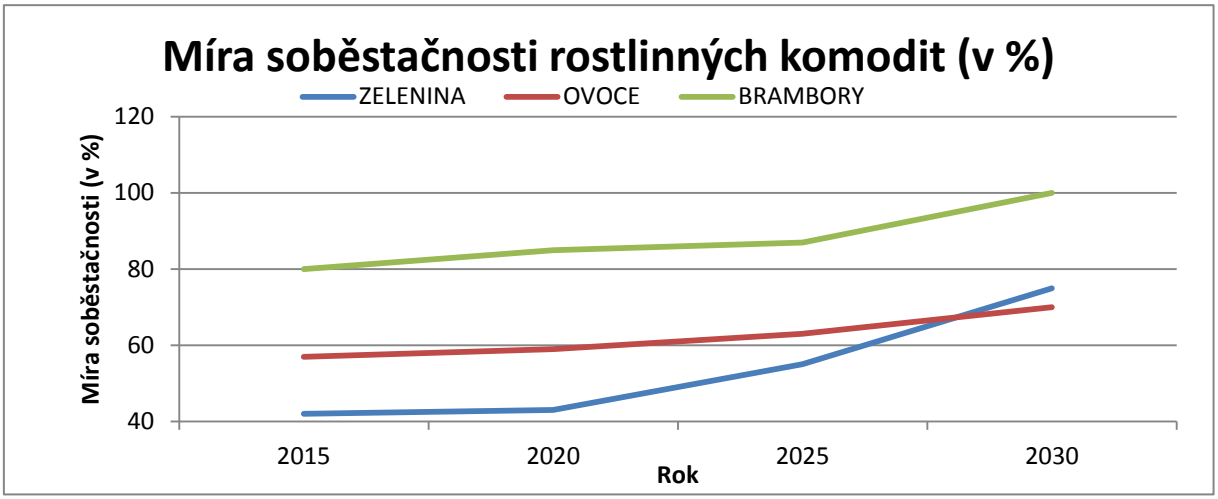

Obrázek 4: Graf - míra soběstačnosti rostlinných komodit (v %) v jednotlivých letech

Zdroj: upraveno podle [16]

4.1.2 Živočišné komodity

V následující tabulce č. 4 je uvedena míra potravinové soběstačnosti živočišné komodity od roku 2004 do roku 2015.

Tabulka 4: Míra soběstačnosti živočišných komodit (v %)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020	2025	2030
MLÉKO	123	126	123	120	123	121	119	125	125	129	131	130	130	130	130
HOVĚZÍ MASO	117	106	107	104	122	121	114	122	132	140	140	140	140	140	140
DRŮBEŽÍ MASO	88,2	90,6	85	85	83,3	78,8	84,9	73,2	69,4	70,8	69,4	65	85	90	100
VEJCE	95,5	89,7	83,4	84,6	80,6	84,3	84,1	81,6	80,9	85,7	82,9	78,4	85	90	100
VEPŘOVÉ MASO	96,9	82,8	79,7	78,7	74	65,1	63,8	60,8	54,5	56,9	57,2	55	60	70	80

Zdroj: upraveno podle [16]

Míra soběstačnosti v živočišných komoditách se liší dle sektorů. U mléka a hovězího masa je míra soběstačnosti vysoká – nad úrovní 100 %.

Míra soběstačnosti dosahuje trvale vysoké úrovně u hovězího masa. Tato situace je ovlivněna hlavně značným vývozem živého skotu z ČR. Míra soběstačnosti se u této komodity meziročně zvyšuje, jelikož produkce se zvyšuje, zatímco spotřeba klesá.

Nejhorší situace, z hlediska míry soběstačnosti u živočišných komodit, je u vepřového masa. Čeští producenti (především zpracovatelé) dosud nejsou schopni čelit zahraniční konkurenci. V roce 2015 se meziročně míra soběstačnosti u vepřového masa znovu snížila (o 2,2 p. b.). Na jejím snížení měl největší vliv zejména pokles výroby, na straně druhé pak zvýšení spotřeby.

Nízkých hodnot dosahuje míra soběstačnosti také u drůbeže. V roce 2015 míra soběstačnosti poklesla ještě o dalších 4,4 p. b. Tato situace je důsledkem vyššího růstu spotřeby než výroby a zvláště zřetelně vyššího dovozu této komodity. Míra soběstačnosti u vajec v roce 2015 dosáhla 78,4 % a meziročně poklesla o 4,5 p. b. V roce 2015 byl tento vývoj ovlivněn zejména zvýšením dovozu a mírně i spotřeby během poklesu výroby. [24]

Pro větší přehlednost je na následujícím obrázku č. 5 zobrazen vývoj míry soběstačnosti v průběhu dvanácti let.

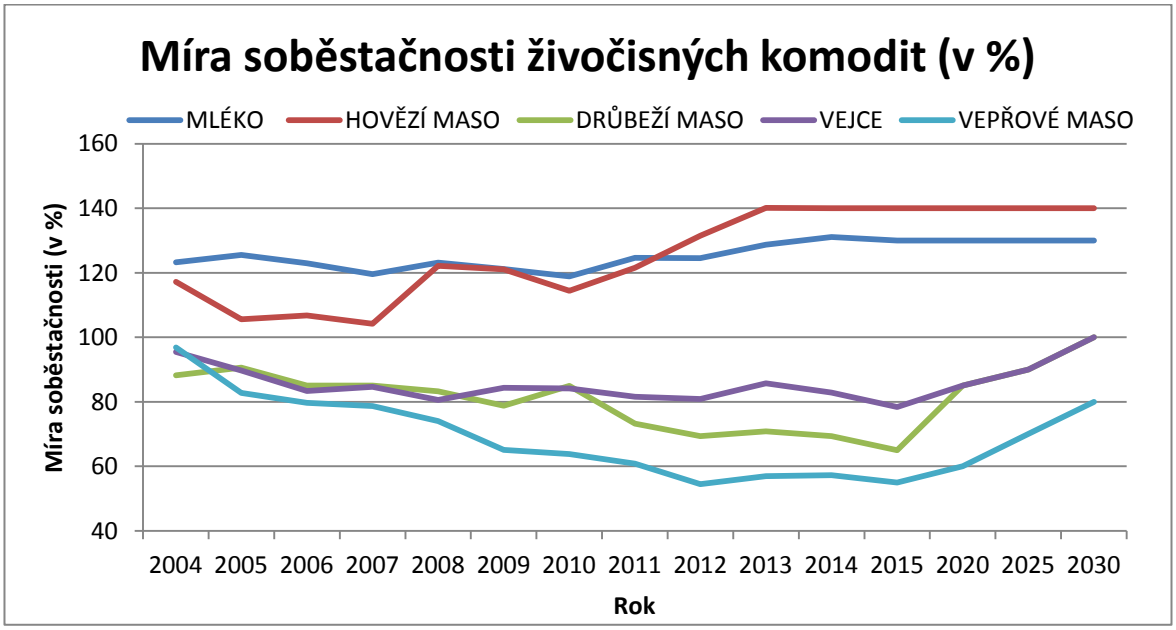

Obrázek 5: Graf - míra soběstačnosti živočišných komodit v jednotlivých letech

Zdroj: upraveno podle [16]

4.2 Budoucnost české potravinové soběstačnosti

Podle ministra Mariana Jurečka by ČR v roce 2030 měla být přiměřeně potravinově soběstačná v základních komoditách, které je možné v ČR produkovat.

Hlavním cíle je zvýšit plochy takzvaných citlivých komodit, mezi které může řadit např. ovocné sady, dále bude také potřeba zvýšit počty zvířat. V porovnání s rokem 2004, kdy ČR vstoupila do EU, se snížily o necelou polovinu stavy prasat. V produkci vepřového masa ČR není dlouhodobě soběstačná, v roce 2015 došlo znovu k poklesu míry soběstačnosti na 55 procent, což v porovnání s průměrem EU je hluboce pod její úrovní. Cílem ČR je tedy v roce 2030 dosáhnout míry soběstačnosti alespoň 80 procent u této komodity.

Mezi další ambice patří zvýšení soběstačnosti v těchto sektorech – drůbeží maso a vejce na 100 procent, mléko na 130 procent a hovězí maso na 140 procent.

U rostlinných komodit jsou ambice ve zvýšení míry soběstačnosti následující – zelenina na 75 procent, ovoce na 70 procent a brambory na celých 100 procent. [16]

5 VÝVOJ VÝROBY A SPOTŘEBY U ZÁKLADNÍCH SKUPIN POTRAVIN

Následující kapitola se věnuje zhodnocení vývojových tendencí ve výrobě a spotřebě u základních skupin potravin.

Spotřeba potravin nepřetržitě roste. V roce 2015 připadlo na jednoho obyvatele průměrně 771 kilogramů jídla a 250 litrů nealkoholických nápojů a minerálních vod. To znamená o 1,6 %, respektive 0,4 % více než tomu bylo v předchozím roce. Soběstační jsme ve výrobě mléka, obilovin, hovězího masa, piva a cukru. [8]

V rostlinné výrobě došlo v marketingovém roce 2015/16 (termín marketingový rok začíná pro komoditu od 1. 7. a končí 30. 6. následujícího kalendářního roku) [18] k meziročnímu snížení produkce obilovin, přestože byla jejich souhrnná sklizeň vysoce nadprůměrná. Naopak sklizeň zrnové kukuřice výrazně poklesla z důvodu sucha, tato plodina vykázala předpokládanou zápornou rentabilitu. Především výkyvy v počasí a nižší plochy vedly ke snížení míry soběstačnosti a produkce u brambor, obdobně u cukrové řepy došlo ke snížení rentability a produkce. K významnému meziročnímu poklesu došlo u produkce chmele, dokonce i přes rekordní výši CZV míra celkové rentability zůstala záporná. K nejvyšší sklizni od roku 2009 došlo u ovoce, mírně se zvýšily CZV hlavních druhů ovoce a jeho vývoz. Pro vinohradnictví byl rok 2015 také úspěšný a po čtyřech letech i ziskový, naopak vývoz vína z ČR se podstatně snížil. Produkce zeleniny i výměra pěstební plochy se nepatrně zvýšila, zvýšil se však i její dovoz a míra soběstačnosti zase poklesla.

V živočišné výrobě podle Soupisu hospodářských zvířat došlo v roce 2015 k meziročnímu vzrůstu stavů skotu celkem, koz, ovcí a drůbeže, naopak stav u slepic a prasat se snížil. V roce 2015 u většiny živočišných komodit se produkce zvýšila, nejznatelněji u hovězího masa, naopak u vepřového masa a vajec došlo k poklesu výroby. Spotřeba vzrostla u všech komodit kromě hovězího masa, k jejímu nejvyššímu zvětšení došlo u masa drůbežího. Míra soběstačnosti u hovězího masa a mléka setrvává značně vysoká, na rozdíl u drůbežího a vepřového masa a vajec došlo opět k jejímu snížení. Celková rentabilita u komodit živočišné výroby byla s výjimkou mléka záporná. [25]

5.1 Rostlinná produkce

5.1.1 Obiloviny

Obiloviny patří mezi důležité zdroje potravinářského průmyslu a tvoří základní složku výživy pro hospodářská zvířata. Zároveň jsou také významné pro využití k technickým

účelům. Z tohoto důvodu je klíčové sledovat vývoj na trhu s obilovinami a správně vyhodnocovat a analyzovat dopady. [1]

O tom, že každý rok je naprosto odlišný, nás spolehlivě ujišťuje aktuální situace při bilancování výroby a spotřeby obilovin. Kdy produkce obilovin, která se v roce 2015 sklidila v ČR, dosáhla výše 8 183,5 tis. t, což v porovnání s předchozím rokem činí snížení o 6,8 %, nicméně v porovnání s poledními deseti roky velmi převyšuje průměr. [25] S ohledem na nadprůměrné teploty mezi zemědělci panovaly obavy, že zrno bude zasychat, avšak ze statistických výkazů je zřejmé, že tyto pochybnosti nebyly zcela na místě. Všechny kraje totiž oznámily zvýšení hektarových výnosů.

Na celkové produkci se pšenice podílela největší mírou, sklizeno bylo celkem 5 274,3 tis. t, (což představuje 64,5 %), dále pak ječmene se sklidilo celkem 1 991,4 tis. t (24,3 %) a následně zrnové kukuřice dohromady 442,7 tis. t (5,4 % celkové produkce).

Bilance spotřeby a výroby obilovin je v ČR trvale aktivní. Celková nabídka pro marketingový rok 2015/16 činila 9 788,3 tis. t, což je v porovnání s předchozím rokem nižší o celkových 2,5 %. V tomto roce se u obilovin míra soběstačnosti meziročně snížila na 151,4 %, to je o 10,7 p. b., důvodem byla stagnace spotřeby a pokles produkce. Výsledný objem zásob se meziročně znovu zvýšil o 6,4 % na 1 380,3 tis. t, při vyšším dovozu a nižším vývozu.

Velikost dovozu obilovin do ČR (s výjimkou rýže), hlavně ze zemí EU a ostatních evropských států, je za marketingový rok 2015/16 odhadován na celkových 307,5 tis. t.

Souhrn vývozu obilovin znovu více než desetinásobně přesahuje dovoz do ČR a očekáváný exportovaný objem dosáhl dohromady výše 3 001,0 tis. t, na kterém se z největší části podílí pšenice (74 % celkového vývozu). Mezi cílové trhy obilovin, které se vyváží z ČR, patří zejména sousední státy EU a ostatní evropské země. Vývoz mimo země EU je možné hodnotit jako bezvýznamný.

I když došlo v roce 2015 ke snížení sklizně v porovnání s předchozím rokem, i přesto můžeme tuto úrodu hodnotit jako nadprůměrnou a svojí mírou úplně zabezpečuje kvantitativní pokrytí domácí potřeby, v dlouhodobém průměru činící 5,5 mil. t obilovin celkem. Potřeba dovozu obilovin, která je z větší části využívána ke speciálnímu užití, činí pouze zlomek vysoce aktivní bilance zahraničního obchodu ČR.

Intervenční nákup obilovin v EU je v marketingovém roce 2015/16 uskutečňován podle nařízení Rady Evropského společenství č. 1234/2007 v aktuálním znění, pro intervenční nákup pšenice je pro celou EU dané množstevní omezení ve výši 3 mil. t. Pro ČR nebyl vzhledem k situaci na trhu v marketingovém roce 2015/16 očekáván žádný prodej intervenčních zásob ani intervenční nákup. [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 5 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby obilovin.

Tabulka 5: Bilance výroby a spotřeby obilovin

Ukazatel	MJ	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Produkce	tis. t	8 284,80	6 595,50	7 512,60	8 779,30	8 183,50
Dovoz	tis. t	140,6	284,9	227,2	254,1	307,5
Vývoz	tis. t	2 678,30	1 843,20	2 736,50	3 326,20	3 001,00
Domácí spotřeba	tis. t	5 510,00	5 438,90	5 335,00	5 417,00	5 407,00
z toho - potraviny	tis. t	2 212,00	2 103,00	2 099,00	2 110,00	2 118,00
- krmiva	tis. t	2 734,50	2 759,00	2 622,00	2 654,00	2 628,00
- osiva	tis. t	330,5	337	346	355	353
- technické užití	tis. t	233	239,9	239,9	298	308
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	151,7	145,1	143,4	140,8	143,5
Soběstačnost	%	150,4	121,3	140,8	162,1	151,4

Zdroj: upraveno podle [25]

Průměrná spotřeba obilovin na 1 obyvatele byla měřena pro celý kalendářní rok, a to od roku 2011 do roku 2015. V roce 2015 se jedná oproti předchozímu roku o mírné zvýšení, tj. o 2,7 kg. Přičemž největší spotřeba obilovin na 1 obyvatele byla v roce 2011, kdy spotřeba dosahovala 151,7 kg na osobu. [7]

V ČR se ceny zemědělských výrobců hlavních obilovin v prvním pololetí roku 2015 nepatrně zvýšily, po zbytek roku pak došlo k jejich stagnaci či mírnému kolísání z důvodu vyrovnané poptávky. Naopak důsledkem růstu ceny kukuřičného zrna byla zvýšená poptávka z důvodu výrazného propadu produkce.

Pěstitelé obilovin měli v roce 2015 možnost využít podpory formou přímých plateb, které se skládaly ze zjednodušené přímé platby na plochu (ve výši 3 543,91 Kč/ha), z přechodné vnitrostátní podpory (ve výši 192,17 Kč/ha), z platby pro mladé zemědělce (ve výši 885,98 Kč/ha) a z platby určeným pro zemědělce, kteří dodržují zemědělské postupy příznivé pro životní prostředí a klima (tj. greening ve výši 1 943,62 Kč/ha). V rámci projektu ozdravování polních plodin mohli využít zemědělci podpory rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k abiotickým a biotickým faktorům a odlišnou kvalitou obilovin až do výše 70 %

prokázaných nákladů. Dále mohli využít podpory biologické ochrany jako náhrady určené k chemické ochraně kukuřice do výše 25 %, maximální hranice však činila 473 Kč/ha. [25]

5.1.2 Cukrová řepa - cukr

Cukrová řepa patří mezi jednu z nejvýznamnějších okopanin ve střední Evropě a je nejdůležitějším zdroje k výrobě cukru. V průběhu posledních dvou století se cukr stal základní potravinou. Celosvětová poptávka po cukru roste a převyšuje 140 milionů tun ročně. Cukr lze vyrobit pouze ze dvou plodin a to z cukrové řepy a cukrové třtiny. Dříve se cukrová řepa pěstovala pouze jako letní plodina v poměrně chladných severních pásmech a také v hustě obydlených a dobře rozvinutých oblastech. Nyní se cukrová řepa pěstuje jako ozimá plodina v jižních částech mírného pásma: Afrika, jižní Amerika, Střední východ a jižní Evropa. Naopak cukrová třtina se může pěstovat výhradně v tropických a subtropických oblastech. [4]

V období od 21. září 2015 (od 8. září v roce 2014) do 16. ledna 2016 (do 3. 3. v roce 2015) se uskutečnila v ČR Cukrovarnická kampaň (tzn. období sklizně a zpracování řepy v cukrovarech). Na celkové výrobě cukru na Moravě a v Čechách podílelo celkem pět cukrovarnických společností (Tereos TTD, a. s., Cukrovar Vrbátky, a. s., Moravskoslezské cukrovary, a. s., Hanácká potravinářská společnost, s. r. o., a Litovelská cukrovarna, a. s. Kvóta cukru pro rok 2015/16 zůstala shodná s rokem předchozím ve výši 372,5 tis. t.

V roce 2015/16 se cukrová řepa určená pro výrobu cukru pěstovala na ploše 45,0 tis. ha. Při skutečně dosažené cukernatosti dosáhl průměrný výnos cukrové řepy hodnoty 60,9 t/ha (v porovnání s předchozím rokem se jedná o snížení o 22,0 %). V porovnání s předchozím rokem 2014/15 se cukernatost řepy významně zvýšila o 14,4 % na 18,2 %, důvodem toho zvýšení byl vliv počasí.

V roce 2015/16 dosáhla výroba cukru v ČR celkem 451,9 tis. t. Do kvóty hospodářského roku 2015/16 bylo přeneseno z předchozího hospodářského roku celkem 65,3 tis. t cukru. Kvóta na cukr v ČR i nadále zůstala nezměněna, její výše činila 372,5 tis. t.

Od hospodářského roku 2007/8 se trvale vybírá výrobní dávka z kvót cukru, inulinového sirupu a izoglukózy přidělená výrobním podnikům, která byla stanovena EU na 12 €/t bílého cukru, přičemž pěstitelé z této dávky hradí až 50 %. SZIF vybral za hospodářský rok 2015/16 na výrobních dávkách dohromady 122,9 mil. Kč. Z této částky bylo prostřednictvím MF odvedeno do EU celkem 92,2 mil. Kč (tj. 75 %) a 30,7 mil. Kč (tj. 25 %) se převedly do

správních výdajů SZIF. V roce 2015 se nerealizoval intervenční nákup cukru a Program pomoc nejchudším od roku 2014 již není v kompetenci SZIF.

V průběhu roku 2014/15 bylo do ČR dovezeno celkem 426,4 tis. t cukru, z toho 292,9 tis. t cukru obsaženého v substituentech výrobních a 133,5 tis. t bílého cukru. Vzhledem k poklesu výroby cukru se v roce 2015/16 zvýšil celkový dovoz cukru na 446,0 tis. t (tj. o 4,6 %), z toho zvýšení cukru obsaženého v substituentů cukru a výrobcích na 299,2 tis. t (tj. o 2,2 %) a cukru bílého na 146,9 tis. t (tj. o 10,0 %).

V roce 2014/15 se meziročně zvýšil vývoz cukru o 13,9 % v celkové výši 534,1 tis. t., přičemž bílý cukr se z největší části (65 %) podílel na celkovém vývozu cukru v roce 2014/15, celkově se vyvezlo 346,9 tis. t. Růst vývozu byl také zaznamenán u výrobků, které obsahují cukr a substituentů cukru na 187,2 tis. t (tj. o 20,3 %). Kvůli snížení výroby cukru se snížil v roce 2015/16 vývoz bílého cukru o 7,6 % a u substituentů cukru a výrobků obsahující cukr se vývoz s rokem 2014/15 snížil o 13,9 %.

Průměrná CZV cukrové řepy dosáhla se v kalendářním roce 2015 při skutečně získané cukernatosti 852 Kč/t, oproti předchozímu roku se jedná o růst o 4,2 %.

V roce 2015 průměrná CPV krystalového cukru v ČR poklesla v porovnání s předchozím rokem na 12,13 Kč/kg (tj. o 22,3 %). Téhož roku se snížila oproti roku 2014 i spotřebitelská cena krystalového cukru na 17,79 Kč/kg.

Míra soběstačnosti v roce 2015/16 podle bilančních ukazatelů v komoditě cukr poklesla o 26,5 p. b. na 108,6 %, především z důvodu snížení domácí spotřeby a výroby cukru. [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 6 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby cukru.

Tabulka 6: Bilance výroby a spotřeby cukru

Ukazatel	MJ	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Výroba cukru v ČR	tis. t	564,40	535,50	512,30	591,40	451,90
Dovoz celkem	tis. t	305,6	294	370,1	426,4	446
- dovoz cukru	tis. t	86	84	112,7	133,5	146,8
- dovoz cukru ve výrobcích	tis. t	219,6	210	257,4	292,9	299,2
Vývoz celkem	tis. t	348,60	330,00	468,90	534,10	481,50
- vývoz cukru	tis. t	227,5	215	313,3	346,9	320,4
- vývoz cukru ve výrobcích	tis. t	121,1	115	155,6	187,2	161,1
Domácí spotřeba	tis. t	497,90	518,80	418,20	437,90	416,20
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	38,6	34,5	33,4	31,7	33,6
Soběstačnost	%	113,4	103,2	122,5	135,1	108,6

Zdroj: upraveno podle [25]

V posledních desetiletích je v ČR spotřeba cukru v porovnání s odbornými doporučeními skoro dvojnásobná. Jedním z problémů je i vysoká spotřeba potravin, které cukr obsahují – vedou sladkosti, pekárenské i cukrářské výrobky a slazené nápoje. [43]

Průměrná spotřeba cukru na 1 obyvatele byla měřena pro celý kalendářní rok, a to od roku 2011 do roku 2015. Podle obecného doporučení pro konzumaci cukru pro dospělého by maximální dávka jednoduchých sacharidů (cukrů) neměla překročit 90 g na den, přidaného cukru (tj. cukru v pokrmech, nápojích, sladkých výrobcích aj.) jen 60 g na den (tzn. např. pouze 600 ml slazeného nealkoholického nápoje). Roční spotřeba cukru na osobu by tedy měla odpovídat 22 kg na osobu. V roce 2015 byla spotřeba 33,6 kg na osobu za rok, což je 92 g přidaného cukru na den. [43] Přičemž největší spotřeba cukru na 1 obyvatele byla v roce 2005, kdy spotřeba dosahovala 40,5 kg na osobu a od toho roku se každým rokem až do roku 2014 spotřeba cukru na osobu mírně snižuje. [9]

Cukrovarnický rok 2015/16 lze v ČR klasifikovat jako nadmíru úspěšný, i když nedosáhl hodnot předešlé kampaně, která se řadila mezi rekordně dlouhé a současně historicky nejúspěšnější. [36]

5.1.3 Brambory

Brambory jsou celkem vzato dobrá potravin. Bohatá na vitamíny, minerály, proteiny a jsou prakticky bez tuku. Na pěstování jsou značně nenáročné, protože dokážou vyrůst téměř kdekoliv. Například v tropech se mohou sklízet již po 2 měsících. K jejich oblibě také přispívá fakt, že má vysoké hektarové výnosy. Největší vrchol slávy brambory zažily při průmyslové revoluci v Evropě, kdy byly dovezeny Španěly z Jižní Ameriky. [45]

Hospodářský rok 2015/16 nebyl pro pěstování brambor příliš příznivý, důvodem toho stavu byly vysoké teploty ve vegetativním období a deficit srážek. Ukázalo se to zejména ve snížení hektarového výnosu, který se meziročně snížil o 23,9 % na 21,1 t/ha. Úměrně poklesu výnosu se snížila celková produkce brambor na 604,3 tis. t (tj. o 27,4 %).

V roce 2015/16 došlo ke snížení produkčních plochy brambor. Největší pokles plochy nastal u brambor sadových na 2,8 tis. ha (tj. o 13,1 %) a raných na 2,2 tis. ha (tj. o 10,9 %). U ostatních brambor (škrobové a konzumní) se produkčních plocha snížila na 23,7 tis. ha (tj. o 2,9 %).

Dovoz brambor (brambory čerstvé, brambory přepočtené na nativní škrob a brambory obsažené v polotovarech a výrobcích z brambor) se v roce 2015/16 zvýšil, a to u brambor čerstvých na 200 tis. t (tj. o 19,5 %), u výrobků obsahující brambory na 170 tis. t (tj. o 1,4 %)

a u brambor přepočtených na nativní škrob na 28,0 tis. t (tj. o 10,0 %). Dovoz raných a nových brambor se uskutečnil zejména ze Španělska, Řecka a z Itálie. Naopak nejvíce konzumních brambor bylo dovezeno z Německa, Francie a z Nizozemska.

Vývoz brambor v roce 2015/16 poklesl na 120,0 tis. t (tj. o 16,3 %), z nichž nejvyšší pokles byl zaznamenán u výrobků obsahující brambory, kde vývoz se snížil na 50,0 tis. t (tj. o 20,2 %). Vývoz raných a nových brambor byl uskutečněn zejména na Slovensko a do Rumunska. Naopak nejvíce konzumních brambor bylo vyvozeno do Bulharska, Slovenska a do Rakouska. Celkově bylo exportováno 30 tis. t čerstvých brambor. Výrobky skládající se z brambor byly vyvezeny v množství 50 tis. t. Vývoz brambor v nativním škrobu proti předchozímu roku poklesl na 40,0 tis. t.

V roce 2015/16 většina parametrů bilance brambor potvrzuje těžký bramborářský rok. Nepříznivé přírodní podmínky způsobily výrazné snížení průměrného výnosu brambor celkem a produkce brambor byla za poslední tři roky nejnižší. Zvýšila se potřeba dovozu brambor. V tomto roce došlo také k útlumu domácí spotřeby brambor na 586,0 tis. t (tj. o 12,5 %). Jako pozitivní ukazatel se jeví snížení ztrát a odpadů na 100 tis. t (tj. o 23,6 %). Výrazný propad byl zaznamenán u brambor určených k technickému využití na 106,3 tis. t (tj. až o 33,1 %).

V roce 2015 pěstitelé brambor v ČR využili z prostředků EU finanční podporu formou jednotné platby na hektar (SAPS). Její výše činí 3 543,91 Kč/ha, v porovnání s předchozím rokem tato finanční podpora poklesla o 40,9 %. Přechodná vnitrostátní podpora byla ustanovena na 197,16 Kč/ha. Ve výplatě ostatních podpor došlo k výrazné změně. U konzumních brambor bylo možné získat finanční podporu pro mladé zemědělce (ve výši 885,98 Kč/ha), dobrovolnou podporu vázanou na produkci (ve výši 5 411,71 Kč/ha) a platbu pro zemědělce dodržující zemědělské postupy, které jsou příznivé pro životní prostředí a klima (greening, ve výši 1 943,62 Kč/ha).

Průměrné roční CZV konzumních a ostatních brambor v roce 2015 činily 4 521 Kč/ha, v porovnání s předchozím rokem se jednalo o snížení (tj. o 7,1 %). Nejvyšší CZV bylo dosaženo v prosinci, kdy CZV činila 6 108 Kč/t. Spotřebitelská cena brambor konzumních pozdních nepatrně v roce 2015 poklesla na 13,44 Kč/kg (tj. o 1,2 %). [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 7 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby brambor.

Tabulka 7: Bilance výroby a spotřeby brambor

Ukazatel	MJ	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Výroba	tis. t	973,90	805,00	646,90	832,80	604,30
Dovoz celkem	tis. t	269,3	273,7	412,5	360,5	398
Vývoz celkem	tis. t	129,20	135,90	122,60	143,30	120,00
Domácí spotřeba	tis. t	1 114,00	942,90	936,80	1 049,90	882,30
z toho - potraviny	tis. t	725	670	640	670	586
- sadba	tis. t	90	90	90	90	90
- odpad a skladové ztráty	tis. t	150,5	71,1	90	130,9	100
- technické užití - škrob	tis. t	148,4	111,8	116,8	159	106,3
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	70	68,6	68	70,1	66,3
Soběstačnost	%	87,4	85,4	69,1	79,3	68,5

Zdroj: upraveno podle [25]

Průměrná spotřeba brambor na 1 obyvatele byla měřena pro celý kalendářní rok, a to od roku 2011 do roku 2015. Spotřeba brambor se v ČR za posledních šedesát let dramaticky snížila. V současné době jíme o více než polovinu méně brambor než v roce 1950, když spotřeba brambor na obyvatele dosahovala 145,9 kg. V roce 2015 se jedná oproti předchozímu roku o mírné snížení spotřeby, tj. o 3,8 kg. [38]

Míra soběstačnosti v roce 2015/16 dostala na nejnižší úroveň let 2011/12-2014/15 (tj. na 68,5 %).

5.1.4 Olejniny

Ze všech rostlinných komodit mají olejniny nejbouřlivější rozvoj. Růst produkce přesahuje přírůstek počtu obyvatel světa zhruba šestkrát. Na každého občana Země v průměru připadá 25,7 kg tuků za rok. V roce 1960 na každého občana připadalo zhruba 11,5 kg. Roční spotřeba tuků tudíž za 50 let vzrostla o 135 %. U žádné významné potraviny není podobný nárůst. [39]

Mezi nejvýznamnější olejninu v ČR patří řepka olejná. Řepka je potravinářskou surovinou, ze které se vyrábí jedlý olej. V krmivářství se využívají extrahované šroty a pokrutiny určené na výroby krmných směsí. Řepka může sloužit jako pícnina. Zelenou hmotu je možné využívat i na zelené hnojení. Řepkový ojel je také surovinou využívanou v chemickém průmyslu a může se i využívat jako zdroj obnovitelné energie místo fosilních zdrojů. Řepka také představuje medonosnou rostlinu. [53]

V marketingovém roce 2015/16 se řepka olejná sklidila z produkční plochy 366,2 tis. ha, jednalo se o meziroční pokles o 5,9 %. Velikost produkce řepky, v porovnání s předchozí

rekordní výší, se snížila na 1 256,2 tis. t (tj. o 18,3 %) při průměrném výnosu 3,43 t/ha (tj. o 13,2 nižší). [25]

Dovoz v marketingovém roce 2015/16 vzrostl na 130 tis. t. Při dovozu řepkového semene patří mezi nejvýznamnější země českého zahraničního obchodu v současných letech Slovensko, Polsko, Rakousko a Maďarsko. Export řepkového semene je směřován především do Německa, Slovenska, Polska, Nizozemska a Maďarska. [19]

Celková nabídka řepky se, nicméně v důsledku poklesu produkce, snížila na 1 474,4 tis. t a znovu zcela pokryla domácí spotřebu, která činila 965,5 tis. t.

Průměrná cena zemědělských výrobců řepkového semene se během roku 2015 stále zvyšovala, a to ze začátečních 9 521 Kč/t až na roční maximum 10 201 Kč/t v prosinci vlivem vyšší poptávky po desetinovém propadu produkce v EU. Za rok 2015 průměrná CZV se meziročně zvýšila na 9 860 Kč/t (tj. o 1,4 %).

Pěstitelé olejnin mohli v roce 2015 využít podpory ve formě přímých plateb, které se v roce 2015 skládaly z SAPS (ve výši 3 543,91 Kč/ha), platby pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro životní prostředí a klima (greening, ve výši 1 943,62 Kč/ha), přechodné vnitrostátní podpory (ve výši 192,17 Kč/ha) a platby pro mladé zemědělce (ve výši 885,98 Kč/ha). Dále bylo možné v rámci programu na ozdravování polních plodit využít podpory biologické ochrany jako náhrady chemické ochrany slunečnice a řepky do výše 25 %, max. výše byla však stanovena na 145 Kč/ha u slunečnice a 349 Kč/ha u řepky. Pěstitelé měli také možnost využít u olejnin podpory tvorby rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k abiotickým a biotickým faktorům až do výše 70 % prokázaných nákladů.

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 8 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby řepky olejné.

Tabulka 8: Bilance výroby a spotřeba řepky olejné

Ukazatel	MJ	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Produkce	tis. t	1 046,10	1 109,10	1 443,20	1 537,30	1 256,20
Dovoz	tis. t	103	221,7	81,1	111,7	130
Vývoz	tis. t	303,90	403,80	563,20	543,30	400,00
Domácí spotřeba	tis. t	795,70	971,80	978,30	1 062,60	965,50
Soběstačnost	%	131,5	114,1	147,5	144,7	130,1

Zdroj: upraveno podle [25]

Mezi další významné olejniny v ČR patří také slunečnice, mák setý, hořčice setá a sója, v nepodstatné míře pak len olejný.

Slunečnice v marketingovém roce 2015/16 patřila mezi druhou nejvýznamnější olejninu v ČR. Produkce slunečnicového semene se snížila na 15leté minimum 31,6 tis. t (tj. meziroční pokles o 25,3 %) při průměrném výnosu 2,05 t/ha (tj. meziroční pokles o 9,7 %). Celková nabídka slunečnicového semene činila 150,9 tis. t během meziročně srovnatelné velikosti dovozu 80,0 tis. t. Domácí spotřeba se zvýšila na 120 tis. t, což vedlo ke snížení míry soběstačnosti na 26,3 %. Průměrné roční CZV slunečnicového semene se v ČR meziročně zvýšily na 8 892 Kč/t (tj. o 5,3 %).

Sklizňová plocha máku se v marketingovém roce 2015/16 meziročně zvýšila na 32,7 tis. ha (tj. o 20,8 %). Výrazně se zvýšila spotřeba máku na 6,6 tis. t (tj. o 247,4 %) a při objemu vývozu 25,0 tis. t míra soběstačnosti dosahuje trvale vysoké hodnoty nad 405 %. Průměrné roční CZV makového semene se v ČR meziročně snížily na 43 890 Kč/t (tj. o 25,1 %).

Produkce hořčičného semene se v marketingovém roce 2015/16 snížila na 16,9 tis. t (tj. meziroční pokles o 14,6 %), a to při výnosu 1,07 t/ha, který byl shodný s výnosem z předchozího roku. Vývoz se snížil na 8,0 tis. t a při domácí spotřebě 13 tis. t míra soběstačnosti činila 130,3 %. Průměrné roční CZV hořčičného semene se v ČR meziročně snížily na 16 327 Kč/t.

Sójových bobů bylo v marketingovém roce 2015/16 v ČR sklizeno celkem 20,2 tis. t. Z důvodu sucha se snížil průměrný výnos na 1,64 t/ha. Velikost dovozu v tomto roce činila 22,0 tis. t a velikost vývozu pak 4,2 tis. t, čímž míra soběstačnosti se rovnala 51,8 %.

Produkce lněného semene dosáhla v ČR pouze 2,1 tis. t. Objem dovozu činil 3,0 tis. t a rozsah vývozu tvořil 2,5 tis. t. [25]

5.1.5 Chmel

ČR patří mezi největší producenty chmele na světě. Mezi hlavní pěstovanou odrůdu patří Žatecký poloraný červeňák, který spadá do skupiny jemných aromatických chmelů. Chmel se v ČR pěstuje ve třech oblastech – Tršické, Úštěcké a Žatecké. Vynikající půdní a klimatické podmínky vedou k výjimečnému aromatickému charakteru českých chmelů. Žatecký chmel dosud patří mezi světově nejuznávanější aromatický chmel. [48]

Na základě ÚKZÚZ se v roce 2015 v ČR sklidilo celkem 4 843 t chmele (jedná se o meziroční snížení o 21,9 %) s průměrným výnosem 1,05 t/ha (o 0,35 t/ha méně než v roce 2014).

Český chmel patří mezi významné položky agrárního exportu. Z ČR se v roce 2015 exportovalo dohromady 3 340 t českého chmele (celková hodnota dosahovala 877,4 mil. Kč),

z toho přibližně 75 % ve formě pelet, zbylý podíl následně ve formě šťáv, sušeného lisovaného chmele, pryskyřic a výtažků. Český chmel je exportován do zhruba 80 zemí, největším odběratelem zůstává dosud Japonsko, které je následované Ruskem, Čínou a Vietnamem, v rámci EU pak chmel putuje zejména do Německa.

Výnosy v marketingovém roce 2015/16 poklesly, a to především díky výskytu tropických dní, které nastaly od července do poloviny srpna roku 2015. Vydatnější srážky, které by mohly napomoci tvorbě výnosu, přišly až po tomto období. I přesto, že ve chmelařských oblastech využívají úsporné závlahové systémy, nemohli je pěstitelé používat z důvodu zákazu odběru vody, což chmelovým rostlinám způsobilo stres z jejího nedostatku. Nedostatek srážek nejvíce postihl oblast Rakovnicka.

Naopak z hlediska škůdců a chorob chmele lze sezónu hodnotit relativně kladně. Nicméně na konci sezóny se objevil problém se sviluškou, kterou způsobil příliv srážek u pozdních odrůd chmele.

V ČR patří věková struktura porostů chmele mezi jeden z nejvýznamnějších faktorů, které mají vliv na výnosovou stabilitu. V roce 2015 se pokračovalo v obnově porostů chmelnic (o 9,5 % na 430 ha). Optimální doba určená k obměně porostů činí 10-12 let. Porostů chmele starších 15 let je na území ČR celkem 38,6 %, což způsobuje meziroční pokles o 3,3 %. Porostů chmele ve stáří od 5 do 14 let činí jen 37,6 % všech chmelnic, relativně vyhovující věkovou struktura má prozatím pouze Tršicko. Méně příznivé než je stáří porostů je průměrné stáří chmelových konstrukcí, protože dohromady 66,7 % veškerých konstrukcí je starších dvaceti let, což může v budoucnu znamenat vysoké investice.

Pěstitelé chmele měli možnost v letech 2012-14 čerpat speciální platbu na chmel v rámci čl. 68 nařízení Rady Evropského společenství č. 73/2009. Od roku 2015 bylo možné podat žádost o finanční podporu v rámci dobrovolné podpory stanovenou ve výši 17 357 Kč/ha. Přechodná vnitrostátní podpora na chmel byla v tomto roce stanovena ve výši 5 173 Kč/ha. Z prostředků EU bylo možné využít finanční podporu formou SAPS ve výši 3 543,91 Kč/ha, dále pak bylo možné využít platbu pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro životní prostředí a klima ve výši 1 943,62 Kč/ha a platbu pro mladé zemědělce ve výši 885,98 Kč/ha. Celkově bylo v roce 2015 pěstitelům chmele vyplaceno 81,0 mil. Kč na VCS a celkem 28,6 mil. Kč na PVP na chmel.

V rámci dotačního programu „Uznaná certifikovaná sadba“ bylo v roce 2015 vyplaceno dohromady 14,7 mil. Kč. Certifikovaných sadeb chmele bylo celkem vysázeno 981 tis. ks na ploše 308,9 ha.

Pěstitelé chmele mohou již od roku 2001 využívat i finanční prostředky z dotačního programu „Podpora vybudování kapkové závlahy ve chmelnicích“. Během doby jeho fungování se vybudovala kapková závlaha již na 914,5 ha chmelnic, za podpory tohoto programu se v roce 2015 postavilo závlahové zařízení na 28,0 ha chmelnic.

Od roku 2012 je možné také čerpat podporu v rámci čl. 68 nařízení Rady Evropského společenství či. 73/2009. Tato podpora je poskytována na určité druhy zemědělské činnosti, významný pro zlepšení a ochranu životního prostředí. Záměrem je podporovat pěstování aromatické odrůdy chmele, které mají nižší nároky na ochranu a agrotechniku.

V roce 2015 průměrná CZV sušeného chmele činila 190 420 Kč/t, jednalo se o meziroční nárůst o 11,3 %. [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 9 uvedeny informace o plochách chmelnic a velikosti sklizně chmele v letech 2010 až 2015.

Tabulka 9: Plochy chmelnic a sklizeň chmele

Ukazatel	MJ	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Plocha chmelnic	ha	6 479	6 288	5 985	5 823	5 748	5 595
z toho plodící chmelnice	ha	5 210	4 632	4 366	4 319	4 460	4 622
Sklizeň	t	7 772	6 088	4 338	5 330	6 202	4 843
Výnos	t/ha	1,49	1,31	0,99	1,23	1,39	1,05

Zdroj: upraveno podle [10]

I přesto, že v roce 2015 byla sklizeň chmele o třetinu nižší než v roce předchozím, pivovary neočekávaly, že by se zdražovalo samotné pivo.

České pivovary v roce 2014 vyprodukovaly celkem dvacet milionů hektolitrů piva, přičemž spotřeba piva převýšila šestnáct milionů hektolitrů. Spotřeba piva v ČR od začátku roku 2015 do konce srpna se meziročně snížila o 2 %. Situace vede ke zlepšení exportu, který se zvýšil o 8 %. [2]

Průměrná spotřeba piva na 1 obyvatele dosahovala v roce [9]:

- 2005 celkem 163,5 l na osobu,
- 2010 celkem 144,4 l na osobu,
- 2011 celkem 142,5 l na osobu,
- 2012 celkem 148,6 l na osobu,
- 2013 celkem 147,0 l na osobu,
- 2014 celkem 147,0 l na osobu,

- 2015 celkem 143,0 l na osobu.

V ČR zůstává spotřeba piva stabilní, kdy člověk v průměru vypije kolem 143 l piva za rok. Stále se však v ČR vypije nejvíce piva v Evropě. Ačkoli spotřeba piva v posledních letech nepatrně klesla, pokud se na ni podíváme v delším horizontu, je tomu jinak. Od 50. let minulého století došlo k dramatickému zvýšení konzumace piva. Podle průzkumu Českého svazu pivovarů a skladoven klesl v roce 2015 podíl Čechů, kteří pijí v restauracích a hospodách na rekordně nízkou úroveň 38 %. [29]

5.1.6 Ovoce

V současné době se v ČR pěstuje ovoce na ploše okolo 19 tis. ha intenzivních sadů. Na této výměře se každým rokem vypěstuje průměrně 220 tis. t ovoce. Mimo toto množství se v ČR vyprodukuje ještě dalších 250 tis. t ovoce v zahradách a extenzivních sadech, které jsou využívány samozásobiteli a na průmyslová zpracování. Klíčovým ovocným druhem pěstovaným v ČR jsou jabloně. Z dalších ovocných druhů je významné pěstování višní pro zpracování. Mezi specialitu tuzemského ovocnářství patří pěstování stolních tmavých třešní. V oblasti Jižní Moravy je důležité pěstování broskví a meruněk. Mezi další tradiční ovoce, které se pěstuje v sadech, patří švestky, hrušky a rybízy. [41]

Celková produkce ovoce v roce 2015 dosáhla 401,1 tis. t. V porovnání s předchozím rokem byla produkce o téměř čtvrtinu vyšší. Meziročně se zřetelně zvýšila především produkce hrušek (na 23,8 tis. t o 92 %), broskví (na 11,8 tis. t o 61 %) a švestek (na 33,1 tis. t o 41 %). O čtvrtinu se zvýšila sklizeň jablek (na 259,2 tis. t), o 17 % višní (na 8,3 tis. t) a o 13 % vlašských ořechů (na 7,1 tis. t). Produkce meruněk (6,4 tis. t) a rybízů (16,4 tis. t) se od předchozího roku nezměnila. Naopak nižší hodnot dosahovala sklizeň třešní (9,9 tis. t) a jahod (9,7 tis. t) a skoro o čtvrtinu se snížila sklizeň angreštu (3,1 tis. t), který se v ČR pěstuje především v soukromém sektoru.

V ČR se v roce 2015 snížila celková rozloha produkčních ovocných sadů oproti předchozímu roku na 15,6 tis. ha. Příčinou redukce plochy bylo zpřísnění definice kultury „sad“, a proto došlo převedení velkého množství sadů do skupiny „jiná kultura“. Kromě toho byly zlikvidovány přestárlé a staré výsadby, nové je nicméně nenahradily.

Dovoz ovoce do ČR byl v roce 2015 v celkové výši 554, 1 tis. t, z hlediska množství se jednalo o stejnou výši dovozu jako v předchozím roce. Nejvyšší nárůst dodávek byl zaznamenán u třešní (meziročně se dovoz zvýšil dvounásobně). Dodávky konzumních jablek se na celkovém importu ovoce podílely 41 % a jejich výše činila 82,6 tis. t za 1,0 mld. Kč

(tj. 12,64 Kč/kg). V roce 2015 byla klíčovou dodavatelskou zemí jablek Itálie s velikostí dodávek 23,8 tis. t za 14,72 Kč/kg, dále pak Polsko (17,8 tis. t za 10,03 Kč/kg), Slovensko (11,9 tis. t za 10,57 Kč/kg) a Německo (10,3 tis. t za 14,64 Kč/kg). Jižní ovoce představovalo skoro 60 % celkového importu ovoce (327,1 tis. t za 7,6 mld. Kč). Dovoz banánů tvořil jednu polovinu celkově dovezeného jižního ovoce (164,2 tis. t). Dovoz skořápkového ovoce činil celkových 16,4 tis. t za 2,4 mld. Kč a sušeného ovoce v celkovém množství 11,6 tis. t za 0,9 mld. Kč.

Vývoz čerstvého a sušeného ovoce z ČR byl v roce 2015 uskutečněn ve výši 229,2 tis. t za 3,9 mld. Kč. Ke zvýšení došlo nejenom u exportu a reexportu ovoce (o 72 %), ale také u jižního ovoce (o 20 %). Export jablek byl v tomto roce oproti předchozímu roku téměř dvojnásobný v celkové výši 109,1 tis. t. Zároveň se zvyšujícím se dovozem jižního ovoce rovněž vzrostl jeho vývoz a reexport ve výši 91,9 tis. t za 2,2 mld. Kč.

Ovoce importované do ČR je ve velkém rozsahu znovu reexportováno do dalších zemí. Některé druhy vyvezeného ovoce se v ČR vůbec nepěstují, zvláště ovoce jižní. Uskutečněný vývoz tak nemůže být obrazem domácí nadprodukce. Výjimkou jsou pouze jablka určená ke zpracování, kterých se v roce 2015 vyvezlo dvojnásobné množství v porovnání s předchozím rokem. Příčinou tohoto stavu byla menší velikost plodů z důvodu letního extrémního sucha.

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 10 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby čerstvého ovoce v letech 2011- 2015.

Tabulka 10: Bilance výroby a spotřeby čerstvého ovoce

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015
Domácí výroba	tis. t	273,90	300,00	311,40	325,00	401,10
z toho - produkční sady	tis. t	101,3	138,2	149,2	152,5	188,5
Dovoz	tis. t	187,60	191,60	183,20	190,50	200,00
Vývoz vč. reexportu	tis. t	56,30	129,60	84,00	73,80	126,80
Domácí spotřeba	tis. t	356,3	295,4	358,9	383,5	379,3
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	79,4	74,6	76,8	78,1	82,4
Soběstačnost	%	76,9	101,6	86,8	84,7	105,7

Zdroj: upraveno podle [25]

Spotřeba ovoce od roku 2013 stoupá. V roce 2015 se spotřeba ovoce vyšplhala na 82,4 kg na osobu, oproti předchozímu roku se jedná o zvýšení o 4,3 kg na osobu. Prozatím nejvyšší spotřeba ovoce byla v ČR v roce 2009, kdy dosáhla celkem 90,4 kg ovoce na osobu. V dalších letech z důvodu hospodářské krize začali lidé na nákupu ovoce více šetřit, menší spotřeba byla zaregistrována i u výrobků z ovoce jako např. u dražších vysokoprocentních džusů.

Snížení spotřeby přitom nepostihlo pouze ovoce domácí, ale dolů šlo také ovoce jižní. V současné době se však spotřeba opět začíná odlepovat od země. [12]

V roce 2015 se spotřebitelské ceny ovoce oproti předchozímu roku moc nezměnily. Spotřebitelská cena konzumních jablek byla téměř totožná s rokem předchozím (na 30,05 Kč/kg), také i cena jahod zůstala téměř na úrovni předchozího roku (na 127,95 Kč/kg) a banánů (na 31,82 Kč/kg). Ke zvýšení došlo u stolních hroznů (na 76,08 Kč/kg), pomerančů (na 32,83 Kč/kg) a citrónů (na 49,25 Kč/kg). Naopak k poklesu ročních spotřebitelských cen došlo u broskví a nektarinek (na 52,70 Kč/kg) a kiwi (na 69,50 Kč/kg). [25]

Projekt „Ovoce a zelenina do škol“ má trvale za cíl zvýšit spotřebu ovoce a zeleniny a vytvořit vhodné stravovací návyku u dětí na prvním stupni základních škol a tím zároveň bojovat proti jejich obezitě. Ve školním roce 2015/16 se do projektu zapojilo celkem 3 810 škol s téměř 540 tis. žáky. Pro jednoho žáka je stanoven roční limit na produkty na 318,30 Kč. V tomto školním roce činila celková podpora ze zdrojů EU a ČR ve výši 194,2 mil. Kč. [40]

V ČR bylo ke konci roku 2015 celkem registrováno devatenáct funkčních organizací producentů ovoce a zeleniny, dvě uskupení producentů a jedna nadnárodní organizace. Ovocnáři mohli v tomto roce získat jednotnou platbu na plochu ve výši 3 543,91 Kč/ha, dále pak platbu za greening ve výši 1 943,62 Kč/ha a platbu určenou pro mladé zemědělce ve výši 885,98 Kč/ha. V rámci PVP měli ovocnáři možnost zažádat o platbu na zemědělskou půdu, jejíž sazba činila 192,17 Kč/ha. [25]

5.1.7 Zelenina

Za zeleninu považujeme dužnaté nebo listnaté části některých rostlin – kořeny, hlízy, bulvy, listy, cibule, zdužnatělá květenství, semena, plody, řapíky, které se používají k výživě obyvatelstva v syrové nebo v různě upravené formě, a to pro přímý konzum, nebo jako surovina pro průmyslové zpracování (sušení, konzervování, mrazení). V Evropě se pěstuje zhruba 150 druhů zeleniny. V ČR se vypěstuje okolo 50 druhů zeleniny (pro trh přibližně 30 druhů). [52]

Celková produkce zeleniny dosáhla v roce 2015 dohromady 247,2 tis. t. Meziročně se produkce zeleniny snížila o 16 %. Podstatně méně se sklidilo cibule (celkem 33 220 t, tj. o -28 %), póru (celkem 322 t, tj. o -26%), hrachu (celkem 4 750 t, tj. o -25 %), hlávkového zelí (celkem 45 053 t, tj. o -25 %) a rajčat (celkem 19 583 t, tj. o -18 %). Méně výrazné snížení bylo zaregistrováno u celeru (celkem 9 937 t, tj. o -15 %), kapusty (celkem 2 653 t,

tj. o -12 %), česneku (celkem 1 629 t, tj. o -12 %) a mrkve (celkem 31 573 t, tj. o -12 %). Naopak produkce se zvýšila u kedluben na 6 942 t (tj. o 20 %), ředkviček na 2 591 t (tj. o 15 %) a výrazně pak u hlávkového salátu na 6 399 t (tj. o 136 %).

Dovoz zeleniny byl v 2015 v porovnání s předchozím rokem vyšší o 7 %. Importováno bylo celkem 611,2 tis. t zeleniny za 10, 8 mld. Nejvíce zeleniny bylo v tomto roce dovezeno ze Španělska (na celkovém importu se podílelo 18 %). Ve Španělském importu dominovaly salátové okurky (31,9 tis. t, tj. 27 %) pak rajčata (24,3 tis. t, tj. 22 %), papriky (14,5 tis. t, tj. 13 %) a melouny (31,9 tis. t, tj. 11 %). Druhým nejvýznamnějším dodavatelem pro ČR bylo Nizozemsko se 110 tis. t, ze kterého se dovezla především rajčata (31 tis. t, tj. 28 %), potom mrkve (18,9 tis. t, tj. 17 %), cibule (15,3 tis. t, tj. 14 %) a paprika (10,8 tis. t, tj. 33 %). Třetím nejvýznamnějším dodavatelem zeleniny bylo Německo, ze kterého se dovážela zejména cibule (30,7 tis. t, tj. 33 %), hlávkové zelí (11,8 tis. t, tj. 13 %), rajčata (7,0 tis. t, tj. 8 %) a salátové okurky (6,3 tis. t, tj. 7 %). Dalším důležitým dodavatelem bylo Polsko (12 %), kde převahoval dovoz hlávkového zelí (14,4 tis. t, tj. 20 %), dále pak cibule (9,3 tis. t, tj. 13 %), rajčat (7,5 tis. t, tj. 11 %) a kedlubnů (7,8 tis. t, tj. 11 %).

Hlavní objem dovezené zeleniny představovala zelenina plodová. Import rajčat tvořil 16 % celkového importu zeleniny, melounů 15 % a salátových okurek 10 %. Z tradičních druhů zeleniny se v roce 2015 zřetelně zvýšily dodávky hlávkového zelí (na 33,5 tis. t, tj. o 33 %), dále pak celeru (na 10,1 tis. t, tj. o 12 %), mrkve (na 47,2 tis. t, tj. o 9 %) a cibule (na 77,1 tis. t, tj. o 9 %). Zvýšil se také dovoz česneku (na 6,5 tis. t, tj. o 18 %) a salátů (na 7,3 tis. t, tj. o 14 %).

Vývoz čerstvé zeleniny vč. reexportu se z ČR v roce 2015 zvýšil na 96,4 tis. t zeleniny celkem za 1,8 mld. Kč. Mezi nejvíce vyvážené druhy zeleniny patřily okurky nakládačky (vyvezlo se celkem 11,1 tis. t, tj. 12 % celkového exportu a reexportu), dále pak mrkev (9,9 tis. t, tj. 10 %), cibule (9,4 tis. t, tj. 10 %) a melouny (9,5 tis. t, tj. 10 %). Nejvíce vývozu směřovalo na Slovensko (celkem 70 % celkového exportu zeleniny) s převahou dodávek rajčat, cibule, melounů a hlávkového zelí.

Pěstitelé zeleniny mohli v roce 2015 získat podpory jak ze zdrojů EU, tak i ze zdrojů národních prostředků. V I. Pilíři SZP (Přímé platby) mohli pěstitelé získat jednotnou platbu na plochu zemědělské půdy ve výši 3 543,91 Kč/ha, potom platbu pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro životní prostředí a klima v celkové výši 1 943,62 Kč/ha a platbu pro mladé zemědělce ve výši 885,98 Kč/ha. V tomto roce mohli zelináři také požádat o platbu na zemědělskou půdu ve výši 192,17 Kč/ha. [25]

Míra soběstačnosti v roce 2015 v ČR poklesla na 36 %. Příčinou tohoto stavu byla nižší domácí produkce zeleniny.

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 11 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby čerstvé zeleniny v letech 2011- 2015.

Tabulka 11: Bilance výroby a spotřeby čerstvé zeleniny

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015
Domácí výroba	tis. t	277,60	232,90	239,70	294,20	247,20
Dovoz	tis. t	568,20	534,10	581,30	572,70	611,20
Vývoz	tis. t	91,90	92,80	94,60	87,70	96,40
Domácí spotřeba	tis. t	670,1	597,2	650,4	694,8	687
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	85,4	77,8	82,9	86,4	84,8
Soběstačnost	%	41,4	39	36,9	42,3	36

Zdroj: upraveno podle [25]

Spotřeba zeleniny v roce 2015 mírně klesla na 84,8 kg (o 1,6 kg méně). V průběhu deseti let však spotřeba zeleniny kolísá, kdy nejvyšší spotřeba zeleniny byla dosažena v roce 2014 a tvořila celkem 86,4 kg na osobu. Ve středomořských zemích roční spotřeba zeleniny přesahuje i 130 kg. Z toho vyplývá, že ČR je hluboko pod průměrem Evropy. Přitom prodejci nám po celý rok nabízí spoustu druhů zeleniny a výrobků z ní.

5.1.8 Réva vinná – víno

V ČR máme dvě hlavní vinařské oblasti – vinařská oblast Morava a vinařská oblast Čechy. Jednotlivé vinařské obce jsou dále součástmi vinařských podoblastí.

Vinařská oblast Morava se skládá ze čtyř vinařských podoblastí – Velkopavlovická, Znojemská, Slovácká a Mikulovská.

Vinařská oblast Čechy se skládá ze dvou vinařských podoblastí – Litoměřická a Mělnická.

V roce 2015 se z plochy 15,9 tis. ha sklidilo celkem 90,6 tis. t moštových hroznů a průměrný hektarový výnos činil 5,73 t/ha. [14]

Ve 101 členských podnicích o celkové ploše větší než 4,2 tis. ha plodných vinic se v roce 2015 sklidilo celkem 25,4 tis. t moštových hroznů, z nichž se 14,9 tis. t hroznů prodalo a 33,7 tis. t tuzemských hroznů se nakoupilo. Průměrný hektarový výnos moštových hroznů se pohyboval kolem 6,0 t/ha. Průměrný hektarový výnos modrých hroznů dosáhl 6,5 t/ha a hroznů bílých 5,7 t/ha.

Podíl modrých moštových hroznů dosáhl na celkové sklizni v roce 2015 celkem 35 %. Okolo 86 % podniků, které produkují víno, z modrých hroznů připravuje rovněž víno růžové.

Za tímto účelem se využilo 21 % produkce modrých hroznů, tj. 7 % úrody moštových hroznů. Na tuzemské produkci podíl červeného víno tvořil zhruba 28 %.

Ze sklizně moštových hroznů se v roce 2015 vyprodukovalo přibližně 705 tis. hl. vína, což představuje zhruba jednu třetinu roční spotřeby vína v ČR.

Každoročně je nedostatek domácí produkce vína řešen relativně vysokými dovozy. Do ČR se v kalendářním roce 2015 se importovalo celkem 1 600 tis. hl. vína, což je prakticky stejné množství jako v předchozím roce, v hodnotě 4,8 mld. Kč. Dovoz bílého vína tvořil 971 tis. hl. (tj. 60 % celkového dovozu, za 2,1 mld. Kč). Červeného vína se importovalo celkem 545 tis. hl. (tj. 34 %, za 1,9 mil. Kč). U červeného vína mírně převládal dovoz vína lahvového (54 %). Mezi největšího dodavatele vína v roce 2015 patřilo Španělsko s velikostí dodávek 529 tis. hl. (33 % celkového dovozu) za 769,6 mil. Kč. Mezi další dodavatele patřila Itálie, ze které se dovezlo celkem 340 tis. hl. vína za 1 126,6 mil. Kč. Dalšími významnými dodavateli vína bylo Maďarsko (227 tis. hl.) a Slovensko (107 tis. hl.).

Vývoz a reexport vína z ČR se v kalendářním roce 2015 zřetelně snížil. Export vína dosáhl celkem 152 tis. hl. za 735 mil. Kč. Bílého vína se vyvezlo dohromady 84 tis. hl. za 288,1 mil. Kč. Vývoz červeného vína činil 60 tis. hl. v částce 362,0 mil. Kč. Z exportovaného bílého vína představovalo víno lahvové 45 %, u červeného vína se meziročně zvýšil podíl vína lahvového na 73 %. Největším odběratelem vína z ČR bylo tradičně Slovensko, které si nakoupilo celkem 117 tis. hl. vína v hodnotě 462,6 mil. Kč (77 % celkového dovozu vína).

V roce 2015 bylo na výrobu vína do ČR dovezeno celkem 10,6 tis. t moštových hroznů. Jejich klíčovým dodavatelem bylo Slovensko (3,9 tis. t za 19,48 Kč/kg), poté následovalo Maďarsko (3,4 tis. t za 11,14 Kč/kg) a následně Itálie (1,4 tis. t za 32,10 Kč/kg). Moštové hrozny, které byly dovezeny z těchto tří zemí, činily 82 % z celkového dovozu moštových hroznů.

Vinaři a vinohradníci mohli získat v roce 2015 podpory jak z národních zdrojů, tak i z prostředků EU. V tomto roce sazba SAPS činila 5 487,53 Kč/ha užívané zemědělské půdy a PVP celkem činily 192,17 Kč/ha.

V roce 2015 průměrná CZV moštových hroznů činila 17,00 Kč/kg, jednalo se o meziroční nárůst o 8 %. [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 12 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby vína.

Tabulka 12: Bilance výroby a spotřeby vína

Ukazatel	MJ	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Domácí výroba	tis. hl	650,00	470,00	635,00	382,00	800,00
Dovoz suroviny a vína	tis. hl	1 717	1 597	1 594	1 651	1 600
Vývoz vína	tis. hl	282,00	328,00	247,00	198,00	200,00
Spotřeba	tis. hl	2 037,00	1 669,00	2 052,00	1 980,00	1 985,00
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	19,4	19,8	18,8	19,5	18,9
Soběstačnost	%	31,9	28,2	30,9	19,3	40,3

Zdroj: upraveno podle [25]

Průměrná spotřeba vína na 1 obyvatele byla měřena pro celý kalendářní rok, a to od roku 2011 do roku 2015. Spotřeba vína se v ČR pohybuje okolo 19 l na osobu. V porovnání s evropským průměrem však silně zaostáváme, protože ten totiž činí přes 36 l na osobu. I přesto, že je ČR ročně schopna vyrobit přes půl milionu hektolitrů vína, většina vín, která se na našich stolech objeví, dlouhodobě pochází ze zahraničí. [6]

5.2 Živočišná produkce

5.2.1 Skot – mléko, hovězí maso

Mléko

Mléko spolu s mléčnými výrobky patří mezi základní potraviny potřebné pro kvalitní výživu lidského organizmu, zejména dětí. Mléko obsahuje důležité složky jako bílkoviny, sacharidy, tuky, minerální látky a vitamíny, z nichž nejdůležitější je draslík, vápník, sodík, potom hořčík a fosfor. Mléko člověku dodává také biogenní prvky (zinek, selen, měď), které jsou důležité pro obranyschopnost organizmu a metabolické funkce. Největší význam mléka spočívá v dodávce vápníku, které patří mezi jeden z nejdůležitějších minerálů pro výživu člověka. Je klíčový pro tvorbu zubů a kostí, pro správnou funkci převodního systému myokardu, pro regulaci nervosvalové dráždivosti, pro srážení krve a pro zachování stálosti vnitřního prostředí organizmu. [11]

Ekonomika výroby mléka se v ČR v roce 2015 zhoršila, ale pomocí přímých plateb zůstala v kladných číslech a výroba mléka se oproti předchozímu roku zvýšila a také její progrese patřila k největším v EU. Stavy dojnic se nepatrně snížily, ale naopak se zřetelně zvýšila mléčná užitkovost dojnic. Prakticky celý přírůstek výroby se využil ke zpracování v tuzemských mlékárnách. Celková výroba mléka dosáhla celkem 2 946,3 mil. l (tj. meziroční zvýšení o 3,2 %). Průměrná roční mléčná užitkovost činila 8 001,3 l na dojnici a průměrný stav dojnic dosahoval 368,2 tis. ks.

V EU byl ukončen systém kvót k 31. 3. 2015, který byl zavedený v roce 1984. Vzhledem k ukončení kvót a v souladu se strategií podpory živočišné výroba byla v roce 2015 ponechána přímá podpora určená producentům mléka. V souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady Evropského společenství č. 1306/2013, který umožňuje poskytovat určitou část přímých plateb určenou na ohrožené sektory, byla na základě nařízení vlády č. 50/2015 Sb., ve znění pozdějších předpisů, pro rok 2015 stanovena platba v celkové výši 3 678,77 Kč na krávu s tržní produkcí mléka jako dobrovolná podpora vázaná na produkci. Mezi další podporu výrobcům mléka patřila v rámci systému SAPS na plochu obhospodařované půdy, pomocí přechodných vnitrostátních podpor na zemědělskou půdu a ve formě přechodných vnitrostátních podpor určených na chov přežvýkavců se ve výši 101,63 Kč/VDJ.

Vývoz mléka se v roce 2015 v porovnání s předchozím rokem zvýšil a činil celkových 1 159,4 mil. l. Meziročně se také vyvezlo více kysaných výrobků (o 12,4 tis. t více než v předchozím roce), kondenzovaného mléka (o 1,5 tis. t), sýrů (o 1,4 tis. t) a sušeného plnotučného mléka (o 0,8 tis. t). Ze zemí EU se nejvíce mléka vyvezlo do Německa, Slovenska, Itálie a Polska. Mléko a mléčné výroby se však vyvážely i do třetích zemí jako např. do Libanonu, Thajska, Bangladéše, Srbska, Pákistánu, Kolumbie, Kuvajtu a Malajsie.

Dovoz mléka se v roce 2015 oproti předchozímu roku zvýšil a dosáhl celkem 953,3 mil. l. Naopak dovoz většiny výrobků nepatrně pokles s výjimkou másla, jehož import se výrazně zvýšil (o 4,8 tis. t) a sýrů, jejichž import jen nepatrně vzrostl (o 0,6 tis. t). Nejvíce v roce 2015 dováželo z Německa, Polska a Slovenska. [25]

Průměrné roční CZV mléka v roce 2015 činila 7,66 Kč/l, jednalo se o meziroční pokles o 18,7 %.

Míra soběstačnosti dosahovala v roce 2015 celkem 131,6 %. Přičemž nejvyšší míra soběstačnosti u mléka byla v roce 1989, kdy soběstačnost dosáhla celkem 190,6 %.

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 13 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby mléka v letech 2011 - 2015.

Tabulka 13: Bilance výroby a spotřeby mléka

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015
Výroba	mil. l	2 663,70	2 740,70	2 774,50	2 856,30	2 946,30
Dovoz	mil. l	853	898,5	879,5	935,5	953,3
Vývoz	mil. l	1 010,40	1 086,40	1 041,70	1 069,70	1 159,40
Domácí spotřeba	mil. l	2 138,50	2 201,00	2 156,00	2 179,00	2 238,10
Spotřeba na 1 osobu/rok	litr	55,9	57,2	60,4	58,3	58,6
Soběstačnost	%	124,6	124,5	128,7	131,1	131,6

Zdroj: upraveno podle [25]

Mléka český spotřebitel vypije okolo 58 l. V roce 2015 roční spotřeba mléka dosahovala celkem 58,6 l na osobu, oproti předchozímu roku se jednalo o nepatrné zvýšení (o 0,3 l).

Hovězí maso

Hovězí maso spadá mezi biologicky nejplnohodnotnější druhy masa, která jsou cennými zdroji základních minerálních látek, manganu, zinku, chromu selenu, fluoru a křemíky, přičemž obsahuje pouze 3 – 6 % tuku. Je důležitým zdrojem živin a látek pro krvetvorbu. [31]

Do ČR se v roce 2015 dovezlo celkem 25,5 tis. t j. hm. Hovězí maso se do ČR importovalo z 99 % zejména chlazené a pocházelo hlavně ze členských zemí EU. Dovoz se meziročně zvýšil jen o 0,4 %. Mezi nejvýznamnější dodavatele patřilo Polsko (7,4 tis. t), ze kterého pocházelo 81 % hovězího masa z celkového dovozu, dále pak Nizozemsko (4,3 tis. t), Rakousko (3,7 tis. t), Německo (2,2 tis. t) a nakonec Irsko (1,5 tis. t). Dovozy ze třetích zemí pro ČR nebyly významné, protože nepřevýšily ani 10 % (2,3 tis. t), nicméně už několik let po sobě nepatrně rostou. V roce 2015 pocházely zejména z Botswany, Namibie a Austrálie. Dost zřetelně se v daném roce zvýšil dovoz živého skotu do ČR, jednalo se o pětinásobné zvýšení (o 9,9 tis. ks). Dovoz byl realizován z velké části v jatečných zvířatech. Největší díl importovaného skotu pocházel z Nizozemska a Slovenska (73 %).

Z ČR se v roce 2015 vyvezlo celkem 56,9 tis. t j. hm. Tradičně převládal export živých zvířat, jehož podíl ze souhrnného exportu dosahoval téměř 85 %. Z ČR se v roce 2015 vyvezlo celkem 261 tis. ks živého skotu. Hlavním důvodem pro nárůst exportovaného skotu z ČR byla především trvalá poptávka po všech kategoriích zvířat z ostatních členských zemí, ale především také oživení exportu na turecký trh. V roce 2015 se exportoval zejména jatečný skot (96,9 tis. ks), následně telata (74,6 tis. ks) a také užitkový a zástavový skot (77,2 tis. ks). Mezi nejvýznamnější odběratele patřili zejména členské státy EU s téměř 87 procentním podílem na celkovém exportu skotu. Tradičně směřoval vývoz hlavně do Německa, Rakouska, Belgie a Španělska. Mezi nejvýznamnějšího obchodního partnera pocházející

z nečlenských zemí patřilo Turecko, kam se z ČR zvýšil prodej až osminásobně a celkový počet exportovaných zvířat dosáhl 29 tis. ks. Z ostatních zemí pak export zamířil významněji do Kosova, Bosny a Hercegoviny. Hovězí maso putovalo ze 73 procent do třech zemí, a to do Nizozemska, Slovenska a Německa.

Relativně vysoká poptávka na evropském trhu po jatečném skotu a zvýšení českého vývozu pomohly udržet v roce 2015 v ČR ceny na rekordně vysoké úrovni. CZV jatečného skotu v roce 2015 dosahovaly celkem 39,42 Kč/kg ž. hm., jednalo se o meziroční zvýšení (o 1,2 %), kdy hlavní podíl na jejím zvýšení měly rovnocenně všechny kategorie jatečných zvířat.

V ČR byl chov skotu spojený s produkcí podporován ze zdrojů EU pomocí přímých plateb zaměřených na citlivé komodity a zároveň také z národních zdrojů formou přechodných vnitrostátních podpor. Od roku 2015 jsou zvláštní podpory na citlivé komodity poskytovány na základě nové SZP pomocí dobrovolné podpory vázané na produkci. Jde o platbu na VDJ masného telete, které se narodilo v období od 1. 4. 2014 do 31. 3. 2015, jehož matka je kráva chovaná v systému BTPM a otcem býk masného plemene, který je evidovaný v registru plemeníků. Pro rok 2015 činila částka na 1 VDJ mastného telete 10 001,78 Kč. Na podporu skotu byly v roce 2015 vyjednány dva typy PVP. První forma byla ve formě tzv. plateb oddělených od produkce (decoupling) na chov přežvýkavců (tj. ovcí, skotu a koz). V roce 2015 tato dotace činila 101,63 Kč/VDJ. Druhá podoba PVP byla zamířena v rámci subvencí vázaných na produkci (coupling) na chov krav bez tržní produkce mléka. Pro rok 2015 byla sazba na 1 VDJ krávy BTPM stanovena v částce 131,63 Kč. [25]

Míra soběstačnosti se u komodity s hovězím masem v roce 2015 přiblížila hranici 150 %. Hlavní příčinnou tohoto stavu byl fakt, že zatímco výroba stoupla, naopak spotřeba poklesla.

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 14 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby hovězího masa v letech 2011 - 2015.

Tabulka 14: Bilance výroby a spotřeby hovězího masa

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015
Výroba	tis. t j. hm.	92,00	92,20	88,60	91,60	94,30
Dovoz	tis. t j. hm.	23,3	20,1	22,9	23,9	25,5
Vývoz	tis. t j. hm.	39,50	45,10	50,00	50,10	56,90
Domácí spotřeba	tis. t j. hm.	75,60	69,80	60,50	65,30	63,70
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	9,1	8,1	7,5	7,9	8,1
Soběstačnost	%	121,7	132,2	146,4	140,3	148

Zdroj: upraveno podle [25]

Spotřeba hovězího masa se v ČR po předešlé několikaleté stagnaci kolem 9 kg dostala v roce 2015 na úroveň 8,1 kg, což z celkové spotřeby masa 79,3 kg na osobu za rok činilo jenom 10,2 %. Přičemž tento podíl byl před 40 lety na úrovni kolem 33 %, kdy se spotřeba hovězí masa v roce 1975 dostala na úroveň 28,7 kg na osobu za rok. Trend snižování spotřeby masa byl postupně způsoben jak cenovými poměry mezi jednotlivými druhy masa, tak i především změnou stravovacích a dietetických návyků a zvláště životního stylu, kdy v dnešní době dostává přednost příprava rychlých teplých jídel z drůbežího nebo z vepřového masa. Tento trend se i vůči tradici nízké konzumace skopového a rybího masa oproti ostatním zemím Evropy bude nepochybně udržovat i nadále. [23]

5.2.2 Prasata – vepřové maso

V lidské výživě hraje vepřové maso důležitou roly jako dobře využitelný zdroj bílkovin a některých minerálních látek a vitamínů. Nedostatečná konzumace masa může mít dopad na růst organismu u dětí a mladistvých. Maso obsahuje všechny vitaminy s výjimkou vitaminu C, železa, zinku, fosforu, hořčíku a další stopových a minerálních prvků. Vepřové maso se řadí mezi potraviny, které jsou vhodné k vytvoření pestré stravy, proto je u obyvatel ČR v oblibě. [22]

Celková produkce vepřového masa (tj. prodej prasat ze zemědělského podniku vč. samozásobení a exportu) byla v roce 2015 ovlivněna poklesem stavu prasat, který byl způsoben nepříznivým vývojem v tomto odvětví provázaného snížením cen na evropském trhu. V ČR celková výroba vepřového masa v roce 2015 poklesla na 243,8 tis. t j. hm.

Dovoz vč. živých prasat v roce 2015 činil celkem 267,1 tis. t j. hm. Počet dovezených živých prasat se oproti předchozímu roku snížil na 439,8 tis. ks. Příčinou bylo zejména nižší nákup jatečných prasat v zahraničí. Živá prasata se jako obvykle nakupovala v členských zemích EU. Největší podíl (84 %) z dovozu měla znovu selata, kterých se v daném roce dovezlo celkem 363,2 tis. ks. Pocházela výhradně ze třech zemí EU (Německa, Nizozemska a Dánska). Dále se jatečná zvířata významněji podílela na dovozu živých prasat do ČR a jejich celkový počet činil 66 tis. ks. Hlavními dodavateli bylo Polsko a Německo. Ostatní prasata (chovná, čistokrevná, reprodukční aj.) se na importu podílela méně než 1 % a pocházela zejména z Dánska.

Objem vepřového masa, který se nakoupil v zahraničí a dovezl do ČR, dosáhl 250,5 tis. t v celkové hodnotě 13,2 mld. Kč. Hlavním dodavatelem bylo Německo, ze kterého pocházelo necelých 40 % importovaného vepřového masa v celkové hodnotě 5,2 mld. Kč. Mezi další dodavatele patřily čtyři členské země Španělsko, Belgie, Polsko a Rakousko (42 % nákupu).

Import vepřového masa ze třetích zemí nebyl významný, protože nedosahoval ani 1 % a pocházel zejména z Chile.

Vývoz vč. živých prasat v roce 2015 činil celkem 68,1 tis. t j. hm. Vývoz živých prasat v tomto roce dosáhl 416,8 tis. ks v hodnotě 1,3 mld. Největší podíl na něm měla jatečná zvířata (téměř 81 %), dále pak selata (16 %) a čistokrevná prasata (3 %). Nejvýznamnějším odběratelem bylo tradičně Slovensko, kam putovalo 76 % z celkového počtu exportovaných prasat, následně Německo, Maďarsko a Polsko (16 %).

Objem vepřového masa vyvezeného z ČR v roce 2015 dosáhl 34,9 tis. t v celkové hodnotě 1,7 mld. Kč. Největší podíl na exportu mělo zejména chlazené maso (podíl 87 %). Hlavním odběratelem bylo opět Slovensko, kam se prodalo téměř 76 % vepřového masa, dále pak Polsko a Maďarsko (15 %).

Do odvětví chovu prasat byly v roce 2015 cíleny podpory z národních zdrojů. V rámci Nákazového fondu byla žadatelům vyplacena podpora na ozdravování chovů v celkové částce 787,3 mil Kč. Z tohoto opatření bylo pro selata čerpáno celkem 556,7 mil. Kč a zbytek připadl pro chovy prasnic, prasniček a kanečků.

Průměrné roční CZV jatečných prasat v roce 2015 dosáhly 29,56 Kč/kg ž. hm., jednalo se o meziroční pokles o 11,6 %.

Ve výrobě vepřového masa není ČR dlouhodobě soběstačná a tento ukazatel se každým rokem zhoršuje. Míra soběstačnosti v roce 2015 dosáhla 55,0 % a nacházela se nejenom hluboko pod úrovní průměru EU, ale také pod průměrem třech sousedních zemí, nižší míra soběstačnosti byla pouze na Slovensku. [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 15 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby vepřového masa v letech 2011 - 2015.

Tabulka 15: Bilance výroby a spotřeby vepřového masa

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015
Výroba	tis. t j. hm.	272,50	236,20	241,40	245,90	243,80
Dovoz	tis. t j. hm.	234,7	256,2	249,8	255,7	267,1
Vývoz	tis. t j. hm.	59,80	61,30	67,10	73,00	68,10
Domácí spotřeba	tis. t j. hm.	448,20	433,00	423,80	429,90	443,00
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	42,1	41,3	40,3	40,7	42,9
Soběstačnost	%	60,8	54,5	57	57,2	55

Zdroj: upraveno podle [25]

V ČR činila v roce 2015 spotřeba vepřového masa 42,9 kg na 1 obyvatele, což z celkové spotřeby masa 79,3 kg na osobu za rok činilo přes 54 %. Přičemž tento podíl byl před 40 lety prakticky stejný, kdy se spotřeba vepřového masa v roce 1975 dostala na úroveň 42,3 kg na osobu za rok. ČR patří ve spotřebě vepřového masa k zemím nadprůměrným. Češi mají nejvíce na talíři vepřové maso, které by bylo vhodné vyměnit za drůbeží, králičí nebo rybí.

5.2.3 Drůbež – drůbeží maso, vejce

Drůbeží maso

Drůbeží maso patří mezi „bíle maso“ a některé druhy jsou oprávněně považovány za nízkoenergetické a snadno stravitelné. Ve srovnání s masem jatečným, nazývané též „červené maso“, obsahuje drůbeží maso ve svalovině méně vaziva, z tohoto důvodu je křehké, jemně vláknité a snadno stravitelné. Z nutričního hlediska toto maso má vysoký obsah bílkovin, minerálních látek, esenciálních aminokyselin, vápníku, fosforu a nízký obsah tuků. [5]

Celková produkce jatečné drůbeže v roce 2015 v ČR dosáhla 191,3 tis. t j. hm. Stavy drůbeže v tomto roce činily 22,5 mil. ks, z toho stavy kuřat určených na výkrm činily 12,1 mil. ks, na chov 2,8 mil. ks, stavy slepic 6,3 mil. ks, kohoutů 245,5 tis. ks, krůt 415,7 tis. ks, kachen 589,6 tis. ks a hus 19,5 tis. ks.

Do ČR se v roce 2015 dovezlo celkem 140,0 tis. t j. hm. živé drůbeže (pouze dospělí jedinci) a drůbežího masa. Živá drůbež představovala z celkového dovezeného objemu v přepočtu na hmotnost pouze 4,4 % (tj. 8,1 tis. t ž. hm.). Mezi nejvýznamnější dodavatele živé drůbeže patřilo Německo (14,6 mil. ks o celkové hmotnosti 860,2 t ž. hm.), dále pak Slovensko (4,3 mil. ks o celkové hmotnosti 6,8 tis. t ž. hm.) a Maďarsko (1,9 mil. ks ocelkové hmotnosti 93,7 t ž. hm.).

Dovoz samotného drůbežího masa v roce 2015 do ČR činil 134,8 tis. t j. hm. Mezi nejvýznamnější dodavatele patřilo Polsko (79,1 tis. t j. hm.), následně Brazílie (17,6 tis. t j. hm.), dále Maďarsko (9,4 tis. t j. hm.) a Německo (9,2 tis. t j. hm.). Největší podíl na importovaném drůbežím mase měly droby a dělené maso ze slepic zmrazené (33,6 %), dále droby a dělené maso ze slepic chlazené nebo čerstvé (28 %) a nedělené maso ze slepic chlazené nebo čerstvé (13,5 %).

Z ČR se v roce 2015 vyvezlo celkem 70,0 tis. t j. hm. živé drůbeže (pouze dospělí jedinci) a drůbežího masa. Živá drůbež představovala z celkového exportovaného objemu v přepočtu na hmotnost 50,4 tis. t ž. hm. Mezi nejdůležitější odběratele patřilo Slovensko (59,1 mil. ks

o 11,7 tis. t ž. hm.), následně Rumunsko (28,5 mil. ks o 1,3 tis. t ž. hm.), dále Polsko (26,5 mil. ks o 18,2 tis. t ž. hm.) a nakonec Německo (8,1 mil. ks o 18,3 tis. t ž. hm.).

Vývoz samotného drůbežího masa v roce 2015 do ČR činil 35,4 tis. t j. hm. Největší podíl na exportu z ČR mělo Slovensko (21,9 tis. t j. hm.), Německo (5,7 tis. t j. hm.), Nizozemsko (3,0 tis. t j. hm.) a nakonec Maďarsko (1,9 tis. t j. hm.).

Z dotačního programu „Podpora vybraných činností zaměřených na ozdravování chovů drůbeže zvýšením biologické bezpečnosti“ byla v roce 2015 vyplacena podpora ve výši 440,3 mil. Kč.

Průměrné roční CZV jatečných kuřat v roce 2015 dosáhly 23,73 Kč/kg ž. hm., kachen 29,32 Kč/kg ž. hm., krůt 39,38 Kč/kg ž. hm. a kuchaných kuřat 45,15 Kč/kg. [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 16 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby drůbežího masa v letech 2011 - 2015.

Tabulka 16: Bilance výroby a spotřeby drůbežího masa

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015
Výroba	tis. t j. hm.	170,10	184,60	176,60	188,10	191,30
Dovoz	tis. t j. hm.	104,9	117,8	114,2	117,9	140
Vývoz	tis. t j. hm.	62,30	62,80	67,50	67,10	70,00
Domácí spotřeba	tis. t j. hm.	216,10	238,00	223,60	239,20	261,70
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	24,5	25,2	24,3	24,9	26
Soběstačnost	%	78,7	77,6	79	78,6	73,1

Zdroj: upraveno podle [25]

Spotřeba drůbežího masa v posledních několika letech víceméně stagnuje. Výkyvy průměrné roční spotřeby se pohybuje okolo deseti dkg. V ČR byla v roce 2015 spotřeba drůbežího masa 26,0 kg na 1 obyvatele, což z celkové spotřeby masa 79,3 kg na osobu za rok činilo jenom 33 %. Přičemž tento podíl byl před 40 lety na úrovni kolem 12 %, kdy se spotřeba drůbežího masa v roce 1975 dostala na úroveň 9,6 kg na osobu za rok. Důvodem pro současně poměrně vysokou spotřebu je i navzdory nárůstu cen drůbežího masa velká obliba tohoto druhu masa na tuzemském trhu. Dosud zůstává tento typ masa nejlevnějším na trhu.

Vejce

Vejce patří mezi nejlevnější, dobře stravitelnou živočišnou bílkovinu s vysokým obsahem minerálních látek, vitamínů a nenasycených mastných kyselin. Všechny tyto látky mají pozitivní vliv na lidský organismus. Kromě přímé spotřeby vajec jako potraviny, se vejce (vaječná hmota, žloutek, bílek) využívají jako surovina v různých odvětvích potravinářského

(cukrářství, pekařství, výroba trvanlivého pečiva, masných výrobků, těstovin, aj.) i nepotravinářského průmyslu (farmaceutický, kožedělný, chemický, textilní, sklářský, fotografický aj.). Neméně významné je využití vajec ve veterinární i humánní medicíně. [37]

V ČR bylo v roce 2015 celkem vyprodukováno 142,9 tis. t vajec násadových a neumístěných do líhní spolu s vejci konzumními (tj. 2 485,7 mil. ks). Průměrná roční užitkovost nosnic v podnikové výrobě zemědělské sektoru dosáhla výše 301,1 ks/nosnici/rok. U nosnic v domácích hospodářstvích dosáhla užitkovost 195 ks/nosnici/rok.

Dovoz vajec a vaječných hmot v roce 2015 činil celkem 44,8 tis. t, z toho v přepočtu 10,8 tis. t vaječných hmot a 593,4 mil. ks vajec (tj. 33,9 tis. t). Mezi nejvýznamnější dodavatele vajec a vaječných hmot patřilo tradičně Polsko (17,2 tis. t vajec slepičích konzumních, 3,4 tis. t vajec konzumních pocházejících od ostatní domácí drůbeže, 66,9 t vajec násadových, 20,7 tis. t skořápkových vajec a 5,4 tis. t vaječných hmot), dále Slovensko (2,7 tis. t slepičích vajec konzumních, 247,9 t ostatních drůbežích vajec konzumních, 2,5 tis. t vajec násadových slepičích, 5,5 tis. t skořápkových vajec a 461,5 t vaječných hmot). Na importu skořápkových vajec a vaječných hmot se nejvýznamněji podílelo Lotyšsko (6,5 tis. t), Německo (3,1 tis. t), Nizozemsko (1,0 tis. t), Francie (0,7 tis. t), Dánsko (0,4 tis. t), Itálie (0,3 tis. t), Litva (0,3 tis. t) a nakonec Španělsko (0,2 tis. t).

Vývoz vajec a vaječných hmot v roce 2015 činil celkem 20,5 tis. t, z toho v přepočtu 17,9 tis. t vajec ve skořápce a 2,6 tis. t vaječných hmot. První destinací pro vývoz vajec a vaječných hmot z ČR v roce 2015 bylo Slovensko, dále pak Rusko, Polsko, Maďarsko, Ukrajina, Rakousko, Nizozemsko a Spojené království.

Průměrné roční CZV tříděných vajec v roce 2015 dosáhly 1,88 Kč/ks, jednalo se o meziroční nárůst o 0,04 Kč. [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 17 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby vajec v letech 2011 - 2015.

Tabulka 17: Bilance výroby a spotřeby vajec

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015
Výroba	tis. t	142,70	131,60	141,90	147,20	142,90
Dovoz	tis. t	40,3	39,7	33,7	38,5	44,8
Vývoz	tis. t	20,20	16,50	22,40	18,90	20,50
Domácí spotřeba	tis. t	162,80	154,80	153,20	166,80	167,20
Spotřeba na 1 osobu/rok	ks	254	245	240	242	259
Soběstačnost	%	87,7	85	92,6	88,2	85,5

Zdroj: upraveno podle [25]

Spotřeba vajec v posledních několika letech víceméně stagnuje. Spotřeba konzumních vajec na obyvatele dosáhla v roce 2015 hodnoty 256 ks/obyv./rok.

5.2.4 Ovce, kozy – skopové maso

Skopové maso je vynikajícím zdrojem mnoha nezbytných živin a podstatnou měrou přispívá k vybalancování zdravé výživy. Jedná se o takový druh masa, který patří mezi nejhodnotnější zdroje snadno vstřebatelného železa. Dále je toto maso důležitým zdrojem proteinů, vitamínů skupiny B, zinku a minerálních látek. I velmi malé množství tohoto masa poskytuje mnoho potřebných živin. Avšak jeho energetická hodnota je v poměru k množství obsažených proteinů poměrně nízká. [32]

Produkce skopového masa se od roku 2005 neustále zvyšuje především díky zvyšujícím se stavům těchto druhů zvířat. Kromě toho měla vliv na nárůst produkce v minulých letech také rostoucí poptávka po tomto druhu masa, která je však stále pouze doplňkovým masem na tuzemském trhu. V roce 2015 se v ČR vyrobilo celkem 3,55 tis. t j. hm. Zpravidla jde pouze o tradiční sváteční spotřebu a spotřeba je v průběhu roku trvale na nízké úrovni v porovnání s ostatními druhy masa. Počty zvířat stoupají především díky vyšší poptávce po tomto mase, ale také rovněž díky vyšší spotřebě a poptávce po mléčných výrobcích, které jsou zásluhou propagace správné výživy více žádané na tuzemském trhu. V příštích letech se předpokládá pokračování tohoto trendu, a to jak u masa, tak také u mléčných výrobků těchto druhů zvířat. Příčinnou tohoto stavu jsou měnící se stravovací návyky v posledních letech a navrácení se k potravinám a výrobků konzumovaných v minulosti.

Dovoz skopového masa vč. živých zvířat v roce 2015 činil celkem 0,46 tis. t j. hm. Dovoz se realizoval prakticky výhradně v mase. Mezi nejvýznamnějšího dodavatele skopového masa patřil tradičně Nový Zéland, ze kterého pocházela více než třetina dovezeného množství. Dalšími dodavateli bylo Německo, Španělsko, Spojené království, Nizozemsko, Belgie a Irsko. Zbytek dovozu skopového masa zajistilo 12 zemí z Evropy i ze zámoří. Dovoz živých ovcí, obdobně jako zahraniční obchod s živými kozami, se jako obvykle pohyboval okolo nuly.

Vývoz skopového masa vč. živých zvířat v roce 2015 činil celkem 0,20 tis. t j. hm. Největší podíl na celkovém vývozu měl nárůst vývozu živých ovcí, který v roce 2015 dosáhl 3 560 ks. Tato položka představovala v přepočtu více než čtvrtinu celkového vývozu komodity. Největší počet kusů zamířil do Rakouska a Maďarska. Mezi další destinace patřilo Německo a Rusko. Vývoz skopového masa činil 0,14 tis. t a mezi nejvýznamnější odběratele

této komodity patřilo Německo, kam zamířilo 56,6 % exportovaného množství skopového masa a Slovensko s podílem 29,4 %.

Chovatelé ovcí a koz mohli v roce 2015 využít podpory prostřednictvím dobrovolných podpor vázaných na produkci i v rámci systému přechodných vnitrostátních podpor. Pro rok 2015 byla stanovena platba ve výši 3 670,30 Kč/VDJ na chov bahnice nebo chov kozy jako platba na citlivou komoditu. Sazba přechodné vnitrostátní podpory na chov přežvýkavců se rovnala 101,63 Kč/VDJ a sazba přechodné vnitrostátní podpory cílená na chov koz a ovcí činila celkem 61,17 Kč/VDJ.

Průměrné roční CZV skopového a kozího masa v roce 2015 dosáhly 206,91 Kč/ks. [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 18 uvedeny informace o bilanci výroby a spotřeby skopového a kozího masa v letech 2011 - 2015.

Tabulka 18: Bilance výroby a spotřeby skopového a kozího masa

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015
Výroba	tis. t j. hm.	2,38	3,00	3,32	3,49	3,55
Dovoz	tis. t j. hm.	0,34	0,36	0,39	0,34	0,46
Vývoz	tis. t j. hm.	0,08	0,08	0,10	0,18	0,20
Domácí spotřeba	tis. t j. hm.	2,64	3,28	3,61	3,65	3,81
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
Soběstačnost	%	90,2	91,5	92	95,6	93,2

Zdroj: upraveno podle [25]

Spotřeba skopového a hovězího masa se v průběhu let drží stále na nízké úrovni oproti ostatním druhům masa. V ČR byla v roce 2015 spotřeba skopového a kozího masa 0,4 kg na 1 obyvatele, což z celkové spotřeba masa 79,3 kg na osobu za rok činilo pouze 0,5 %. Spotřeba tohoto druhu masa se začala sledovat až od roku 2000, nicméně už od tohoto roku se spotřeba skopového a kozího masa trvale drží na stejné nízké úrovni.

5.2.5 Rybářství

Ryby ať sladkovodní či mořské přestavují v potravinové politice mnoha států významnou položku. Jsou zdrojem nutričně významných bílkovin, vitamínů, lipidů a minerálních složek. Mezi hlavní složky rybího masa patří voda (50 – 83 %), bílkoviny (15 – 20 %) a tuky (1 – 35 %). Z rybího masa dále můžeme získat i další velice důležité látky, zejména nenasycené mastné kyseliny (omega – 3). Preventivně působí proti onemocnění srdce, prospívají cévní soustavě a snižují hladinu cholesterolu v krvi. Lidské tělo si totiž není

schopno tyto kyseliny samo vytvořit. Zvýšená konzumace ryb představuje jednu z možností, jak si lidé mohou zlepšit svůj zdravotní stav. [20]

Produkce tržních ryb v ČR v roce 2015 činila celkem 20,2 tis. t. Z rybníků se celkem vylovilo 19,6 tis. t ryb, ze speciálních zařízení (zejména pstruhařství) se získalo 594 t a z přehrad bylo vyloveno celkem 36 t ryb. V druhovém zastoupení tržních ryb jako tradičně v roce 2015 dominoval kapr. V roce 2015 se vylovilo celkem 17,9 tis. t kaprů a na celkovém objemu lovených ryb se podílel 88 %, dále pak býložravé ryby zaujímaly 4 %, lososovité ryby 3 % a výlov dravé ryby a lína představoval více než 1 % z celkového výlovu. Výlov ryb na udici činil celkem 3,8 tis. t ž. hm. Největší podíl na něm měl kapr ze 79 % (3,0 tis. t ž. hm.), dále pak cejn velký, sumec a štika (0,4 tis. t ž. hm.).

Dovoz živých ryb na tuzemský trh v roce 2015 činil 9 154 t. Český trh trvale upřednostňuje dodávky ve formě živých ryb, které v předešlých třech letech tvořily 42 – 47 % produkce získané chovem. Podíl zpracovaných ryb určených na výrobky dosahoval z celkového objemu vyprodukovaných sladkovodních tržních ryb pouhých 10 – 12 %. Nejvíce se v roce 2015 na tuzemský trh dovezli živí a zmrazení pstruzi v celkové výši 2 147 t z Itálie, Slovenska, Turecka a Španělska, dále pak živí kapři ve výši 1 228 t z Maďarska a Chorvatska.

Vývoz živých ryb z ČR v roce 2015 dosáhl 9,9 tis. t ž. hm. Hodnota vývozu činila 598,6 mil. Kč. Z ČR se exportuje především živý kapr a v roce 2015 se vyvážel nejvíce do Polska (s podílem 39 %), dále pak do Německa (s 29 % podílem), a následně na Slovensko (s 12 % podílem). Mezi další odběratele patřilo Rakousko spolu s Francií. Do všech uvedených zemí se v roce 2015 zvýšil vývoz kromě Francie. Mnohem méně významný byl export kapra čerstvého či chlazeného, který jako obvykle putoval do Německa (45 %), Rakouska (17 %) a prvně do Polska (21 %), ke zvýšení došlo u exportu na Slovensko (11 %). Kapr zmrazený se vyvážel především na Slovensko (72 %) a do Německa (28 %).

V ČR je produkční rybářství podporováno z národních zdrojů a také ze zdrojů EU. Mezi podpory patří Národní resortní podpory poskytované v rámci dotačních programů stanovených v „Zásadách“ na základě zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, které se týkají sladkovodního rybolovu a akvakultury. V rámci této podpory byly v roce 2015 vyplaceny podpory ve výši 84,9 mil. Kč. Dalším druhem podpory, kterou mohli rybáři využít, byl Operační program Rybářství 2014 – 2020 zaměřený na akvakulturu, investování do konkurenceschopnosti tradiční akvakultury a na investování do recirkulačních zařízení. Na

celé programové období bylo z ENRF pro ČR vyčleněno celkem 31,11 mil. € a ze státního rozpočtu částka ve výši 37,9 mil. €. [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 19 uvedeny informace o produkci ryb z rybníků a dalších rybochovných zařízení v letech 2011 - 2015.

Tabulka 19: Produkce ryb z rybníků a dalších rybochovných zařízení

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015
Produkce	t	21 010	20 763	19 358	20 135	20 200
Dovoz	t	647	540	827	691	1 775
Vývoz	t	8 910	8 568	8 385	8 490	9 886
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	5,4	5,7	5,3	5,4	5,5

Zdroj: upraveno podle [20]

Podle odborníků na lidskou výživu by každý člověk měl za rok spotřebovat okolo 17 kg ryb. Přičemž průměrná roční spotřeby ryb připadající na jednoho obyvatele zeměkoule dosahuje 16 kg a pro obyvatele EU dosahuje roční spotřeba pouze 11 kg. V ČR je spotřeba ryb mnohem nižší, protože dlouhodobě stagnuje na necelých 6 kg.

5.2.6 Včelařství

Med je považován za ceněný a uznávaný lék po celém světě už po několik tisíc let. Jde o koncentrovaný extrakt z rostlin a květů. Základ medu představují cukry, a to zejména tzv. jednoduché, glukóza, fruktóza a sacharóza. Pro náš organismus jsou snadno zpracovatelné a s rychlým uvolňováním do krve účinkují jako bezprostřední zdroj energie. Med je také zdrojem bílkovin, vitaminů, minerálů (vápník, hořčík, draslík, fosfor atd.). Med se považuje za jedno z nejsilnějších přírodních antibiotik především pro svoji schopnost ničit bakterie. Jeho pravidelným užíváním můžou lidé předcházet onemocněním, protože med je účinná prevence nachlazení, zánětů průdušek, angín a horních cest dýchacích apod. [50]

Produkce medu v roce 2015 dosáhla 9,2 tis. t, což bylo nejvíce od rekordního roku 2011. Více jak tři čtvrtiny z celkového objemu medu bylo v ČR nabízeno spotřebitelům prostřednictvím „prodej ze dvora“, který byl umožněn pomocí novely veterinárního zákona. V menší míře je med také vykupován výkupními organizacemi, které jej pak dále balí a exportují nebo dodávají do obchodní sítě. V roce 2015 bylo takto vykoupeno celkem 0,72 tis. t medu, což tvoří skoro 8 % podíl z celkové snůšky medu.

Do ČR se v roce 2015 dovezl med z Ukrajiny (1,1 tis. t), dále pak z Číny (598,8 t), Uruguaye (396,8 t) a z Chile (227,2 t). Mezi největší a obvyklé dodavatele medu z EU patřilo Německo, Slovensko a Španělsko. V roce 2015 byla průměrná dovozní cena medu

80,73 Kč/kg. Z Německa se dovážel nejdražší med (136,83 Kč/kg) a ze Španělska (123,35 Kč/kg). Cena medu se v daném roce zvýšila u importu z Chile na 105,42 Kč/kg.

Z ČR se v roce 2015 vyvezl med do Francie (423,4 t), Slovenska (364,1 t), Německa (263,5 t) a Velké Británie (68,1 t). V roce 2015 dosáhla průměrná vývozní cena medu výše 100,54 Kč/kg. Cena vyvezeného medu do Německa činila 117,50 Kč/kg, kdežto do Francie dosáhla podprůměrných 81,43 Kč/kg.

Včelařství se v ČR dlouhodobě podporuje jak pomocí národních podpor, tak i prostřednictvím zdrojů EU formou tříletých včelařských programů. V roce 2015 byla znovu poskytnuta dotace chovatelům včel směřovaná na zabezpečení opylování zemědělských hmyzosnubných rostlin. Na základě této podpory bylo na 592,4 tis. včelstev vyplaceno 79,8 mil. Kč, což tvořilo skutečně poukázanou subvenci na včelstvo ve výši 126 Kč.

V roce 2015 byl schválen EU tříletý Český včelařský program na období 2014 – 2016, z kterého byly financovány dotace z 50 % z prostředků EU, tak i z 50 % z národního rozpočtu ČR. Cílem tohoto programu je zajištění stavů včelstev pro dostatečné opylení zemědělských kultur planě rostoucích rostlin a zvýšení počtu včelařských provozů s počtem včelstev nad 20 a profesionálních včelařů s více jak 150 včelstev. Dotace byla pro rok 2015 stanovena ve výši 64,7 mil. Kč. [25]

Pro přehlednost jsou v následující tabulce č. 20 uvedeny informace o produkci medu, jeho vývoz a dovoz a také spotřeba medu na osobu za rok.

Tabulka 20: Produkce medu a zahraniční obchod

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015
Produkce medu	t	11 301	7 331	8 063	7 163	9 209
Dovoz	t	1 777	1 946	2 086	2 544	-
Vývoz	t	2 270	1 583	1 526	1 184	-
Spotřeba na 1 osobu/rok	kg	0,8	0,7	0,7	0,7	1

Zdroj: upraveno podle [21]

Z dlouhodobého hlediska má spotřeba medu trvalý stav. Tato situace není dobrá jak pro včelaře, tak i pro konečného spotřebitele, který nevyužívá všechny pozitivní účinky tohoto vynikajícího přírodního produktu. Ke zvýšení spotřeby medu má přispět nejenom tradiční balení medu, ale i větší výběr výrobků, které obsahují med, jako např. směsi ovce s medem, pekárenské výrobky (perníčky a ostatní pečivo), masné výrobky (paštiky, šunky) a různé druhy medoviny.

6 MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ SPOTŘEBY VYBRANÝCH DRUHŮ POTRAVIN

Na úrovni EU nejsou v současné době k dispozici žádné harmonizované údaje, které by zachycovaly spotřebu potravin v jednotlivých zemích. Od roku 2012 probíhá sběr dat o spotřebě potravin již na individuální úrovni dílčích členských států. Podle plánu by měl být sběr dat ukončen v roce 2017. Standardizovaná data o spotřebě potravin by měla být užitečná při zavádění nové legislativy upravující bezpečnost potravin. Prostřednictvím těchto dat dojde k provádění, plánování a hodnocení preventivních aktivit orientovaných na potlačení civilizačních zdravotních epidemií (např. obezity, nadváhy či diabetes). Informace o tom co jíme, může poskytnout základnu pro zdravotní politiku se záměrem zmenšit rostoucí náklady na hospitalizaci při léčbě civilizačních chorob.

I přesto, že na úrovni EU neexistuje žádná legislativa týkající se národního sběru dat o spotřebě potravin, tak v mnoha evropských zemích se provádí národní průzkumy stravování, které přináší cenné informace pro využití v národní politice a mají klíčové postavení v dohledu nad výživou. Národní data o spotřebě potravin však není možné přímo srovnávat vzhledem k rozdílnosti metodik používaných v rámci EU. [46]

Pro mezinárodní srovnání spotřeby vybraných druhů potravin jsem čerpala data z tiskové konference ředitele odboru zemědělství, lesnictví a životního prostředí Ing. Jiřího Hrbka, která nesla název Spotřeba potravin.

Statistické zkoumání se týká evropských států, ze kterých jsem si vybrala Českou republiku, Německo, Rakousko, Slovensko a Polsko. I přesto, že všechny tyto státy sousedí s ČR, budou jejich výsledky jistě velice rozdílné a zajímavé. Sledovanými a porovnávanými potravinami je ovoce, zelenina, mléko a mléčné výroby, vejce, maso celkem, vepřové maso a sladkovodní ryby. Data jsou měřená v letech od roku 2007 do roku 2011.

Pro zachycení vývoje spotřeby potravin v USA jsem čerpala data ze statistických databází The United States Department of Agriculture, které zachycují vývoj vybraných druhů potravin od roku 2000 do roku 2014.

6.1 Porovnání spotřeby ovoce

Ve vybraných státech EU

Na následujícím obrázku č. 6 je vidět spotřeba ovoce ve vybraných zemích, která v průběhu pěti let ve všech zemích kolísá. Na první pohled je patrné, že Rakousko patří mezi největší spotřebitele ovoce, v roce 2011 se dostává na 145,6 kg/osobu/rok. ČR je druhým největším spotřebitelem ovoce, ačkoliv její průměrná spotřeba se v tentýž rok pohybuje téměř na polovině rakouské spotřeby (79,4 kg/osobu/rok). Průměrná spotřeba Německa je 80 kg/osobu/rok a Slovenska dosahuje 60,8 kg/osobu/rok. Nejnižší průměrná spotřeba je patrná v Polsku s 54,4 kg/osobu/rok.

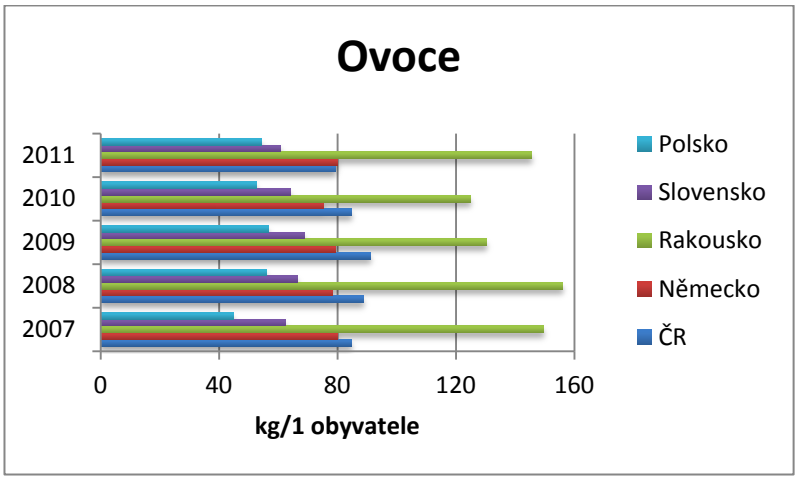

Obrázek 6: Graf - spotřeba ovoce ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011

Zdroj: upraveno podle [30]

V USA

V následující tabulce č. 21 je zachycen vývoj spotřeby ovoce v USA v průběhu osmi let od roku 2007 do roku 2014. Z tabulky je patrné, že spotřeba ovoce v dané zemi každým rokem kolísá. Od roku 2011 však celková spotřeba začíná mírně stoupat a od roku 2013 už přesahuje hodnotu 87 kg na osobu za rok. V USA průměrná konzumace ovoce každým rokem přesahuje 83 kg/osobu/rok, v tomto ohledu je na tom USA lépe než ČR. Největší podíl na spotřebě mají citrusové plody, dále pak jablka, hrozny a ostatní ovoce.

Tabulka 21: Spotřeba ovoce v USA

Skupina potravin	MJ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ovoce	kg/osobu/rok	86,2	84,8	83,5	83,7	81,2	84,2	87,6	87,3

Zdroj: upraveno podle[49]

6.2 Porovnání spotřeby zeleniny

Ve vybraných státech EU

Další analyzovanou potravinou je zelenina. Z obrázku č. 7 je zřejmé, že v této komoditě výrazně vyniká Polsko se svou průměrnou spotřebou, která v roce 2011 dosáhla 129,3 kg/osobu/rok. Na druhém místě je Rakousko, kde spotřeba ve stejném roce dosáhla 109,3 kg/osobu/rok. Dále je Slovensko se spotřebou 93,3 kg/osobu/rok a Německo se spotřebou 93,3 kg/osobu/rok v posledním roce. Nejnižší spotřeba zeleniny bývá měřena v ČR, v roce 2011 spotřeba činila 85,4 kg/osobu/rok.

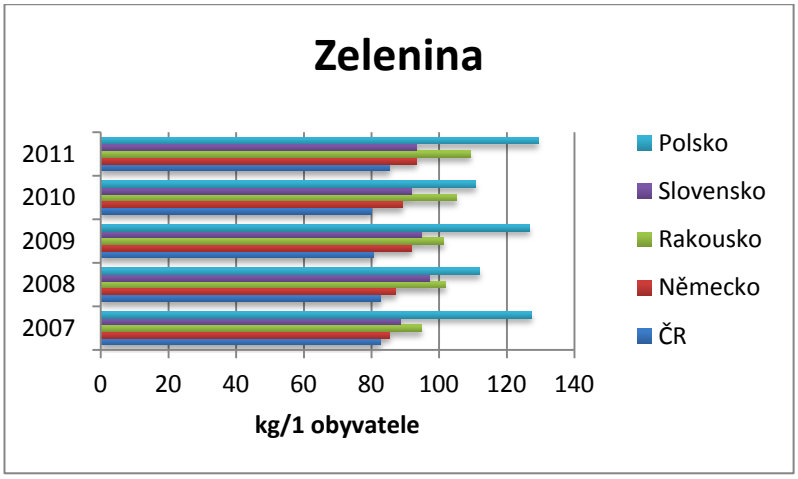

Obrázek 7: Graf - spotřeba zeleniny ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011

Zdroj: upraveno podle [30]

V USA

V následující tabulce č. 22 je vidět vývoj spotřeby zeleniny, která se každým rokem mění. Na jednoho občana Spojených států připadá konzumace v roční výši přesahující 109 kg. Tato spotřeba vysoce převyšuje celkovou spotřebu zeleniny v ČR, a to každým rokem v průměru o 30 kg. Na této spotřebě mají z největší části podíl rajčata, následně brambory smažené a ostatní, hlávkový salát a ostatní zelenina.

Tabulka 22: Spotřeba zeleniny v USA

Skupina potravin	MJ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zelenina	kg/osobu/rok	115,5	112,3	111,7	113,7	109,2	111,3	108,9	109,4

Zdroj: upraveno podle [49]

6.3 Porovnání spotřeby mléka a mléčných výrobků

Ve vybraných státech EU

Dle níže uvedeného obrázku č. 8 má ve spotřebě mléka a mléčných výrobků vedoucí pozici Německo s průměrnou spotřebou, která v roce 2011 dosáhla 256,5 kg/osobu/rok. ČR se ve spotřebě mléka a mléčných výrobků vyskytuje v každém roce na druhém místě kromě roku 2011, kde jej předstihlo Rakousko se spotřebou dosahující 238,5 kg/osobu/rok. Na dalším místě je pak Polsko, ve kterém se spotřeba mléka a mléčných výrobků od roku 2008 konstantě zvyšuje až do roku 2011, kdy spotřeba činila 199,5 kg/osobu/rok. Nejnižší průměrnou spotřebu uvádí Slovensko, kde spotřeba v posledním roce činila 132 kg/osobu/rok, což je téměř o polovinu nižší spotřeba v porovnání s Německem.

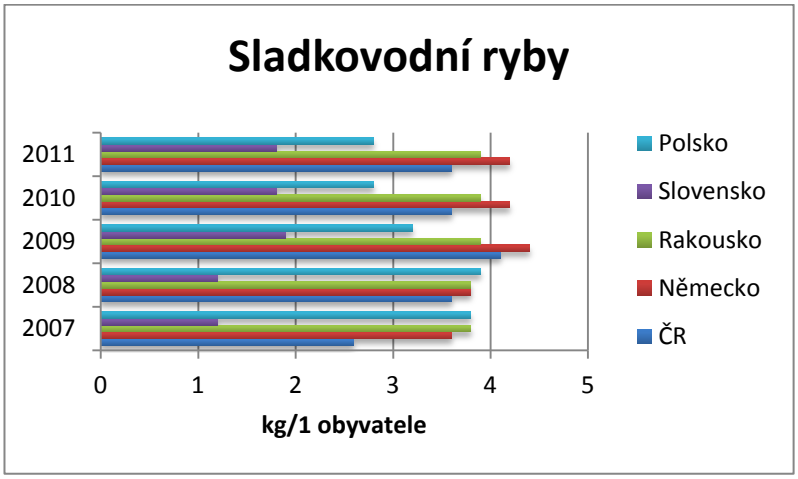

Obrázek 8: Graf – spotřeba mléka ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011

Zdroj: upraveno podle [30]

V USA

Spotřeba mléčných výrobků v USA dle níže uvedené tabulky č. 23 od roku 2007 do roku 2014 klesla o více jak 8 kg na osobu za rok. V USA je průměrná roční konzumace mléčných výrobků vyšší jak 96 kg/osoba. Toto číslo zahrnuje celkovou spotřebu mléka a smetany, sýrů a zmrazených mléčných výrobků.

Tabulka 23: Spotřeba mléčných výrobků v USA

Skupina potravin	MJ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mléčné výrobky	kg/osobu/rok	104,6	103,4	103,6	103,6	102,1	101,2	99,0	96,4

Zdroj: upraveno podle [49]

6.4 Porovnání spotřeby vajec

Ve vybraných zemích EU

Nyní se dostáváme ke sledování spotřeby vajec, kterou máme na obrázku č. 9. Z těchto pěti zemí žádná země nedominuje v této spotřebě, protože v každém roce má v konzumaci vajec vedoucí pozici buď Slovensko, Česká republika či Rakousko. Pokud se zaměříme pouze na rok 2011, tak v tomto roce se na prvním místě umístila Česká republika s průměrnou spotřebou 14,2 kg/osobu/rok. Na místě druhém pak bylo Rakousko s průměrnou spotřebou 13,8 kg/osobu/rok. Dále Slovensko, kde průměrná spotřeba činila 12,3 kg/osobu/rok. Na posledních příčkách se v těsné blízkosti umístily Německo a Polsko (9,4 kg/osobu/rok).

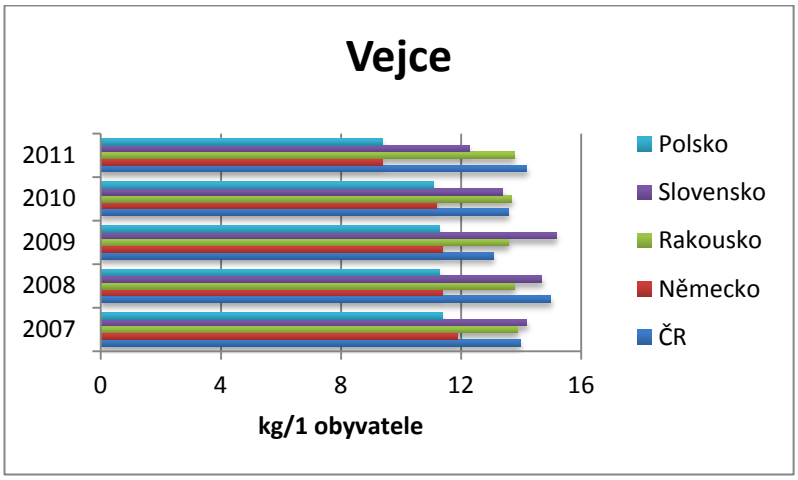

Obrázek 9: Graf - spotřeba vajec ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011

Zdroj: upraveno podle [30]

V USA

Z tabulky č. 24 je patrné, že trend spotřeby vajec je v USA víceméně stabilní, od prvního roku sledování došlo k mírnému nárůstu, ale průběžná spotřeba se drží stále kolem 13,6 – 14,2 kg/osobu/rok. ČR je na tom s celkovou roční konzumací vajec podobně jako obyvatelé USA, jelikož v posledních letech se naše spotřeba pohybuje také okolo 13 kg/osobu/rok.

Tabulka 24: Spotřeba vajec v USA

Skupina potravin	MJ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Vejce	kg/osobu/rok	13,6	13,4	13,4	13,4	13,2	13,5	13,7	14,2

Zdroj: upraveno podle [49]

6.5 Porovnání spotřeby masa

Ve vybraných státech EU

Z obrázku č. 10 je patrné, že každým rokem je spotřeba masa ve sledovaných zemích prakticky konstantní. Ve spotřebě masa dominuje Rakousko, avšak tato spotřeba má od roku 2007 klesající tendenci až do roku 2011, kdy dosáhla hodnoty 105,3 kg/osobu/rok. V roce 2011 v Německu činila průměrná spotřeba masa 85,9 kg/osobu/rok, v ČR pak průměrná spotřeba dosáhla 78,6 kg/osobu/rok a v Polsku 76,9 kg/osobu/rok. V průběhu pěti let vykazuje nejnižší průměrnou spotřebu masa Slovensko, a to v roce 2011 se spotřebou 59,1 kg/osobu/rok.

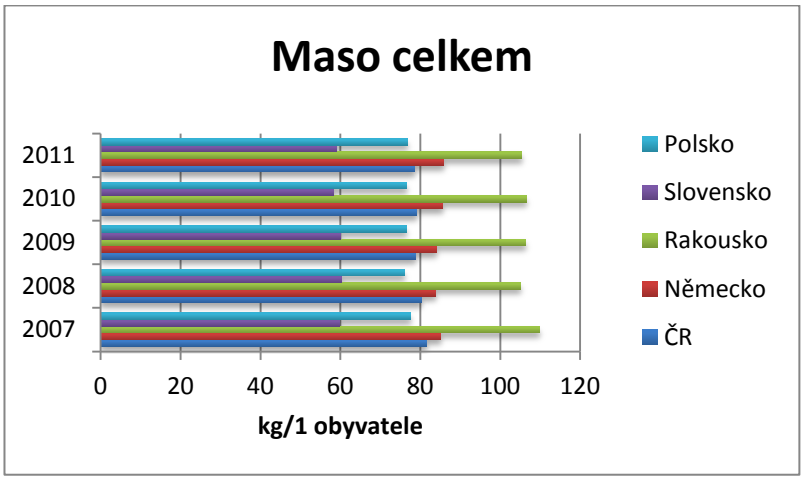

Obrázek 10: Graf - spotřeba masa ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011

Zdroj: upraveno podle [30]

V USA

Z následující tabulky č. 25 je zřejmé, že spotřeba masa má stoupající průběh. Celková konzumace masa dosáhla v USA v letech 2007 – 2014 průměrně za rok necelých 118 kg/osobu. V přepočtu toto množství znamená, že průměrná denní spotřeba dosáhla 323 g/osoba/den. To je o 40 kg masa více, než ročně zkonzumuje jeden obyvatel ČR. Na první pozici se v amerických domácnostech konzumuje hovězí maso, dále pak maso drůbeží, vepřové, ryby a jiné druhy masa.

Tabulka 25: Spotřeba masa v USA

Skupina potravin	MJ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Maso celkem	kg/osobu/rok	113,6	114,5	113,9	115,1	117,7	119,0	121,8	125,4

Zdroj: upraveno podle [49]

6.6 Porovnání spotřeby vepřového masa

Ve vybraných státech EU

Na následujícím obrázku č. 11 je vidět spotřeba vepřového masa ve vybraných zemích, která v průběhu pěti let ve všech zemích kolísá. Ve spotřebě vepřového masa opět vyniká Rakousko, kdy v roce 2011 dosáhla hodnoty 67,8 kg/osobu/rok. V roce 2011 byla průměrná spotřeba v Německu 53,4 kg/osobu/rok, dále pak v Polsku 51,6 kg/osobu/rok a v ČR 42,1 kg/osobu/rok. Nejmenším spotřebitelem vepřového masa je Slovensko, které bylo se svou průměrnou spotřebou v roce 2011 na polovině rakouské spotřeby (34,7 kg/osobu/rok).

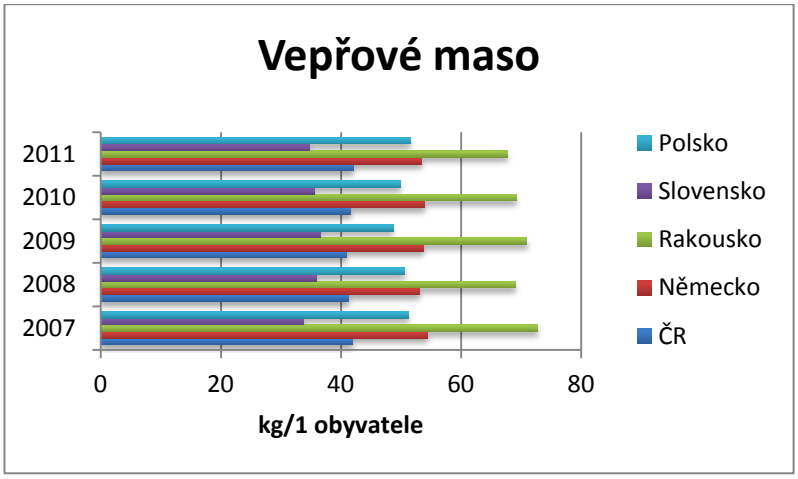

Obrázek 11: Graf - spotřeba vepřového masa ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011

Zdroj: upraveno podle [30]

V USA

V tabulce č. 26 můžeme vidět, že spotřeba vepřového masa se v USA v průběhu osmi let mírně zvýšila, v současné době se pohybuje kolem 29 kg/osobu/rok. Vepřové maso tak tvoří pouze čtvrtinu z celkové spotřeby masa, kde dominuje spotřeba masa hovězího. Obyvatelé USA v průběhu roku zkonzumují o 10 kg méně vepřového masa než Češi.

Tabulka 26: Spotřeba vepřového masa v USA

Skupina potravin	MJ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Vepřové maso	kg/osobu/rok	26,8	27,0	26,4	26,4	27,6	29,0	28,6	29,4

Zdroj: upraveno podle [49]

6.7 Porovnání spotřeba sladkovodních ryb

Ve vybraných zemích USA

Z obrázku č. 12 je patrné, že spotřeba sladkovodních ryb ve všech sledovaných zemích v průběhu pěti let rostla. Jednoznačně nejmenším konzumentem sladkovodních ryb je Slovensko, jehož průměrná spotřeba dosahuje v každém roce nejnižších hodnot a mnohdy se neblíží ani polovičním hodnotám v porovnání s jakoukoli jinou sledovanou zemí. Avšak určit zemi, která by ve spotřebě sladkovodních ryb vynikala, není možné, protože každým rokem je to jinak. Pokud se zaměříme pouze na rok 2011, tak v tomto roce se svou průměrnou spotřebou dominovalo Německo (4,2 kg/osobu/rok). Dále pak Rakousko (3,9 kg/osobu/rok), Česká republika (3,6 kg/osobu/rok) a Polsko, ve kterém má oproti ostatním sledovaným zemím spotřeba sladkovodních ryb od roku 2007 do roku 2011 klesající průběh. V roce 2011 činila průměrná spotřeba sladkovodních ryb 2,8 kg/osobu/rok.

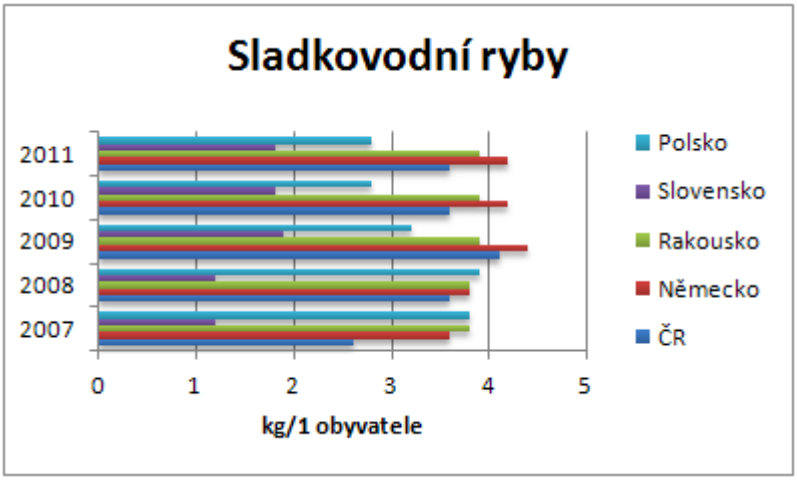

Obrázek 12: Graf - spotřeba ryb ve vybraných zemích v letech 2007 – 2011

Zdroj: upraveno podle [30]

V USA

V následující tabulce č. 27 je zachycen vývoj spotřeby ryb a měkkýšů v USA, který má každým rokem rostoucí tendenci. I přesto jsou však na tom s konzumací ryb občané USA špatně. Průměrná roční konzumace ryb v letech 2007 – 2014 dosáhla pouze 6,3 kg/osoba/den. Přitom optimální příjem ryb za rok by měl činit alespoň kolem 20 kg na osobu.

Tabulka 27: Spotřeba ryb v USA

Skupina potravin	MJ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ryby a měkkýši	kg/osobu/rok	6,0	5,9	5,9	6,2	6,6	6,6	6,6	6,8

Zdroj: upraveno podle [49]

ZÁVĚR

Cílem práce bylo analyzovat množství spotřeby potravinářských produktů vč. velikosti dovozů a vývozů v rámci České republiky. Následně zachytit problematiku potravinové soběstačnosti v České republice. Dále porovnat velikost spotřeby vybraných druhů potravin v jednotlivých státech: České republice, Slovensku, Rakousku, Německu a Polsku a analyzovat vývoj spotřeby vybraných druhů potravin v USA.

Spotřeba potravin se v České republice trvale zvyšuje. V roce 2015 připadlo na jednoho obyvatele průměrně 771 kg jídla a 250 litrů minerálních vod a nealkoholických nápojů. Na osobu a den tak vychází v průměru 2,11 kg jídla. Příčinnou utrácení za potraviny byly i makroekonomické faktory: přírůstek zaměstnanosti o 1,4 %, zvýšení průměrné nominální mzdy o 2,7 % a nízká míra inflace (+ 0,3%).

Potravinová soběstačnost v České republice dlouhodobě klesá, pokles se zrychlil po vstupu země do EU. Z rostlinných komodit je Česká republika soběstačná v produkci obilovin, cukru a řepky olejné. Naopak nejnižších hodnot, z hlediska míry soběstačnosti u rostlinných komodit, dosahuje zelenina s pouhými 36 %, kterou se Češi naučili jíst celoročně, tedy i v době, kdy ji v tuzemsku není možné vypěstovat. Ze živočišných komodit je Česká republika soběstačná ve výrobě mléka a hovězího masa. Naopak nejhorší situace, z hlediska míry soběstačnosti u živočišných komodit, je u vepřového masa, kdy se zhruba 40 kg na osobu a rok představuje přibližně polovinu tuzemské spotřeby masa. A to ještě před rokem 2000 byla Česká republika ve vepřovém mase soběstačná téměř ze sta procent.

Spotřeba vybraných potravin byla zkoumána v období od roku 2011 do roku 2015. Celková spotřeba potravin na obyvatele se v roce 2015 meziročně zvýšila celkem o 12 kg. Na meziročním zvýšení celkové spotřeby potravin se přitom podílela většina kalkulovaných skupin potravin.

Z rostlinných komodit se v daném roce zvýšila spotřeba obilovin o 2,7 kg a dosáhla 143,5 kg/obyv. Spotřebovalo se více cukru (+1,9 kg, 33 kg/obyv.). Dále se zkonzumovalo více ovoce v hodnotě čerstvého (+4,3 kg, 82 kg/obyv.). Z rostlinných komodit došlo k poklesu spotřeby pouze u zeleniny v hodnotě čerstvé o 1,6 kg na 84 kg/obyv. a u brambor o 3,8 kg na 66,3 kg/obyv.

Pokud se zaměříme na vývoj spotřeby základních rostlinných komodit v dlouhém horizontu, tak v průběhu 30 let se pozitivně zvýšila spotřeba ovoce, která nám dokládá, že český spotřebitel začíná měnit své stravovací návyky a svoji stravu začíná ovocem

doplňovat. Spotřeba této komodity zaznamenala v průběhu 30 let vzrůst více než o jednu čtvrtinu. Také ve spotřebě jednotlivých druhů zeleniny je znát změna stravovacích návyků spotřebitelů, kdy její spotřeba se stejně jako u ovoce v průběhu let zvýšila o více než jednu čtvrtinu. Největší podíl na celkové spotřebě zeleniny mají rajčata, cibule, melouny, okurky apod., velmi se však snížila spotřeba brambor, jejichž spotřeba se v průběhu 30 let snížila o téměř 20 kg/osobu/rok. Tato situace je dána především tím, že spotřebitelé orientují svůj zájem spíše na bramborové výrobky různě upravené před nákupem brambor. Spotřeba cukru se pohybuje kolem 30 kg/osobu/rok, v posledních letech dochází ke snížení spotřeby cukru, a to s ohledem především na skutečnost, že spotřebitelé si začali uvědomovat nežádoucí vlivy cukru na lidské zdraví. Stále se však pohybujeme nad hranicí doporučené spotřeby cukru za rok, která činí kolem 23 – 28 kg na osobu.

Z živočišných komodit se v daném roce zvýšila spotřeba kravského mléka (+0,3l kg, 58,6 l/obyv.). Zkonzumovalo se větší množství masa v hodnotě na kosti (+3,4 kg, 79,3 kg/obyv.), ze kterého se zvýšila spotřeba masa hovězího (+0,2, 8,1 kg/obyv.), dále množství masa vepřového (+2,2 kg, 42,9 kg/obyv.), drůbežího (+1,1 kg, 26 kg/obyv.), ryb (+0,1 kg, 5,5 kg/obyv.). Vývoj spotřeby skopového masa se pohybuje na stabilizované úrovni tj. 0,4 kg/obyv.

Pokud se na vývoj jednotlivých druhů mas podíváme z dlouhodobějšího hlediska (30 let), tak zde můžeme zaznamenat výrazné změny. Zejména poklesla spotřeba hovězího masa, a to především s ohledem na cenu, která má rostoucí charakter. Naopak spotřeba drůbežího masa zaznamenala rostoucí zájem ze strany spotřebitelů, a to zvláště proto, že se jedná o hodnotný zdroj bílkovin a také pro příznivé ceny této komodity v porovnání s ostatními druhy masa. K nárůstu poptávky po drůbežím mase rovněž vede rozšíření sortimentu nabízených drůbežích produktů. I přesto, že vepřové maso obsahuje značné množství tuku, který našemu zdraví očividně neprospívá, má jeho spotřeba převládající tendenci. Zařazení masa jak drůbežího, vepřového či hovězího do jídelníčku spotřebitele by ovšem mělo být v rovnováze, protože při jeho nedostatku nebo dokonce absenci může docházet k závažným zdravotním problémům.

Na základě analýzy vývoje spotřeby vybraných druhů potravin v zemích sousedící s Českou republikou vyšlo, že Němci mají podobnou strukturu spotřeby potravin jako Češi, zejména konzumace ovoce, zeleniny a masa je prakticky totožná. Rakousko dle srovnání spotřeby sledovaných druhů potravin zaujímá téměř pokaždé přední místo, naopak nejnižší konzumace potravin je zaznamenána na Slovensku, která mnohdy nedosahuje ani poloviny

průměrné spotřeby vedoucí země. Nejvýraznější rozdíly jsou ve spotřebě ovoce, kde opět dominuje Rakousko, za kterým ostatní země silně zaostávají. Česká republika si nejhůře vedla v hodnocení spotřeby zeleniny, kde se ze všech sledovaných zemí umístila na posledním místě. Při analýze spotřeby USA vyšlo, že spojené státy patří mezi největší konzumenty masa, neboť za rok spotřebují až přes 125 kg masa na osobu, touto spotřebou tak výrazně převyšují ostatní zkoumané země. V ostatních sledovaných komoditách se celková spotřeba obyvatel v USA příliš neliší od celkové spotřeby v zemích sousedící s Českou republikou.

Je velmi důležité, aby česká populace stále zlepšovala své stravovací návyky, protože konzumace správných potravin může snižovat riziko srdečních chorob, vysokého krevního tlaku a dokonce i rakoviny. Dobře zvolené potraviny můžou člověku pomoci udržet jasnou mysl i dobrou funkci mozku.

POUŽITÁ LITERATURA

[1] ADW magazín. [online]. 2016 [cit. 2017-02-04]. *Bilance výroby a spotřeby obilovin.* Dostupné z: http://www.adw.cz/user_files/0_magazin_13%20kone%C4%8Dn%C3%A1%20verze.pdf

[2] Agrární www portál. [online]. 2015 [cit. 2017-02-04]. *O třetinu nižší sklizeň chmele by neměla ovlivnit ceny piva.* Dostupné z: http://www.agris.cz/clanek/189726

[3] Aktuálně cz. [online]. 2016 [cit. 2017-02-04]. *Zájem o biopotraviny v Česku roste, přibývá i počet tuzemských výrobků.* Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/finance/nakupovani/zajem-o-biopotraviny-v-cesku-roste-pribyva-i-pocet-tuzemskyc/r~156b7696744311e6abfa0025900fea04/?redirected=1479726659

[4] COACH BioEnergy. [online]. 2017 [cit. 2017-02-04]. *Produkce cukrové řepy*. Dostupné z: http://www.coach-bioenergy.eu/cs/cbesluby/technologies-ans-nastroje/technologies/175-produkce-cukrove-epy.html

[5] Česká technologická platforma pro potraviny. [online]. 2015 [cit. 2017-03-14]. *Drůbeží maso a drůbeží masné výrobky.* Dostupné z: http://www.ctpp.cz/data/files/upload/Jak%20pozname%20kvalitu,%20Drubezi%20maso%20a%20drubezi%20masne%20vyrobky%20z%20nich.pdf

[6] Česko v datech [online]. 2015 [cit. 2017-03-04]. *Každý Čech vypije přes 20 litrů vína ročně. Většina je z dovozu.* Dostupné z: http://www.ceskovdatech.cz/clanek/1-kazdy-cech-vypije-pres-20-litru-vina-rocne-vetsina-je-z-dovozu/

[7] Český statistický úřad [online]. 2016 [cit. 2017-02-04]. *Očekávaná úroda základních obilovin převyšuje průměr za posledních deset let.* Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/ocekavana-uroda-zakladnich-obilovin-prevysuje-prumer-za-poslednich-deset-let

[8] Český statistický úřad [online]. 2016 [cit. 2017-02-04]. *Spotřeba potravin roste.* Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/spotreba-potravin-roste

[9] Český statistický úřad [online]. 2016 [cit. 2017-02-04]. *Spotřeba vybraných druhů potravin na 1 obyvatele.* Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-zemedelstvi-0k8gqnbra0

[10] Český statistický úřad [online]. 2016 [cit. 2017-02-04]. *Statistická ročenka České republiky – 2016.* Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-zemedelstvi-0k8gqnbra0

[11] Český svaz chovatelů jerseyského skotu [online]. 2017 [cit. 2017-03-10]. *Zdravotní aspekty spotřeby mléka a mléčných výrobků.* Dostupné z: http://www.jersey.cz/clanky/pro-chovatele/zdravotni-aspekty-spotreby-mleka-a-mlecnych-vyrobku/

[12] Deník. cz [online]. 2015 [cit. 2017-02-04]. *Spotřeba ovoce od roku 2013 stoupá. Pomáhají i nižší ceny.* Dostupné z: http://www.denik.cz/ekonomika/spotreba-ovoce-od-roku-2013-stoupa-pomahaji-i-nizsi-ceny-20150128.html

[13] DOUCHA, T. Výhled zemědělské politiky ČR do roku 2010 ve vztahu k výživovým trendům. In *Sborník semináře Strategie rozvoje zemědělství a výživy do roku 2010.* Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2000, s. 28-41.

[14] e Vinice [online]. 2017 [cit. 2017-03-04]. *Vinařské oblasti, podoblasti a vinařské obce Moravy a Čech.* Dostupné z: http://www.evinice.cz/o-vine/vinarske-oblasti-cr

[15] eAGRI Ministerstvo zemědělství. [online]. 2016 [cit. 2016-11-04]. *Ministr zemědělství: V roce 2030 bude ČR přiměřeně potravinově soběstačná v základních komoditách, která u nás lze produkovat*. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2015_ministr-zemedelstvi-v-roce-2030-bude-cr.html

[16] eAGRI Ministerstvo zemědělství. [online]. 2016 [cit. 2016-11-05]. *Dotace*. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/?fullArticle=1

[17] eAGRI Ministerstvo zemědělství. [online]. 2014 [cit. 2017-03-14]. *Situační a výhledová zpráva drůbež a vejce*. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/357386/Pipi_2014.pdf

[18] eAGRI Ministerstvo zemědělství. [online]. 2011 [cit. 2017-02-17]. *Situační a výhledová zpráva obiloviny.* Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/140964/OBILOVINY_12_2011__k_umisteni_na_web.pdf

[19] eAGRI Ministerstvo zemědělství. [online]. 2015 [cit. 2017-02-17]. *Situační a výhledová zpráva olejniny.* Dostupné z: http://www.apic-ak.cz/data_ak/16/k/O/OlejninySVZ1512.pdf

[20] eAGRI Ministerstvo zemědělství. [online]. 2016 [cit. 2017-03-15]. *Situační a výhledová zpráva ryby*. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/507825/SVZ_Ryby_2016.pdf

[21] eAGRI Ministerstvo zemědělství. [online]. 2015 [cit. 2017-03-16]. *Situační a výhledová zpráva včely.* Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/457620/SVZ_Vcely_2015_komplet_final_20042016.pdf

[22] eAGRI Ministerstvo zemědělství. [online]. 2015 [cit. 2017-03-14]. *Situační a výhledová zpráva vepřové maso.* Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/432953/Veprove_2015_web.pdf

[23] eAGRI Ministerstvo zemědělství. [online]. 2015 [cit. 2017-03-12]. *Situační a výhledová zpráva skot – hovězí maso.* Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/445839/Skot_2015_Web.pdf

[24] eAGRI Ministerstvo zemědělství. [online]. 2016 [cit. 2016-11-05]. *Zemědělská výroba*. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/

[25] eAGRI Ministerstva zemědělství. [online]. 2016 [cit. 2016-11-04]. *Zpráva o stavu zemědělství za rok 2015 „Zelená zpráva“.* 448 s. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/

[26] Envi web. [online]. 2016. [cit. 2016-11-04]. *Stát dá 30 miliónu korun na propagaci biopotravin*. Dostupné z: http://www.enviweb.cz/clanek/biofood/107110/stat-da-30-milionu-korun-na-propagaci-biopotravin

[27] EU2009.cz [online]. 2011 [cit. 2016-11-04]. *Globální potravinovou bezpečnost řeší mezinárodní konference v Praze.* Dostupné z: http://www.eu2009.cz/cz/news-and-documents/news/globalni-potravinovou-bezpecnost-resi-mezinarodni-konference 11431/index.html

[28] HES, A. a kol. *Chování spotřebitele při nákupu potravin*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. 156 s. ISBN 978-80-87197-20-2.

[29] Hospodářské noviny [online]. 2016 [cit. 2017-03-01]. *Pravidelná návštěvnost hospod klesá. Spotřeba piva na hlavu však zůstává stejná, víc se pije doma*. Dostupné z: http://byznys.ihned.cz/c1-65528900-pravidelna-navstevnost-hospod-klesa-spotreba-piva-na-hlavu-vsak-zustava-stejna-vic-se-pije-doma

[30] HRBEK, Jiří. *Spotřeba potravin* [online]. 2015 [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/36628758/csu_tk_potraviny_prezentace.pdf/a652619e-0e7c-401e-bff0-fafdec562639?version=1.0

[31] Informace o skotu [online]. 2016 [cit. 2017-03-12]. *Využití hovězího masa v kuchyni.* Dostupné z: http://www.hovezimaso.cz/?page=vyuziti-masa

[32] Informační centrum bezpečnosti potravin [online]. 2008 [cit. 2017-03-14]. *Valaši a ovce. Skopové a jehněčí maso.* Dostupné z: http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/File/Publikace/Valasi_ovce.pdf

[33] KOTLER, P. WONG, V. SAUNDERS, J., AMSTRONG, G. *Moderní marketing*. Grada, 2007. 1048 s. ISBN 978-80-247-1545-2.

[34] KOUDELKA,J. *Segmentujeme spotřební trhy*. Praha: Professional Publishing, 2005. 145 s. ISBN 80-86419-76-2.

[35] KOUDELKA,J. *Spotřební chování*. Praha: Oeconomica, 2010. 158 s. ISBN 978-80-245-1698-1.

[36] Listy cukrovarnické a řepařské. [online]. 2016 [cit. 2016-11-04]. *Zpráva o cukrovarnické kampani 2015/2016 v České republice.* Dostupné z: http://www.cukr-listy.cz/on_line/2016/PDF/252-258.pdf

[37] Naše vejce [online]. 2010 [cit. 2017-03-14]. *Vejce z Čech a Moravy*. Dostupné z: http://www.nasevejce.cz/vejce-z-cech-a-moravy

[38] Novinky.cz [online]. 2009 [cit. 2017-02-04]. *Češi jedí dvakrát méně brambor než před půl stoletím.* Dostupné z: https://www.novinky.cz/ekonomika/388187-cesi-jedi-dvakrat-mene-brambor-nez-pred-pul-stoletim.html

[39] Odborný a stavovský týdeník zemědělec [online]. 2011 [cit. 2017-02-04]. *Řepka a produkce komodity olejniny*. Dostupné z: http://zemedelec.cz/repka-a-produkce-komodity-olejniny/

[40] Ovoce a zelenina do škol [online]. 2017 [cit. 2017-03-02]. *O projektu.* Dostupné z: https://ovocedoskol.szif.cz/web/Default.aspx?aid=178

[41] Ovocnářská unie České republiky [online]. 2017 [cit. 2017-03-02]. *Současnost českého ovocnářství.* Dostupné z: http://www.ovocnarska-unie.cz/?page=2

[42] PEKOVÁ, Jitka a kolektiv. *Veřejný sektor – řízení a financování*. Wolters Kluwer, 2012. 488 s. ISBN 978-80-7357-936-4

[43] Plzen. cz. [online]. 2015 [cit. 2017-02-04]. *Spotřeba cukru v ČR je dvakrát větší než by bylo správné.* Dostupné z: http://plzen.cz/spotreba-cukru-v-cr-je-dvakrat-vetsi-nez-by-bylo-spravne/

[44] Potravinářská komora ČR. [online]. 2014 [cit. 2016-11-04]. *Otázky a odpovědi k nařízení (EU) č. 1169/2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelů.*

Dostupné z: http://www.svazpekaru.cz/attachments/442_Ot%C3%A1zky%20a%20odpov%C4%9Bdi%20k%20Ozna%C4%8Dov%C3%A1n%C3%AD%20potravin%20%C4%8D.%201169.pdf

[45] Sezonka. cz. [online]. 2014 [cit. 2017-02-04]. *Brambory*. Dostupné z: http://sezonka.cz/brambory-2/

[46] Statistika&My [online]. 2014 [cit. 2017-05-03]. *„Jsme to, co jíme“.* Dostupné z: http://www.statistikaamy.cz/2014/01/jsme-to-co-jime/

[47] STÁVKOVÁ, J. PRUDILOVÁ, H. TOUFAROVÁ, Z. *Faktory ovlivňující chování spotřebitele při nákupu potravin.* [online]. [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: http://www.agris.cz/Content/files/main_files/74/152708/091Stavkova.pdf

[48] Svaz pěstitelů chmele České republiky [online]. 2016 [cit. 2017-03-01]. *Pěstování chmele.* Dostupné z: http://www.czhops.cz/

[49] United States Department of Agriculture [online]. 2016 [cit. 2017-05-05]. *Food availability (Per Capacita) Data System*. Dostupné z: https://www.ers.usda.gov/data-products/food-availability-per-capita-data-system/

[50] Včely, příroda, lidé, přírodní produkty [online]. 2017 [cit. 2017-03-16]. *Příroda – včely – lidé.* Dostupné z: http://vcelamed.cz/

[51] ZAHRÁDKA, P. *Spotřební kultura: historie, teorie a výzkum.* Praha: Academia, 2014. 438 s. ISBN 978-80-200-2372-8.

[52] Zelinářská unie Čech a Moravy: ZUČM [online]. 2017 [cit. 2017-03-04]. *O zelenině.* Dostupné z: http://zucm.cz/o-zelenine/

[53] Zemědělské komodity [online]. 2016 [cit. 2017-02-04]. *Řepka*. Dostupné z: http://www.zemedelskekomodity.cz/index.php/rostlinna-vyroba-menu/olejniny